

ДЖОН СТАЙНБЕК НЕБЕСНИТЕ ПАСБИЩА

Превод от английски: Тодор Вълчев, 1983

chitanka.info

Посвещавам на майка си и баща си

1

Някъде към 1776, когато се строела християнската мисионерска църква в Кармел, Горна Калифорния^[1], група от двайсет покръстени индианци захвърлили една нощ новата вяра и на сутринта колибите им били намерени празни. Тази малка схизма била не само лош пример, но и спънала работата на калището, гдето калъпели кирпич за църквата.

След кратко съвещание на църковните и гражданските власти един испански ефрейтор поел начело на конен отряд, за да върне тия заблудени чада в лоното на майката църква. Труден бил пътят на отряда нагоре по Кармелската долина и в планините отвъд нея, а работата се усложнявала и от това, че забягналите отцепници се оказали майстори в дяволското изкуство да заличават следите си. Цяла седмица минала, докато войниците ги намерили, и когато най-сетне ги открили, онези вършели нещо възмутително в дъното на една обрасла с папрат клисура, из която бълбукал поток; с други думи, двайсетте еретици, налягали както им падне, спели блажен сън.

Вбесените войници ги изловили и въпреки канския им вой ги навързали на дълъг синджир. После отрядът поел обратно към Кармел, за да даде възможност на нещастните неофити да се покаят на калището.

Към края на втория ден пред колоната изскочил млад елен и след миг изчезнал зад един хребет. Ефрейторът оставил групата и хукнал да гони елена. Тежкият му кон с мъка дращел по стръмния склон, гаригите протягали острите си нокти към лицето на ефрейтора, но той не се отказал от гонитбата на дивеча си. След няколко минути стигнал до билото и спрял там, изумен от гледката пред себе си — дълга, покрита с тучна трева долина, из която пасяло стадо елени. В тази прекрасна долина растели вечнозелени дъбове, а околните хълмове я обгръщали, пазейки я ревниво от мъглите и ветровете.

Жестокият ефрейтор усетил да го обзема слабост при вида на тази дивна красота. Той, който бил смъкнал кожата на не един черен

гръб, той, който с настървението на хищник създавал нова раса за Калифорния, този брадат див проводник на цивилизацията се свлякъл от седлото и отложил каската си.

„Пресвета Богородице! — промълвил той. — Та това са зелените небесни пасбища, към които ни води нашият господ-бог.“

Неговите потомци са вече почти белокожи. Ние можем само да се досещаме за благоговението, което го е обзело при това откритие, ала името, дадено от него на тази чудна долина сред хълмовете, се е запазило до ден-днешен. Тя и сега се нарича Las Pasturas del Cielo.

По някаква щастлива случайност тази земя не е била иззета от държавата. Нито пък е станала собственост на някой испански благородник срещу парите му или жена му. Дълги години тя е лежала забравена в пазвата на хълмовете. Испанският ефрейтор, нейният откривател, все се канел да се върне там. Както повечето жестоки хора, той се отдавал на сантиментални мечти и се надявал да намери малко покой преди смъртта си, да заживее там в къщица край някой ручей и нощем да слуша как говедата потриват муцуни о стените ѝ.

Но някаква индианка го дарила със сифилис и когато лицето му започнало да се разкапва, добри приятели го затворили в един стар плевник, за да не разпространява заразата, и в него той си умрял спокойно, защото сифилисът, колкото и да е ужасен на вид, се отнася добре с онзи, който му е дал убежище.

След дълго време няколко бездомни семейства навлезли в Небесните пасбища, набили огради и засадили овощни дръвчета. Тъй като земята нямала собственик, те доста се джафкали кой какво да притежава. Подир сто години в Небесните пасбища вече имало двайсет семейства с двайсет малки ферми. Почти в средата на долината се издигнали голям магазин и пощенска станция, а половин миля^[2] над тях, край реката — неугледно, много пъти започвано училище.

Най-сетне семействата заживели в благополучие и мир. Земята им била богата и лесно се обработвала. Плодовете на градините им се славели като най-хубавите в централна Калифорния.

[1] Тоест сегашна Калифорния, която става американски щат значително по-късно, в 1850 г. ↑

[2] *Миля (сухопътна)* — мярка за дължина, равна на 1609 м. ↑

2

За възрастните от Небесните пасбища Батъловата ферма беше прокълнатата, а за децата им — населена с духове. Това беше хубава земя, добре напоена и плодovита и все пак никой в долината не я пожелаваше, никой не искаше да живее в къщата, защото над земята и постройките, гледани някога с труд и любов и после изоставени, сякаш винаги тегнеше нещо мрачно и зловещо. Дърветата около запуснатата къща бяха черни и хвърляха сенки, които навяваха страх.

Вече пет години старата ферма стоеше празна. Добре отпочинали, освободени от страха от мотиката, бурените растяха големи колкото дръвчета. Яките и възловати овошки в градината преплитаха клони. И раждаха все повече и все по-дребни плодове. Къпините, избуяли около корените им, поглъщаха обрулените от вятъра овощия.

Самата къща, четвъртита, солидна двуетажна постройка, някога е била достолепна и хубава с бялата си боя, ала безподобни бивалици бяха оставили около нея атмосфера на непоносима самотност. По дъсчените веранди пъплека плевели, стените ѝ бяха потъмнели от времето. Хлапаците, тези лейтенанти на времето във вечната му война срещу творенията на човека, бяха изпотрошили прозроците и отмъкнали всичко, което може да се носи. Момчетата са убедени, че всяка преносима вещь, която явно няма собственик, може да им свърши работа, ако бъде занесена у дома. Те направо бяха изтърбушили къщата, бяха запълнили кладенците с всякакви отпадъци и съвсем случайно, когато са пушили тайно тютюн в сеновала, бяха подпалили и изгорили до основи плевника. Но всички приписваха този пожар на скитници.

Изоставената ферма се намираще недалеч от средата на тясната долина. От двете си страни тя граничеше с най-хубавите и най-плодородни ферми в Небесните пасбища. Буренище между два чудесно обработени, охолни парцела земя. Хората от долината смятаха

тази ферма за жертва на неведоми зли сили, защото там се бяха разиграли една ужасна трагедия и една необяснима мистерия.

Във фермата са живели две поколения от фамилията Батъл. Джордж Батъл се преселил на запад от щата Ню Йорк в 1863. Когато пристигнал, бил съвсем млад, на наборна възраст. Майка му дала пари да купи имота и да построи голямата четвъртита къща. Щом къщата била завършена, Джордж Батъл повикал майка си да дойде да живее при него. И тръгнала тя, старата жена, която мислела, че светът свършва на десет мили от родното ѝ село. Видяла приказни градове като Ню Йорк, Рио и Буенос Айрес. Но край бреговете на Патагония починала и един от вахтата на кораба я погребал в оловносивия океан, като я увил в платнище и зашил при нозете ѝ три халки от котвена верига; а тя мечтаела да я погребат в гробището на родното ѝ село, че да си има компания.

Джордж Батъл се заоглеждал за някоя подходяща булка. И намерил в Салинас госпожица Мъртъл Камърън, стара мома на трийсет и пет с неголямо състояние. Госпожица Мъртъл стояла неомъжена, защото от време на време я спохождала епилепсията, болест, която по онова време наричали просто „припадъци“ и която обикновено отдавали на божията ненавист. Джордж не се смутил от епилепсията. Той разбирал, че не е възможно да има вкупом всички благини. Така Мъртъл станала негова жена и му родила син, който, след като два пъти се опитал да подпали къщата, бил изпратен в нещо като частен затвор в Сан Хосе, наречен Липмановия санаториум. А майката прекарала остатъка от съществуването си, плетейки памучна прежда на една кука, което за нея символизирило живота на Христа.

Оттук нататък в голямата къща се разпореждали цяла поредица зли икономки — от онези, които дават такива обяви: „Вдовица, 45, търси работа като икономка на ферма. Умее да готви.“ Те се нижели една след друга и през първите няколко дни правели мили очи, докато не разберели как стоят нещата с Мъртъл. После започвали да фучат из къщата и да мятат мълнии, сякаш някой ги е изнасиллил, макар и абстрактно.

На петдесет години Джордж Батъл бил вече старец, прегърбен от работа, безрадостен и вечно навъсен. Очите му все били забити в земята, която обработвал толкова търпеливо. Ръцете му, мазолести и почернели, били напукани като мечи лапи. Но фермата му била

красива. Дърветата в овощната градина — подкастри и нагласени все еднакви, като близнаци. Зеленчуците му — свежи, строени като под конец. Джордж не забравял и къщата и поддържал цветна градина пред нея. Само вторият етаж стоел необитаем. Фермата била поезия, създадена от този почти безсловесен човек. С много търпение той изградил необходимия декор и чакал своята Силвия. Силвия така и не дошла, но въпреки това той се грижел за градината и все я чакал. Синът му раснал и пораснал, ала през всичките тези години той почти не се интересувал от него. Най-важното за Джордж Батъл били овощките и лехите с пресни зеленчуци. Когато Джон, синът му, тръгнал с един керван да проповядва божие слово, Джордж дори не усетил отсъствието му. Той продължил да работи и от година на година да превива все по-ниско гръб над земята. Съседите му никога не разговаряли с него, защото той и без това не слушал какво му говорят. Вечно свитите му ръце се превърнали в гнезда, в които дръжките на сечивата прилягали от плътно по-плътно. На шейсет и пет години той умрял от старост и кашлица.

Джон Батъл се върнал с кервана, за да предяви правата си над фермата. От майка си той бил наследил както епилепсията, тъй и налудничавите си схващания за бога. Джон бил посветил живота си на борба с дяволите. Той ходел от селище на селище, размахвал ръце пред събралите се, призовавал всички дяволи, после проклинал, прогонвал и правел на пух и прах тези олицетворения на злото. Когато се прибрал у дома, дяволите още не били унищожени. Станали на семе, зеленчуците се опитали един-два пъти да покарат и се предали на буренака. Фермата отстъпила пред природата, а дяволите ставали все по-силни и по-нагли.

Ето защо Джон Батъл изпонашил с бели конци кръстчета по дрехите си и шапката си и осигурен с тази броня, обявил война на тъмните сили. В сивия здрач той дебнел из фермата, въоръжен с дебела сопа. Хвърлял се на пристъп в гъсталаците, размахвал сопата и крещял зли заклинания, за да прогони дяволите от убежищата им. Нощем се промъквал в шубраците, където се събирали демоните, хвърлял се безстрашно напред и биел жестоко с оръжието си. Денем се прибирал в къщата и спял, понеже дяволите не работят на дневна светлина.

Един ден, когато припадал здрач, Джон се промъкнал предпазливо до един люляков храст на двора. Знаел, че в този храст

злите духове си устройват тайни събрания. Когато ги доближил толкова, че нямало как да му избягат, хвърлил се със скок в храста, като размахвал сопата и крещял. Събудена от шумните удари на сопата, една гърмяща змия се размърдала сънливо и надигнала плоската си твърда глава. Джон изпуснал сопата и се разтреперал, защото сухият предупредителен звук, който издава тази змия, може да ужаси всекиго. Той паднал на колене и няколко секунди се молил. После изведнъж извикал: „Това е змията съблазнителка. Махни се, сатана!“, и се хвърлил напред, готов да я удуши. Змията го клъвнала три пъти по шията, където нямало от белите кръстчета, които го пазели. Той приристал и след няколко минути издъхнал.

Съседите му го намерили едва когато храстът бил навален от лешояди, и това, което намерили, ги карало после да треперят само при споменаването на фермата.

Тя останала без стопанин цели десет години. Дечурлигата говорели, че в къщата има духове, и правели нощни разходки дотам, за да се плашат едно друго. Наистина имало нещо страшно в тази мрачна стара къща със зейнали прозорци. Бялата боя се лющела на дълги фаши, а шиндите така се били изметнали, че целият покрив стоял нащърбен. Самата ферма се превърнала в пущинак. Тя преминала в наследство на някакъв далечен братовчед на Джордж Батъл, който нито я бил виждал, нито я видял.

В 1921 фермата премина в ръцете на Мустрович. Те се появили неочаквано и някак загадъчно. Една заран просто цъфнаха там — възрастен мъж с възрастната си жена, живи мощи с жълтеникава кожа, която лъщеше, опъната на високите скули. И двамата не знаеха английски. Общуването с хората от долината се осъществяваше от сина им, висок човек със същите високи скули, с ниско остригана черна коса, която растеше до средата на челото му, с меки, вгълбени черни очи. Той говореше английски завалено и продумваше само когато му трябваше нещо.

В магазина хората го разпитваха издалеч, но нищо не успяваха да измъкнат.

— Ние все си мислим, че в тая ферма има духове. Дали не сте срещнали вече някой? — питаше го Т.Б. Алън, който държеше магазина.

— Не — отговаряше младият Мустрович.

— Тая ферма е екстра, трябва само да се оплеви.

Мустрович се обръщаше и излизаше от магазина.

— Има му нещо на това място — казваше Алън. — Който живее там, не ще, та не ще да говори за него.

Старите Мустрович рядко се мяркаха навън, но синът им работеше на фермата от изгрев до залез. Без никаква чужда помощ той очисти земята, засади я, подкастри дърветата и ги напръска. Работеше трескаво по всяко време и все подтичваше, а и изражението на лицето му беше такова, сякаш се боеше да не би времето да спре, преди да е прибрана реколтата.

Семейството живееше в кухнята на голямата къща. Всички други стаи стоеха празни и прозорците им все още зееха. А потрошените стъкла на кухнята бяха облепили с мухоловки. Новодошлите нито боядисаха къщата, нито полагаха някакви други грижи за нея, но благодарение на къртовския труд на сина земята отново наплоди и се разхубави. Две години се поти той над нея. Сутрин излизаше от къщи в ранни зори, а вечер се прибираще след здрач.

Една заран Пат Хъмбърт, отивайки към магазина, забеляза, че коминът на Мустрович не пуши.

— Във фермата май пак няма никой — каза той на Алън. — То там и без това никой не се мяркаше освен сина, ама ми се струва, че има нещо. Искам да кажа, нещо не е в ред, фермата сякаш пак е изоставена.

Три дни съседите дебнаха дали коминът няма да запуши. Да идат да проверят, никак не им се щеше, само да станат за смях, нали! На четвъртия ден Пат Хъмбърт, Т.Б. Алън и Джон Уайтсайд се вдигнаха и отидоха до къщата. Шумка да паднеше, щеше да се чуе. Къщата като че ли наистина беше празна. Джон Уайтсайд почука на кухненската врата. Като не получи отговор, натисна дръжката. Вратата се отвори широко. Кухнята беше безупречно чиста, масата бе сложена за ядене: купички с овесена каша, чинии с пържени яйца, нарязан хляб. Яденето беше започнало леко да плесенясва. Няколко мухи се мотаеха безцелно във въздуха, огрени от слънцето, което нахлу през отворената врата.

— Има ли някой тук? — извика Пат Хъмбърт, като добре знаеше, че това е излишен въпрос.

Претърсиха щателно къщата, но тя беше празна. Покъщнина нямаше никъде освен в кухнята. Обитателите на фермата я бяха

изоставили, и то ненадейно.

По-късно, когато уведомиха шерифа, той нищо не можа да открие. Мустрович бяха заплатили фермата в брой и я бяха напуснали, без да оставят никаква следа. Никой не беше ги видял кога са тръгнали и никой не ги видя повече. По това време в тази част на страната не се случи дори някое престъпление, че да ги заподозрат в съучастие. Не, най-неочаквано, както са се канели да седнат на закуска, Мустрович бяха изчезнали. В магазина този случай бе обсъждан не веднъж и дважд, но никой не беше в състояние да даде някакво задоволително обяснение.

Плевелите пак нападнаха земята и плъзнаха чак по клоните на овошките. Сякаш добила навик от дългата практика, фермата бързо се върна към дивото. Зарад неплатени данъци тя бе продадена на една компания за недвижими имоти в Монтерей и хората от долината вече бяха дълбоко убедени, независимо дали го признаваха, или не, че над тази ферма тегне някакво проклетие. „Хубава земя е това — говореха те, — но и без пари да ми я дават, не я вземам. Има нещо там, дявол знае какво е, но има нещо странно, от което чак тръпки те побиват. После иди, че не вярвай в духове.“

Хората от Небесните пасбища усетиха приятна тръпка, когато разбраха, че старата ферма отново ще има стопани. Мълвата тръгна от магазина, където Пат Хъмбърт съобщи, че видял автомобили пред къщата, а Т.Б. Алън се погрижи да разпространи по-нашироко новината. Алън съчиняваше всевъзможни неща около новите собственици и ги разказваше доверително на клиентите си, като неизменно започваше с „казват, че...“ „Казват, че човекът, който е купил фермата, е от ония, дето само търсят духове и пишат за тях.“ С това „казват, че...“ Т.Б. Алън просто иска да се застрахова. Той го употребява така, както вестниците употребяват „така нареченият“.

Преди Бърт Мънро да влезе във владение на новата си собственост, за него се разправяха поне десетина истории. Той знаеше, че бъдещите му съседи го дебнат на всяка крачка, макар и да не ги виждаше. В провинцията този род тайно следене е развито във висше изкуство. Хората те изучават част по част, помнят кога какви дрехи си носил, забелязват цвета на очите ти и формата на носа ти и накрая

свеждат цялата ти външност и личност до три-четири прилагателни, а в това време ти си мислиш, че те дори не знаят за твоето съществуване.

Щом купи старата ферма, Бърт Мънро се зае с обраслия двор, а група майстори се заловиха да ремонтират къщата. Всички мебели бяха изхвърлени и изгорени на двора. Смъкнаха междинните стени и направиха други. Сложиха нови тапети и препокриха къщата с азбестови шинди. И накрая теглиха отвън нова жълта боя.

Бърт сам изряза всички пълзящи растения и дръвчета в двора, та да влиза повече светлина. След три седмици не остана и помен от запуснатия, призрак вид на къщата. Под сръчните ръце на майсторите тя заприлича на стотиците хиляди други къщи из западния край на страната.

Едва изсъхнали тапетите и боята, пристигна новата покъщнина — тапицирани столове, голяма кушетка, емайлирана печка, метални кревати, боядисани в имитация на фладер и осигуряващи пълно удобство. Че и огледала с гравирани рамки, пухкави килими и репродукции от картините на един модерен художник, прочул се със сините си тонове.

Заедно с покъщнината пристигна ѝ госпожа Мънро с трите Мънровчета. Госпожа Мънро, закръглена жена, носеше пенсне без рамки, закачено на корделка. Тя беше добра стопанка. Всяка от новите мебели биваше местена по десет пъти, докато най-сетне госпожата останеше доволна, и тогава тя поглеждаше мебелта с примижали очи и кимваше усмихната, което означаваше, че мястото на тази мебел е определено завинаги и тя може да бъде отместена само когато се чисти къщата.

Дъщеря ѝ Мей беше хубавко момиче с кръгли гладки бузи и зрели устни. Имаше привлекателна фигура, но под брадата ѝ се очертаваше мека гушка, която подсказваше, че един ден ще се заобли като майка си. Погледът на Мей беше дружелюбен и искрен, не особено интелигентен, но и в никакъв случай не глупав. Лека-полека тя щеше да се превърне в копие на майка си — добра стопанка, майка на здрави деца и добра съпруга, която няма за какво да съжاليا.

В стаята си Мей пъхаше програми за танцови забави между стъклото и рамката на огледалото. По стените окачваше фотографии в рамки на приятелките си в Монтерей, а на нощната масичка държеше

албума със снимки и заключващия се дневник. В албума тя криеше от любопитни погледи напълно безинтересни бележки за вечеринки и журове, рецепти за сладкиши и благосклонните си мнения за някои момчета. Мей сама беше купила и ушила пердетата за стаята си — бледорозов театрален тюл, който да омекотява светлината, и набран кретон на цветя. Върху атлазената покривка на леглото беше нахвърляла небрежно пет възглавнички, пред които се мъдреше дългокрака френска кукла с късо подстригани руси коси и с цигара от сукно в отпуснатата уста. Мей смяташе тази кукла за доказателство, че тя е широк човек и може да толерира неща, които не дотам одобрява. Тя обичаше да има приятелки с минало, защото приятелството с такива момичета и техните истории заличаваха всичките ѝ съжаления, че води толкова непорочен живот. Беше деветнайсетгодишна и все мислеше за женитба. Когато излизаше с момчета, говореше с известно вълнение за идеали. Мей почти нямаше представа какво е това идеали, за нея те само обуславяха някак целувките, които човек получава, когато се връща от танци.

Седемнайсетгодишният Джими Мънро, току-що завършил гимназия, беше безподобен саможивец. В присъствието на родителите си той все се чумереше и нищо не споделяше с тях. Знаеше, че не може да им открие познанията си за света, защото те няма да го разберат. Те принадлежаха към едно поколение, което не познаваше нито греха, нито героизма. И не биха приели безропотно твърдото му намерение да отдаде живота си на науката, след като е изкормил от него всякакви чувства. Под „наука“ Джими разбираше радиотехника, археология и самолети. Той си представяше как при разкопки в Перу намира златни вази. Мечтаеше да се залости в някоя работилничка и след години на мъки и присмех да смае света с нов модел самолет, който развива нечувани скорости.

Стаята на Джими в подновената къща се превърна в натур от всякакви машинарийки още щом се нанесе в нея. Детектор със слушалки, ръчно динамо за телеграфния ключ, месингов телескоп и безброй полуразглобени механизми. Джими също си имаше скривалище — дъбово сандъче с тежък катанец. В него държеше половин кутия динамитни капси, един стар револвер, пакет цигари, три гумени изделия, известни под името „Веселите вдовици“, малко шише с ракия от праскови, нож за разрязване на книги с форма на кинжал,

четири пакетчета писма от четири различни момичета, шестнайсет червила, задигнати от момичета, с които е танцувал, кутия със спомени от сегашните му любви — изсушени цветя, носни кърпички, копчета и, най-ценното, жартiera с черна дантела. Джими беше забравил как точно се беше сдобил с тази жартiera. Но това, което помнеше, му доставяше много по-голямо задоволство. Той винаги заключваше стаята си, преди да отключи сандъчето.

В гимназията мнозина от приятелите му имаха с него равен брой точки, що се отнася до похожденията, а някои го и надминаваха. Но скоро след идването си в Небесните пасбища той откри, че тук няма по-голям спец от него по женската част. И започна да гледа на себе си като на поправил се грешник, който обаче може пак да съгреша. Това, че беше живял толкова много, му даваше огромно предимство сред младите момичета от долината. Джими беше почти красавец, строен, добре сложен, с тъмна коса и тъмни очи.

Манфред, когото обикновено наричаха Мани, беше сериозно седемгодишно дете с измъчено, изопнато лице, понеже имаше трета сливица. Родителите му знаеха това и дори беше ставало дума да я махнат. Но Мани се плашеше от операцията и майка му, виждайки това, много пъти го беше заплашвала, че ако не слуша, ще му отрежат сливицата. Сега само при споменаването на думата операция Мани изпадаше в истерия. Господин и госпожа Мънро го смятаха за умно дете, може би дори за гений. Той си играеше обикновено сам или седеше с часове, загледан в една точка — „мечтаеше“, както се изразяваше майка му. Още няколко години родителите му нямаше да знаят, че той не е съвсем нормален, че умственото му развитие е възпрепятствувано от третата сливица. Мани беше добро и послушно дете, което при нужда лесно можеше да бъде сплашено, но ако със заплахите се прекалеше, това го довеждаше до истерия, която го лишаваше от самоконтрол и дори от чувството за самосъхранение. Знаеше се, че е в състояние да си бие главата в пода, докато очите му кръвясат.

Бърт Мънро се пресели в Небесните пасбища, защото то му бе омръзнало да се бори с някаква сила, която неизменно го надвиваше. Беше се залавял за много работи и всеки път се бе провалял не по своя вина, а поради несполуки, които, взети поотделно, бяха просто лошо стечение на обстоятелства. Ала Бърт виждаше всички тези несполуки

вкупом и така те му се струваха като някаква зла орис. Той се бе уморил да се бори с тази безименна сила, която препречваше пътя му към успеха. Бърт беше само на петдесет и пет години, а имаше желание да си почине; и беше почти убеден, че над него тегне някакво проклятие.

Преди години беше отворил гараж в края на малък град. Работата потръгна и той започна да печели добре. Но тъкмо когато смяташе, че си е оправил живота, прокараха държавното шосе далеч от неговия гараж и работата секна. Година по-късно продаде гаража и отвори бакалница. И пак му провървя. Изплати дълговете си и започна да слага пари в банката. Но ето че срещу него се обединиха и му обявиха война еднотипните магазини на една фирма, които продаваха поевтино, и го извадиха от строя. Бърт беше чувствителен човек. Такива несполуки го сполетяваха поне десет пъти. Тъкмо когато нещата му се уреждаха сякаш веднъж за винаги, проклятието си казваше думата. Той изгуби самоувереност. При избухването на войната духът му беше прекършен. Знаеше, че от войната може да се изкарат пари, но се боеше след толкова удари на съдбата.

Трябваше дълго да убеждава себе си, преди да склучи първия си договор за отглеждане на фасул. Първата година изкара петдесет хиляди долара, а втората — двеста хиляди. На третата склучи договор за хиляди акра^[1] фасул още преди да го беше засадил. Съгласно този договор той се задължаваше да плати на собственика на земята по десет цента за всеки паунд от реколтата. Правеше сметка, че ще може да продаде фасула по осемнайсет цента паунда. Войната свърши през ноември и Бърт продаде реколтата по четири цента паунда. И остана с по-малко пари, отколкото имаше, преди да се залови с тази работа.

Сега той вече беше твърдо убеден, че над него тегне проклятие. И се чувствуваше толкова сломен, че почти не излизаше от къщи. Работеше в градинката си, където засади малко зеленчук, и се отдаваше на размисли за злата си съдба. През годините на недоимъка започна да го обзема носталгия за земята. Земеделието, мислеше си той, е единственият път, който не се пресича с пътя на неговата съдба. Дали пък няма да намери покой и сигурност в някоя малка ферма?

Една компания в Монтерей за покупко-продажба на недвижими имоти предлагаше за продан Батъловата ферма. Бърт огледа фермата, даде си сметка какви промени може да се направят и я купи. Отначало

семейството му се опъваше, но след като той почисти двора, прокара електричество и телефон и обзаведе къщата с нови мебели, те се настаниха с радост в нея. За госпожа Мънро всяка промяна бе желателна, щом мъжът нямаше повече да се мотае посърнал из двора в Монтерей.

Още в мига, в който купи фермата, Бърт се почувствува свободен. Нямаше я вече злата орис. Той беше убеден, че се е отървал от проклятието. Само за един месец раменете му се изправиха и посърналият вид изчезна от лицето му. Той се превърна в енергичен фермер, взе си помощник, изчете сума помагала по земеделие и заработи от сутрин до вечер. Всеки нов ден беше за него нова радост. Всяко покълнало зърно сякаш му носеше сигурност. Доволен, придобил отново самоувереност, той започна да се сприятелява с хората от долината и да укрепва позициите си.

Да те приемат бързо в такова първично общество, е нещо трудно, което изисква голям такт. Отначало хората от долината наблюдаваха пришествието на семейство Мънро с известна неприязън. В старата ферма витаеха духове. Хората отдавна живееха с тази мисъл, дори онези, които се присмиваха на такива неща. И изведнъж пристига някой си и им доказва, че не са прави. Не стига това, ами преобразява земята, прокълнатата ферма изчезва и на нейно място изниква безобидно плодородно стопанство. Хората бяха свикнали да приемат фермата такава, каквато си беше. И дълбоко в себе си се съпротивляваха на промяната.

Удивително е, че Бърт успя да надвие тяхната неприязън. Само за три месеца той стана част от долината, добър съсед, човек, на когото може да се разчита. Дотрябваше ли му нещо, той искаше, искаха ли му, даваше. След шест месеца го избраха за член на училищното настоятелство. Бърт се радваше, че се е отървал от своите Фурии и тази радост допринасяше хората да го обичат. А освен това той беше добър човек, с удоволствие правеше услуги и което е по-важно, не се колебаеше да иска услуги.

Веднъж обясни житието си на група фермери в магазина и те останаха възхитени от неговата откровеност. Това беше скоро след заселването му в долината. Т.Б. Алън му зададе вечния си въпрос.

— Бе ние все си мислехме, че това място е прокълнато. Сума странни неща са ставали там. Да са ви се явили вече духове?

Бърт се засмя.

— Няма ли нищо за ядене в една къща, плъховете я напускат — каза той. — Аз не оставих във фермата и помен от старост и мрачност. А нали духовете от това живеят.

— Вярно, подновихте я вие тая ферма — съгласи се Алън. — Поддържа ли се, от нея няма по-хубава в Пасбищата.

В това време Бърт бърчеше чело, защото друга мисъл се въртеше вече в главата му.

— Аз много съм патил — рече той. — Какво ли не съм работил, но каквото и да захванех, все удрях на камък. Затова, като дойдох тук, още не можех да си избия от главата мисълта, че съм прокълнат. — Изведнъж се засмя, доволен от това, което току-що му беше хрумнало. — И какво направих? Взех, та купих ферма, за която се говори, че е прокълната. Добре, викам си, може пък моето проклетие и проклятието на фермата да се хванат гуша за гуша и да се избият. И така е станало, сигурен съм.

Фермерите се разсмяха заедно с него, а Т.Б. Алън удари с юмрук по тезгяха и възкликна:

— И тая си я бива! Ама чакайте и аз да ви кажа. Я си представете, че вашето проклетие и проклятието на фермата са се наврели в някоя дупка и са се чифтосали там, както правят гърмящите змии. Току-виж, дорде се обърнем, из Пасбищата плъзнали куп новородени проклятийца.

При тези думи избухна луд смях, а Т.Б. Алън гледаше да запомни добре всичко, че да може после да го разказва. „Тия приказки са като на театро“ — помисли си той.

[1] Акър — мярка за повърхност, равна на 0,405 хектара. ↑

3

Едуард Уикс живееше в малка мрачна къща край главния път в Небесните пасбища. Зад къщата имаше овощна градина с праскови и голяма зеленчукова градина. Едуард Уикс се грижеше за прасковите, а жена му и красивата му дъщеря обработваха зеленчуковата градина, където отглеждаха за продан в Монтерей грах, зелен фасул и ранни ягоди.

Едуард Уикс имаше плоско, загоряло лице и малки студени очи, почти лишени от мигли. Той беше известен като най-големия хитрец в долината. Пазареше се здравата за всяко нещо, а успееше ли да вземе за прасковите си няколко цента повече, отколкото съседите, тогава от него нямаше по-щастлив човек. Когато му се удадеше, мамеше етично при пазарлъка и острият му ум беше спечелил уважението на съседите, но колкото и да е странно, не бе му донесъл богатство. Въпреки това той обичаше да дава вид, че влага парите си в ценни книжа. На събранията на училищното настоятелство искаше съвети за едни или други облигации и по този начин успяваше да създаде у членовете убеждението, че има значителни спестявания. Хората от долината му викаха Уикс Акулата.

„Акулата ли? — казваха те. — О, той сигурно е надиплил двайсет хилядарки, а може и повече. Не е глупав той.“

А в действителност Акулата не беше виждал в живота си повече от пет хиляди долара накуп.

Най-голямото удоволствие на Акулата бе да го мислят за богаташ. Това така го радваше, че той вече вярваше в собственото си богатство. Определил въображаемото си състояние на петдесет хиляди долара, той поддържаше сметководна книга, в която изчисляваше лихвите си и вписваше различните си капиталовложения. Тази дейност беше най-голямата радост в живота му.

В Салинас създадоха петролна компания със задача да пробие кладенец в южната част на Монтерейски окръг. Щом научи това,

Акулата се отби във фермата на Джон Уайтсайд да поразпита едно-друго за компанията.

— Чудя се що за компания е тая — подзе той.

— Как да ти кажа, заключението на геолога, изглежда, е точно — отвърна Джон Уайтсайд. — Аз отдавна знам, че в тази част на окръга има петрол. Научих го още преди години. — До него често се допитваха по такива въпроси. — Разбира се, човек трябва да внимава.

Акулата прегъна с пръсти долната си устна и се замисли за миг.

— И тъй го мисля, и инак го мисля — каза той. — Но ми се чини, че е добро предприятие. Имам едни десет хиляди, които не носят колкото трябва да носят. Види се, пак ще трябва да премисля. Но рекох да видя ти какво ще кажеш.

В същност Акулата вече беше взел решение. Щом се прибра в къщи, отвори сметководната книга и извади десет хиляди долара от въображаемата си банкова сметка. После прибави в колоната за ценните книжа акции от петролната компания за същата сума. От този ден нататък следеше трескаво как вървят акциите на компанията. Когато се покачваха малко, той си подсвиркваше безгрижно, паднеха ли, в гърлото му заставаше някаква буца. След време, когато изведнъж акциите отскочиха много, Акулата така се въодушеви, че влезе в магазина на Т.Б. Алън и купи часовник от черен мрамор с ониксови колонки от двете страни на циферблата, а отгоре — бронзов кон за разкош. Клиентите в магазина се спогледаха многозначително и зашушнаха, че Акулата ще направи сега голям удар.

След седмица за акциите на компанията вече не се чуваше нищо, а самата компания се провали вдън земя. Едва научил новината, Акулата измъкна сметководната книга и отбеляза в нея, че е продал акциите един ден преди фалита, и то с две хиляди долара печалба.

На връщане от Монтерей Пат Хъмбърт спря автомобила си на главния път пред къщата на Акулата.

— Доколкото разбрах, влязъл си вътре с акциите на петролната компания — подхвърли Пат.

Акулата се усмихна самодоволно.

— Ти за какъв ме мислиш, Пат? Продадох ги всичките още преди два дни. Ти най-добре трябва да знаеш, че не съм вчерашен. Усетих аз, че тия акции стават плява, но и знаех, че ще се вдигнат, за да могат

големите акционери да се измъкнат здрави и читави. И щом те взеха да разпродават, аз сторих същото.

— Голям дявол си, ей! — възхити се Пат.

Малко по-късно той разправи в магазина за този разговор с Акулата. Хората там взеха да кимат глави и да правят нови догадки за състоянието на Акулата. И признаваха, че ако трябва да правят някаква сделка, не биха искали той да е насреща им.

В същото време Акулата изтегли заем от една банка в Монтерей, четири хиляди долара, и си купи трактор на старо.

Постепенно славата му на човек разсъдлив и далновиден дотолкова порасна, че никой в Небесните пасбища и не помисляше да купи ценни книжа или парцел земя, или дори кон, без първо да се посъветва с Уикс Акулата. С всеки от своите почитатели Акулата обсъждаше обстойно проблема му и накрая даваше изумително добър съвет.

След няколко години неговата сметководна книга показваше, че с отлично премислени капиталовложения той е натрупал сто двайсет и пет хиляди долара. Като го виждаха, че живее от скромно по-скромно, съседите му го уважаваха още повече, защото богатството не бе замаяло главата му. Не беше глупав човек той. Жена му и красивата му дъщеря продължаваха да се грижат за зеленчука и да го приготвят за продан в Монтерей, а Акулата вършеше хилядите работи, необходими за овощната градина.

В живота си Акулата не бе имал любов като тази в романите. Когато беше деветнайсетгодишен, той отиде три пъти на танцова забава с Катерин Мълок, по липса на друга. Това задвижи механизма на съществуващата практика и той се ожени за Катерин, защото семейството ѝ и всички съседи очакваха тази женитба. Катерин не беше хубава, но в нея се криеше свежата жилавост на новопокарал самораслек и напористата сила на млада кобила. След женитбата тя изгуби своята сила и свежест, както става с цвете след опрашването му. Лицето ѝ повехна, задникът ѝ наедря и тя пое втората си орис — орис на изнурителен труд.

Акулата не се държеше с нея нито нежно, нито грубо. Той ѝ се налагаше със същата онази кротка твърдост, с която се справяше и с конете. Да бъде груб с нея, му се виждаше толкова глупаво, колкото и да я разгалва. Той никога не разговаряше с нея като с другар, никога не

споделяше надеждите и намеренията си, не говореше за неуспехите си, за въображаемото богатство или дори за родитбата на праскови. Да би сторил това, Катерин щеше да се изненада и разтревожи. Нейният живот беше достатъчно труден, та не ѝ трябваше да се обременява и с неговите мисли и проблеми.

Кафявата къща на Уикс беше единственото грозно нещо във фермата му. С изтичането на всяка година боклуците на природата изчезват в земята, ала боклуците на хората изтрайват по-дълго. Дворът пред къщата беше осеян със стари чували, хартии, изпотрошени стъкла и заплетени жици. Единственото място във фермата, на което не растяха ни цветя, ни трева, беше вкоравената пръст около къщата, пръст, станала безплодна и недружелюбна, защото бе заливана хиляди пъти със сапунена помия. Акулата напояваше добре овощната си градина, но не виждаше защо трябва да се хаби вода за двора около къщата.

Когато се роди Алис, жените от долината се стекоха в къщата на Акулата, готови да ахкат колко хубаво е бебето. Но като видяха красивото бебе, те просто онемяха. Защото сега бяха безпредметни обичайните женски възклицания, чиято цел е да вдъхнат увереност на младата майка, че отвратителният червей, който държи в ръцете си, е човек и от него няма да израсне чудовище. Освен това Катерин бе разгледала детето си с очи, недокоснати от изкуствения ентузиазъм, с който повечето майки потулват разочарованието си. Като видя, че бебето е красиво, тя се изпълни с почуда, боязън и съмнения. Тази дивна красота не можеше да мине безнаказано. От хубавите бебета, каза си Катерин, обикновено излизат грозни мъже и жени. С тази мисъл тя прогони донякъде опасенията си — сякаш бе се досетила какво ѝ крои съдбата и с това я беше лишила от силата ѝ.

В деня, когато жените дойдоха да видят бебето, Акулата чу една от тях да казва изумена на друга: „Ама то наистина е много хубаво. Как мислиш, откъде се е взела тази хубост?“

Акулата влезе в спалнята и дълго се взира в дъщеричката си. После, вече в градината, взе да размишлява по въпроса. Бебето действително беше красиво. Глупаво би било дори да се помисли, че то прилича на него или на Катерин, или на някой от техните роднини, защото всички те, както и да ги гледаш, бяха грозновати. Очевидно беше получил в дар една скъпоценност и понеже на тоя свят всеки

ламти за скъпоценности, Алис трябва да бъде пазена. Акулата вярваше в бога, когато се сетеше за него, но в представите му му той, разбира се, беше някаква сянка, която вършеше неразбираеми неща.

Алис растеше и ставаше все по-красива и по-красива. Кожата ѝ беше чиста и розова като прасковен цвят; меките ѝ черни коси — вълнисти като папратови стебла, а очите ѝ — замъглени небеса, пълни с обещания. Погледнеше ли я човек в сериозните очи, започваше да си мисли: „Има нещо познато в тях, нещо, което си спомням определено, или нещо, което цял живот съм търсил.“ После Алис обръщаше глава. „О, боже! Та това е просто едно прекрасно момиченце.“

Акулата виждаше това възхищение в погледа на мнозина. Виждаше мъжете да се зачервяват, когато я погледнеха, виждаше малките момчета да се бият като лъвови, когато тя се случеше наоколо.

Струваше му се, че всеки мъж е петимен за нея и това е изписано на лицето му. Често пъти, работейки в овощната градина, се измъчваше, като си представяше как цигани отвлечат момиченцето му. По десет пъти на ден я предупреждаваше да се пази от какви ли не опасности: от задните копита на конете, от високите огради, от тъмните дупки, от автомобилите — да пресечеш пътя, без да се огледаш внимателно, е чисто самоубийство. Всеки съсед, всеки амбулантен търговец, да не говорим за разни пришълци, беше за него потенциален похитител. А чуеше ли се, че из Небесните пасбища са се появили скитници, той нито за миг не изпускаше от поглед момичето. Излетниците не можеха да проумеят защо Акулата ги пъди с такава злоба от земята си.

Колкото до Катерин, колкото повече се разхубавяваше Алис, толкова повече растяха нейните лоши предчувствия. Съдбата изчаква да нанесе удара си, мислеше тя, а това може да означава само едно: че съдбата набира сили, за да бъде ударът по-жесток. Тя се превърна в роб на дъщеря си, току подтичваше и се грижеше за нея, както човек се грижи за болен, който скоро ще умре.

Макар родителите да боготвореха детето си, макар да трепереха над него и да се радваха като скъперници на хубостта му, те много добре знаеха, че любимата им дъщеря е невероятно глупаво, тъпо и слабоумно същество. Това караше Акулата да се страхува още повече

за нея, защото той бе убеден, че тя не е в състояние да се грижи сама за себе си и лесно ще стане жертва на всеки, който реши да я отмъкне. За Катерин обаче Алисината глупост беше нещо приятно, тъй като ѝ даваше много и много поводи да помага на детето си. С тази помощ Катерин доказваше своето превъзходство и скъсяваше донякъде пропастта между себе си и Алис. Катерин се радваше на всяка глупава проява на дъщеря си, защото всяка такава проява я доближаваше до нея и я изпълваше с чувство за собствено достойнство.

Когато Алис стана на четиринадесет години, към многото отговорности, които баща ѝ смяташе, че носи за нея, се прибави още една. Дотогава Акулата само се страхуваше да не я загуби или да не бъде обезобразена някак, но след това започна да го обзема ужас при мисълта, че може да бъде обезчестена. Той толкова често разсъждаваше по този въпрос, че лека-полека новият му страх измести напълно другите два. Сега, да дефлорират дъщеря му, бе все едно да я отвлекат и едновременно обезобразят. Оттук нататък приближеше ли се някой мъж или някое момче до фермата му, Акулата ставаше неспокоен и подозрителен.

Този въпрос се превърна в същински кошмар за него. По сто пъти на ден той предупреждаваше жена си нито за миг да не изпуска от очи Алис. „Не знаеш какво може да се случи — току повтаряше той и в бледите му очи припламваха подозрения. — Просто не знаеш какво може да се случи.“ Слабоумието на Алис само подсилваше опасенията му. „Всеки може да я озлочести“ — мислеше си той. Всеки може да я изнасили, стига да остане насаме с нея. И тя няма да може да се защити, защото е толкова глупава. Стопаните и на най-породистите кучки не ги пазят така, когато се разгонят, както Акулата пазеше дъщеря си.

След време започнаха да го обземат съмнения в нейната невинност и все търсеше доказателства за нея. Всеки месец досаждаше на жена си. Знаеше съответните дати по-добре от нея и току питаше настървен: „Дойде ли й?“ — „Още не“ — отвърщаше презрително Катерин. Само след два-три часа: „Дойде ли й?“ И все така, докато Катерин не отговореше: „Дойде й, разбира се. Ти какво си мислиш?“

Този отговор задоволяваше Акулата за един, месец, но не притъпяваше неговата бдителност. Целомъдрието ѝ е непокътнато, следователно то тепърва трябва да се пази.

Акулата си даваше сметка, че един ден Алис ще иска да се омъжи, но колкото и често да го спохождаше тази мисъл, той я отпъждаше и се мъчеше да я забрави, защото гледаше на бъдещия брак на дъщеря си с не по-малко отвращение, отколкото на нейното прелъстяване. Алис беше скъпоценност, за която трябва да се полагат грижи и която трябва да се пази. За него това не беше нравствен проблем, а проблем естетически. Обезчестяха ли я веднъж, тя вече нямаше да бъде онази скъпоценност, над която той толкова трепереше. Той не обичаше Алис така, както баща обича детето си. По-скоро я къташе и ликуваше, че притежава такъв великолепен уникат. Постепенно, докато месец след месец задаваше въпроса „Дойде ли й?“, нейното целомъдрие се превърна за него в символ на това, че тя е здрава, цяла и непокътната.

Един ден — Алис беше вече на шестнайсет — Акулата пристъпи към жена си с разтревожен вид.

— Знаеш ли, ние не можем да разберем дали всичко е в ред... тоест не можем да сме сигурни, та, викам, да я заведем на доктор, а?

За миг Катерин се втренчи в него, като се мъчеше да разбере какво иска да каже. После за пръв път в живота си избухна.

— Мръсна, подозрителна гадина! — викна тя. — Измитай се оттук! И ако още веднъж споменеш такова нещо, ще... ще те зарежа, да знаеш!

Акулата се постъписа, но не се уплаши от нейното избухване. И все пак то го накара да се откаже от намеренията за медицински преглед и занапред той трябваше да се задоволява с редовния си месечен въпрос.

В това време състоянието в сметководната книга на Акулата продължаваше да расте. Всяка вечер, щом Катерин и Алис си легнеха, той изваждаше дебелия том и я разтваряше точно под лампата. После бледите му очи се присвиваха и сплеснатото му лице добиваше дълбокомислен вид — Акулата пресмяташе новите си капиталовложения и изчисляваше лихвите. Устните му се раздвизваха, защото се уговаряше по телефона да закупи нови акции. Сянка на решителност и тъга пробягна по лицето му, когато трябваше да обяви за пресрочена ипотеката на една хубава ферма.

— Никак не ми е приятно — прошепна той. — Но разберете ме, хора, бизнесът си е бизнес.

Акулата потопи перото в мастилницата и отбеляза в книгата, че ипотеката е пресрочена.

— Марули — промълви после. — Всичко живо сади марули. Ще залеем пазара. Я по-добре аз да засадя картофи, че да изкарам някое и друго доларче. Почвата е чудесна за картофи.

И той вписа в книгата, че е засадил триста акра с картофи. Погледът му пробягна по страницата. Трийсет хиляди долара лежат в банката и събират само банкова лихва. Срамота! Тия пари, кажи го, не носят нищо. Той сбърчи чело замислен. Дали да не опита със „Строежи и заеми“ в Сан Хосе? Те дават шест процента. Разбира се, не бива да се хвърля слепешката, първо трябва да проучи положението на тази компания. Акулата затвори книгата за тази вечер и реши да поговори с Джон Уайтсайд за компанията. Понякога такива компании се разоряват и собствениците им офейкват, закахъри се той.

Преди заселването на семейство Мънро в долината Акулата подозираше всички мъже и всички момчета в зли намерения спрямо Алис, но след като видя младия Джими Мънро, всичките му страхове и подозрения се съсредоточиха около този отракан младеж. Той беше строен, с хубаво лице и добре очертани, чувствени устни, а в очите му блестеше обидната наглост, типична за младежите, завършили гимназия. Говореше се, че Джими пиел джин. Носеше градски дрехи от вълнен плат — никога син памучен комбинезон. Косата му лъщеше от брилянтин и в цялото му поведение и стоеж имаше нещо екстравагантно, което караше момичетата от Небесните пасбища да се кикотят и да припадат от възхищение и стеснение. Джими ги наблюдаваше със спокоен, циничен поглед и нарочно си даваше вид на съвсем разтурен човек. Защото знаеше, че младите мъже с минало силно привличат момичетата. А Джими беше момче с минало. Беше се напивал няколко пъти в танцовия салон „Ривърсайд“, беше целувал най-малко сто момчета, а в три случая бе извършил и по-тежки прегрешения във върбалака край река Салинас. Джими се стараше изражението му да издава неговия порочен живот, но опасявайки се, че това не е достатъчно, той си направи труда да пусне цяла поредица палави слухчета, които обиколиха Небесните пасбища със завидна бързина.

Те стигнаха и до Уикс Акулата. И у него се роди омраза към Джими Мънро, предизвикана от женкарските му обноски, които плашеха Акулата. „Падне ли в ръцете на толкова обигран и отракан човек — мислеше си той, — глупавата Алис е загубена.“

И още преди Алис да бе видяла момчето, Акулата ѝ забрани да го вижда. Той говореше за него с такава злост, че това събуди известен интерес в слабоумния мозък на момичето.

— Само да съм те видял да говориш с тоя Джими Мънро! — предупреди я той.

— Кой е Джими Мънро, тате?

— Няма значение кой е. Да не съм те видял да говориш с него! Разбра ли ме? А си го погледнала, а съм те одрал жива.

Акулата никога не беше удрял Алис — по същата причина, поради която не би запокитил ваза от дрезденски порцелан. Той дори не смееше да я погали от страх да не ѝ остане белег. Но от наказания и без това нямаше нужда. Още от малка Алис беше добро и послушно момиче. Лошотията се ражда от някаква мисъл или от някаква амбиция. А на Алис липсваше и едното, и другото.

И пак:

— Да не би да си говорила с тоя Джими Мънро?

— Не съм, тате.

— Добре. Но мисли му, ако те хвана!

След много и много разговори от този род в закърнелите клетки на Алисиния мозък започна да се промъква желанието да види този Джими Мънро. Веднъж тя дори го сънува, което показва, че нещо се е раздвижило в нея. Алис сънуваше много рядко. В този сън някакъв мъж на име Джими, който приличаше на индианеца от календара в стаята ѝ, спря до нея лъскавата си кола и ѝ подаде голяма сочна праскова. Когато тя ухапа прасковата, по брадата ѝ потече сок и това я накара да се смути. Тук майка ѝ я събуди, защото хъркаше. Катерин се радваше, че дъщеря ѝ хърка. За нея това беше един от приятните ѝ недостатъци, макар че на една дама не отива да хърка.

Един ден Уикс Акулата получи телеграма: „Леля Нели почина снощи. Погребението събота.“ Той се метна на форда си и отиде до фермата на Джон Уайтсайд, за да съобщи, че няма да присъствува на

събранието на училищното настоятелство. Джон Уайтсайд работеше на заплата в настоятелството. Преди да си тръгне, Акулата сбърчи вежди за миг, после рече:

— Все искам да те питам, ти какво мислиш за тия „Строежи и заеми“ в Сан Хосе?

— Точно за тая компания не знам почти нищо — усмихна се Джон Уайтсайд.

— Щото имам едни трийсет хиляди, дето лежат в банката само за някакви си три процента. Та си мислех дали не мога да им взема по-голяма лихва, ако ги туря другаде.

Джон Уайтсайд сви устни, пусна струйка въздух през тях и я запуши с показалеца си.

— Ще ти кажа направо: най-добре е да заложиш на „Строежи и заеми“.

— О, това не е работа. Не ми трябва да залагам — прекъсна го Акулата. — Не ми ли е сигурна печалбата, не се захващам. Всичко живо вече залага.

— Чакай бе, човек, аз ти говоря фигуративно. Във всеки случай компании от тоя род не се разоряват. И плащат добра лихва.

— Нищо де, аз ще проверя — отсече Акулата. — Отивам в Оукланд за погребението на леля Нели и ще се отбия за няколко часа в Сан Хосе да видя как стоят нещата.

Същата вечер в магазина на Т.Б. Алън хората правеха нови догадки за състоянието на Акулата, защото той бе искал съвет не само от Джон Уайтсайд.

— Каквото и да говорим, Уикс Акулата не е вчерашен — заключи Алън. — Допитва се до тоя, до оня, ама нищо не приема на вяра, докато не провери лично как стоят работите.

— О, хич не е вчерашен — отекнаха събралите се.

Акулата замина за Оукланд в събота сутринта и за първи път в живота си остави жена си и дъщеря си сами. Същата вечер Том Бремман се отби у тях, за да заведе Катерин и Алис на танцова забава в училището.

— О, моят господинчо ще се разсърди — възрази Катерин с развълнуван, уплашен глас.

— Но нали не ви е забранил да отидете?

— Не е, обаче... досега той никога не ни е оставял. Ще се сърди.

— Той просто не се е сетил, че има забава — увещаваше я Том Бремман. — Хайде, обличайте се и тръгвайте!

— Нека да отидем, мамо — обади се Алис.

Катерин си помисли, че дъщеря ѝ лесно може да вземе такова решение, защото е толкова глупава, че дори не се плаши, не мисли за последиците. Тя не може да си представи седмиците на мъчителни разговори, които ще се занижат след връщането на Акулата. Катерин вече го чуваше да опява: „Не разбирам защо е трябвало да отидете, след като мене ме няма. Като тръгнах, мислех си: ще има кой да се грижи за фермата, а те ми хукнали по танци.“ И после безкрайните въпроси: „С кого танцува Алис? И какво ѝ каза той? Защо не си чула? Трябваше да чуеш.“ Не, той няма да се разбеснее, но седмици наред ще говори за това, ще има да пита и разпитва, докато на нея ѝ се доповръща само като чуе думата „танци“. А когато наближи съответната дата, въпросите му ще забръмчат като комари, докато не се увери, че Алис не е бременна. И Катерин реши, че не си заслужава да отидат на танцовата забава, ако после ще трябва да слуша безкрайните му опявания.

— Нека да отидем, мамо — примоли се пак Алис. — Ние с тебе никога никъде не сме ходили сами.

На Катерин ѝ дожاليا. Горкото момиче, то нямаше никакъв личен живот. Нито веднъж не бе оставяно да побъбри с някое момче, защото баща му все го държеше под око.

— Добре — въздъхна тя. — Ако господин Бремман ни почака да се приготвим, тръгваме.

Тя щеше да хвърли Акулата в смут и това я накара да се почувствува много смела.

За едно провинциално момиче прекомерната хубост е почти толкова голям недостатък, колкото и грозотата. Щом момчетата зърнеха Алис, гърлата им пресъхваха, ръцете и нозете им натежаваха, а вратовете им се зачервяваха. Нямаше сила, която да ги накара да поговорят с Алис, камо ли да танцуват с нея. Те се юрваха да танцуват с не дотам хубави момичета, ставаха шумни като деца, които знаят, че ги наблюдават, и изобщо правеха всичко възможно да се покажат. Извърнесе ли тя глава, те я попоглеждаха скритом, но обърнаше ли поглед към тях, мъчеха се да създадат впечатление, че изобщо не забелязват нейното присъствие. Алис, към която в къщи се отнасяха по

същия начин, почти не съзнаваше, че е красива. Така тя бе изпаднала до положението на дама без кавалер.

Когато Катерин и Алис прекрачиха прага на училището, Джими Мънро стоеше облегат на стената, демонстрирайки изящно равнодушие и превъзходна досада. Носеше панталони, чиято ширина долу се равняваше на две ходила, и лачени обувки с отсечени като тухли носове. На яката на бялата му копринена риза пърхаше черна, много джазова папионка, а зализаната му коса лъщеше от брилянтин. С една дума, градско момче. Той се понесе като ленив ястреб и преди Алис да бе свалила палтото си, се озова при нея. С отегчения глас, усвоен в гимназията, попита:

— Ще танцувате ли, малката?

— Ъ?

— Искате ли да танцуваме?

— Да танцуваме? — Алис го погледна със замъглените си, обещаващи очи и тъпият ѝ въпрос му прозвуча весело и приятно и му подсказа неща, които го накараха да се оживи и разчувствува, колкото и да беше равнодушен.

„Да танцуваме? Само да танцуваме ли?“ — така изтълкува Джими въпроса ѝ и въпреки школовката в гимназията, гърлото му пресъхна, ръцете и нозете му заиграха нервно и във врата му нахлу кръв.

Алис се обърна към майка си, която вече се беше впуснала с госпожа Бремман в типичния за жени-домакини кулинарен разговор.

— Мамо, може ли да танцувам?

— Може — усмихна се Катерин и добави: — Позабавлявай се и ти поне веднъж.

Джими веднага разбра, че Алис не умее да танцува. Щом музиката спря, той каза:

— Тук е горещо, нали? Да излезем навън.

И Джими я изведе под върбите в училищния двор.

В това време някаква жена, която стоеше пред входа на училището, влезе вътре и пошушна нещо в ухото на Катерин. Катерин стана и хукна навън.

— Алис! — извика тя разтревожено. — Алис, ела веднага тук!

Когато двамата палавници излязоха от тъмното, Катерин се нахвърли на Джими:

— Да не си припарил вече до нея, чуваш ли! Стой по-далеч от нея, иначе ще си изпатиш!

Цялото мъжество на Джими се изпари. Той се почувствува като дете, което са натририли у дома. Стана му страшно неприятно, но нищо не можеше да направи.

Катерин въведе дъщеря си в училището.

— Баща ти каза ли ти да стоиш настрана от Джими Мънро? Каза ли ти? — сгълча я тя уплашена.

— Ама това той ли беше? — отрони Алис.

— Той ами, кой! Какво правехте там?

— Целувахме се — отвърна Алис с разтреперан глас.

Катерин остана с отворена уста.

— Господи! — ахна тя. — Господи, какво да правя?

— Това лошо ли е, мамо?

Катерин сбърчи чело.

— Не... не, разбира се, не е лошо — изтърси тя. — Дори е хубаво. Само гледай баща ти да не разбере. И да те пита, ти не му казвай! Той... о, той ще полудее. А сега сядай тук до мен и да не съм те видяла повече с тоя Джими Мънро. Баща ти може и да не разбере. О, господи, дано някой не му каже!

В понеделник Уикс Акулата слезе от вечерния влак в Салинас и взе автобус, който го отведе до кръстовището, където от шосето се отделяше пътят за Небесните пасбища. Там той стисна здраво куфарчето си и пое пеша към къщи — колко му е, четири мили.

Ноцта беше ясна и приятна, натежала от звезди. Тихите тайнствени звуци от хълмовете го приветствуваха и събуждаха такива мисли в главата му, че той не усещаше, че върви.

Беше доволен от погребението. Имаше толкова хубави цветя и толкова много. Плачът на жените и тържествените тихи стъпки на мъжете бяха извикали у него лека печал, която никак не беше неприятна. Дори черковният обред, който никой не разбира и не слуша, му подействува като лек, чиито сладки тайнствени сокове се разляха в тялото и мозъка му. Черквата го прие в лоното си за час и досегът с нея му донесе сънния покой на миризливи цветя и тамян и заревото на допира с вечността. Така му въздействува с внушителната си простота погребението.

Акулата не беше много близък с леля си Нели, но погребението ѝ му достави дълбоко задоволство. Роднините му, изглежда, бяха научили за неговото богатство, защото се държаха много почитателно. Сега, на път към къщи, той отново си мислеше за всичко това и приятните мисли съкращаваха времето, скъсяваха пътя и много скоро го доведоха до магазина в Небесните пасбища. Акулата се отби в него, защото беше сигурен, че все ще намери там някой, който да му разкаже какво се е случило в долината по време на неговото отсъствие.

Разбира се, собственикът Т.Б. Алън винаги знаеше всичко, а освен това имаше навика да дразни любопитството на събеседника, като се правеше, че няма желание да говори по един или друг въпрос. Така в устата на Алън и най-глупавата клюка се превръщаше във вълнуваща новина.

Когато Акулата влезе, в магазина нямаше никой освен собственика. Алън се намести на стола си и очите му засвяткаха хитро.

— Чувам, пътувал си някъде — подхвърли той с тон, който приканваше към доверие.

— Бях до Оукланд — каза Акулата. — Трябваше да ходя на едно погребение. А покрай него рекох да свърша и някоя и друга работа.

Алън изчака за продължението колкото изискваше благоприличието и после попита:

— И какво свърши, Акула?

— А, нищо особено. Проверих някои неща за една компания.

— И вложи ли пари в нея? — попита Алън почитателно.

— Малко.

И двамата забиха поглед в пода.

— Да се е случило нещо тук, докато ме нямаше?

На лицето на стария Алън мигновено се появи изражение, което показваше нежеланието му да говори. Беше ясно, че той не иска да каже какво точно се е случило, че се отвращава от всякакви скандали.

— Е, имаше танцова забава в училището.

— Аз знаех, че ще има.

Алън се притесни. Очевидно в съзнанието му се водеше борба. Дали да каже на Акулата каквото знае — за негово добро, или да го премълчи. Акулата наблюдаваше с интерес тази борба, при все че не му беше за първи път.

— Казвай де! — подкани го той.

— Говори се, че скоро може да има сватба.

— Я! Кой?

— Ами недалеч от вас.

— Кой? — попита пак Акулата.

Алън се бори още малко със себе си, но не издържа.

— Ти — изтърси той.

— Аз ли? — разсмя се Акулата.

— Алис.

Акулата се вкамени и само гледаше стареца като ударен. После пристъпи напред и се надвеси заплашително над него.

— Какви ги дрънкаш? Какво искаш да кажеш?

Алън разбра, че е прекалил и се сви, за да се заварди от Акулата.

Недей, господин Уикс! Моля те, недей!

— Говори! Какво искаш да кажеш? Разправи ми всичко! — И Акулата сграбчи Алън за рамото и го разтърси жестоко.

— Ох, на забавата... просто на забавата...

— Алис е била на забавата?

— Аха.

— Какво е правила там?

— Не зная. Искам да кажа, нищо.

Акулата го вдигна от стола и го изправи на треперещите му крака.

— Казвай! — изрева той.

Старецът изохка.

— Само е излязла на двора с Джими Мънро.

Хванал го вече за двете рамене, Акулата разтърси като чувал уплашения Алън.

— И какво са направили? Казвай!

— Не знам, господин Уикс.

— Казвай!

— Ами госпожица Бърк... госпожица Бърк казва, че... се целували.

Акулата пусна чувала и седна. Завладя го чувство за непоправима загуба. Погледът му не се откъсваше от Алън, а мозъкът му се бореше с въпроса за целомъдрието на дъщеря му. И през ум не му минаваше, че цялата работа е свършила само с една целувка. Той

обърна глава и очите му зашариха безпомощно из магазина. Алън забеляза, че погледът му пробяга по шкафа с пушките.

— Не, недей, Акула! — извика той. — Тия пушки не са твои.

Акулата изобщо не беше забелязал пушките, но сега, когато насочиха вниманието му към тях, той скочи, дръпна плъзгащото се стъкло на шкафа и грабна една пушка. После откъсна картончето с цената и пхна в джоба си кутия патрони. И без да погледне повече Алън, излезе и се понесе нанякъде в нощта. Още незагълхнали бързите стъпки на Акулата, и Алън вече беше на телефона.

Докато Акулата крачеше бързо към фермата на Мънро, мислите му препускаха отчаяно. Изминал само малка част от пътя, беше сигурен в едно: той не иска да убие Джими Мънро. Такова нещо и през ум не му беше минало, докато собственикът на магазина не насочи вниманието му към пушките. А след това вече беше действувал, без да мисли. Какво да прави сега? Помъчи се да си представи как ще постъпи, като стигне до къщата на Мънро. Може би все пак ще трябва да застреля Джими Мънро. Може би обстоятелствата ще се стекат така, че ще се види принуден да извърши убийство, за да запази престижа си в Небесните пасбища.

Акулата чу да се приближава автомобил и отстъпи в храстите, докато той отгърмя. Скоро ще стигне до Мънрови, но той не мрази Джими Мънро. Нищо не мрази освен това парещо чувство, което го обзе, когато разбра, че Алис е загубила целомъдрието си. Сега той мислеше за дъщеря си като за умрял човек.

Насреща вече се виждаха светещите прозорци на къщата на Мънро. И Акулата още веднъж си даде сметка, че не е в състояние да убие Джими. Дори да станеше за посмешище, не можеше да застреля момчето. Не, той не е убиец. Реши само да надникне през портата и да продължи пътя си към къщи. Хората може да му се присмиват, но той не е в състояние да застреля когото и да било.

Изведнъж от сянката на храстите излезе някакъв човек и извика:

— Хвърли тая пушка, Уикс! И горе ръцете!

Акулата се подчини и някак уморено остави пушката на земята. Беше познал по гласа заместник-шерифа.

— Здравей, Джек — поздрави го той.

После около него се насъбраха хора. Някъде отзад забеляза уплашеното лице на Джими. Бърт Мънро също беше уплашен.

— Защо искаше да убиеш Джими? — попита Бърт. — Той нищо не ти е сторил. Добре, че старият Алън ми се обади по телефона. Ще те пратя там, дето ще бъдеш безвреден.

— Нямаме право да го турим в затвора — обади се заместник-шерифът. — Той не е извършил никакво престъпление. Може само да му се наложи парична гаранция, та да стои мирен.

— Така ли? Тогава точно това ще направя — каза Бърт с разтреперан глас.

— За предпочитане е да искаш голяма гаранция — продължи заместникът. — Акулата е доста богат човек. Хайде! Сега ще го отведем в Салинас и ти ще направиш там иска си.

На другата сутрин Уикс Акулата влезе смазан в къщата си и се тръшна на леглото. Очите му, лишени от живот, бяха уморени, но той ги държеше отворени. Ръцете му лежеха отпуснати край него като ръце на мъртвец. Той остана в това положение цели часове.

От зеленчуковата градина Катерин го видя, когато влезе в къщата. Отпуснатите му рамене и сведената глава извикаха у нея някакво злорадство, но когато влезе в къщи да приготви обед, тя заприсъпя на пръсти и предупреди Алис да се движи тихо.

В три часа Катерин надникна в спалнята.

— Нищо й няма на Алис — каза тя. — Трябваше да попиташ, преди да правиш каквото и да било.

Акулата нито й отговори, нито се помръдна.

— Не ми ли вярваш? — Липсата на всякаква жизненост у мъжа й я уплаши. — Ако не ми вярваш, можем да повикаме доктора. Ей сега ще пратя да го повикат, щом не ми вярваш.

Акулата дори не обърна глава.

— Вярвам ти — каза вяло той.

Както стоеше на прага, Катерин бе обзета от някакво чувство, каквото никога не бе изпитвала. И постъпи така, както никога не бе постъпвала. Изпълнена с топлота, тя приседна на леглото и с уверена ръка положи главата на Акулата в скута си. Това беше инстинкт и движена от същия безпогрешен, мощен инстинкт, ръката й започна да гали челото му. От отчаяние тялото на Акулата бе толкова отпуснато, че сякаш нямаше кости.

Той не сваляше очи от тавана, но галещата ръка го накара да проговори.

— Аз нямам никакви пари — изрече с равен глас. — Заведоха ме там и поискаха гаранция от десет хиляди долара. Трябваше да кажа истината на съдията. И всички ме чува. Сега всички знаят, аз нямам пари. Никога не съм имал. Разбираш ли? Сметководната книга не беше друго освен една заблуда. Всеки ред в нея е заблуда. Моя измишльотина. Сега всички знаят, не можех да не кажа на съдията.

Катерин го галеше нежно по главата и топлотата в нея продължаваше да расте. Тя вече се чувствуваше по-голяма от света. Целият свят лежеше в скута ѝ и тя го утешаваше. Жалостта сякаш я караше да израства. Ласкавата ѝ гръд облекчаваше мъката на света.

— Не мислех никому зло — продължи Акулата. — Нямах да убия Джими. Те ме хванаха точно когато се готвех да се върна. И решиха, че съм искал да го убия.

Той лежеше все тъй отпуснат, с поглед, втренчен в тавана.

Изведнъж топлотата у Катерин се превърна в сила и тази сила бликна в тялото ѝ и я заля цяла. В един миг тя съзна на какво е способна. Обзе я неудържима радост, на лицето ѝ грейна хубост.

— Досега не си имал възможност — каза тихо тя. — Цял живот работиш на тая стара ферма и не си имал възможност. Защо смяташ, че не можеш да напечелиш пари? Аз мисля, че можеш, сигурна съм, че можеш.

Тя си знаеше, че е способна на това. Както седеше на леглото, в нея се роди съзнанието за собствената ѝ сила и тя разбра, че целият ѝ живот е бил насочен към този миг. В този миг тя беше богиня, вестителка на съдбата. И Катерин не се изненада, когато усети, че тялото му лека-полека се стяга. Тя продължи да го гали по челото.

— Ще се махнем оттук — звънна гласът ѝ. — Ще продадем фермата и ще се махнем. И тогава ще ти се представи възможността, която никога не си имал. Ще видиш. Зная на какво си способен. Аз вярвам в теб.

Ужасната безжизненост изчезна от очите на Акулата. Тялото му намери сили да се обърне. Той вдигна поглед към Катерин и видя колко хубава е тя в този миг; и докато я гледаше, нейната топлина премина в него. Той притисна глава о коленете ѝ.

Тя се наведе и се взря в него. Обзе я страх да не би силата ѝ да я напусне. Изведнъж Акулата се изправи в леглото. Вече не гледаше

Катерин, но очите му блестяха от жизнеността, която тя му бе вдъхнала.

— Ще замина отгук — извика той. — Щом продам фермата, ще замина. И сигурно ще ми излезе късметът. Ще дойде и моят ред. Тогава ще видят кой съм аз.

4

Произходът на Туларесито е забулен в неизвестност, а начинът, по който бе намерен, е мит, в който народът от Небесните пасбища отказва да повярва, както отказва да вярва в духове.

Франклин Гомес имаше един ратай, мексикански индианец, на име Панчо — само Панчо и нищо повече. Веднъж на всеки три месеца Панчо вземаше спестяванията си и отиваше до Монтерей да изповяда греховете си, да се покае, да получи опрощение и да се напие — точно в този ред. Ако успееше да избегне ареста, след затварянето на кръчмите Панчо се мятеше на двуколката си и заспиваше. Конят потегляше към къщи и пристигаше призори, тъкмо навреме, за да може Панчо да закуси и да се залови за работа. Панчо винаги пристигаше заспал; ето защо всички в ранчото се облешиха, когато една заран конят влезе в двора с галоп, а Панчо не само беше буден, но викаше колкото му глас държи.

Франклин Гомес намъкна набързо дрехите си и излезе да разбере какво се е случило с ратая му. Очистен от оплетените и несвързани бръщолевеници, разказът на Панчо се свеждаше до следното: той карал двуколката към къщи напълно трезвен, както винаги. Някъде около фермата на Блейк от пелина край пътя долетял детски плач. Той спрял коня и отишъл да види каква е работата, зер човек не намира всеки ден бебета. И наистина открил в пелина мъничко детенце. „Я има, я няма три месеца“ — рекъл си Панчо. Вдигнал го и драснал клечка кибрит да види що за човече е намереното и — о, ужас на ужасите! — бебето намигнало зловещо и изрекло с дебел глас: „Гледай! Виж какви остри зъби имам.“ Панчо нищо не погледнал. Захвърлил тая твар, скочил в двуколката и препуснал към къщи, като шибал коня с дръжката на камшика и виел като куче.

Франклин Гомес дълго щипа бакенбардите си. Панчо, разсъждаваше той, не е човек, който може да изпадне в истерия дори под влиянието на алкохола. Това, че изобщо се е събудил, показва, че все ще да е имало нещо в храсталака. Накрая Франклин Гомес оседла

един кон, метна се на него и не след дълго се върна с бебето. Три месеца не му се чу гласът на това бебе и се оказа, че няма никакви зъби, но нищо не можеше да убеди Панчо, че то не е произнесло ония злокобни думи.

Бебето имаше къси, кочанести ръце и дълги подвижни крака. Голямата му глава беше вбита между неестествено широки рамене. Плоското му лице ведно с това особено тяло станаха причина то автоматично да бъде наречено Туларесито, Жабè, въпреки че Франклин Гомес често му викаше Койот, „защото — обясняваше той — на лицето на туй дете е изписана оная древна мъдрост, която само лицето на койота издава“.

„Да, ама краката, ръцете, раменете, сеньор“ — напомняше му Панчо. И тъй остана му името Туларесито. И не се разбра кой е захвърлил това обезформено създание. Франклин Гомес го прие в патриархата на ранчото си и остави Панчо да се грижи за него. А Панчо все изпитваше известна боязън от момчето. Нито годините, нито суровите покаяния можаха да изтръгнат спомена за онези първи думи на Туларесито.

Момчето растеше бързо, но след петата година мозъкът му престана да се развива. На шест години Туларесито отхвърляше работа колкото голям човек. Дългите му пръсти бяха толкова сръчни и силни, че нямаха равни на себе си. В ранчото често използваха пръстите на Туларесито, на които и най-стегнатият възел не можеше да устои. И за садене ги биваше ръцете му, тия чувствителни пръсти никога не повреждаха ни разсад, ни присад. Но те можеха да бъдат и безмилостни и с лекота късаха главите на пуяците. Освен това Туларесито имаше интересна дарба. С нокътя на палеца си умееше да вае от пясъчник удивително точни фигури на животни. Франклин Гомес държеше в къщата си много фигурки на койоти и лъвове, на птици и катерички. На жица, закачена на тавана в трапезарията, висеше ястреб с разперени криле. Панчо, който не смяташе момчето за човешко същество, причисляваше дарбата му да вае към цяла поредица демонични черти, които според него безсъмнено говореха за свръхестествения му произход.

Макар хората от Небесните пасбища да не вярваха в дяволския произход на Туларесито, в негово присъствие те се чувствуваха неспокойни. Очите му бяха старчески, сухи, а в лицето му имаше нещо

първобитно. Голямата му физическа сила и странните му, необясними способности го отличаваха от другите деца и караха и мъже, и жени да изпитват боязън от него.

Само едно нещо можеше да предизвика гнева на Туларесито: ако някой, бил той мъж, жена или дете, се отнесеше небрежно към плодовете на неговия труд или ги повредеше, той побесняваше. Тогава очите му пламваха и той беше в състояние да убие осквернителя. При три такива случая Франклин Гомес се виждаше принуден да му върже ръцете и краката и да го остави сам, докато не вземе връх обичайният му добродушен нрав.

Когато стана на шест години, Туларесито не тръгна на училище, както изисква законът. През следващите пет години околийският инспектор и училищният директор от време на време се занимаваха с неговия случай. Франклин Гомес признаваше, че момчето трябва да ходи на училище и дори го праща няколко пъти, ала Туларесито така и не стигаше до училището. Боеше се, че то може да се окаже неприятно и просто изчезваше за ден-два. Чак когато стана на единайсет години — момче с рамене на вдигач на тежести и с ръце и лапи на удушвач, — обединените сили на закона успяха да го спешат и да го поставят на училищната скамейка.

Както предполагаше Франклин Гомес, Туларесито нищо не можеше да научи, но още в самото начало се прояви друга негова дарба. Оказа се, че той умее да рисува не по-зле, отколкото да вае фигури от пясъчник. Когато госпожица Мартин, учителката, откри тази му способност, тя му даде тебешир и го накара да изрисува върволица животни на черната дъска. Туларесито работи дълго след края на занятията и на другата сутрин на стената можеше да се види изумително шествие. В него участваха всички познати нему животни, а над тях летяха всички птици от околните хълмове. Зад кравата пълзеше гърмящата змия; койотът, вирнал гордо опашка, душеше по петите на прасето. И какво ли не още, котараци и кози, костенурки и гризачи, и всяко животно нарисувано точно, с невероятен усет към детайла.

Госпожица Мартин беше завладяна от изкуството на Туларесито. Тя го похвали пред класа и изнесе кратък урок за всяко от нарисуваните животни. А мислено си представяше какви похвали ще получи за това, че е открила и насърчила такъв гений.

— Мога да нарисувам много повече — каза й Туларесито.

Госпожица Мартин го потупа по широките плещи.

— Разбира се — откликна тя. — Ще рисуваш всеки ден. Бог ти е дал велика дарба. — После съзна значението на току-що произнесените думи, наведе се над Туларесито, вгледа се в сухите му очи и повтори бавно: — Бог ти е дал велика дарба. — След това погледна часовника и изкомандува отривисто: — Четвъртокласниците — на дъската по аритметика!

Четвъртокласниците се измъкнаха от чиновете, взеха гъбите и започнаха да изтриват животните, за да отворят място за цифрите. Но едва започнали, Туларесито се хвърли в атака. Какъв ден беше този! С помощта на цялото училище госпожица Мартин не можеше да го усмири, защото Туларесито имаше силата на голям човек, при това на луд човек. В последвалата битка класната стая стана неузнаваема, преобръщаха се чинове, рукнаха реки от мастило, разхвърчаха се букетите на учителката. Дрехите ѝ се превърнаха в дрипи, а големите момчета, които изнесоха главната тежест на битката, бяха жестоко изподрани и изпопробити. Туларесито воюваше с ръце и крака, със зъби и глава. Той не признаваше никакви джентълменски правила и в края на краищата удържа победа. Цялото училище, с госпожица Мартин в ариергарда, удари на бяг и остави Туларесито да вилнее сам. Когато всички се изнизаха, той заключи вратата, обърса кръвта от очите си и се залови да възстановява изтритите животни.

Същата вечер госпожица Мартин отиде у Франклин Гомес и настоя момчето да бъде наказано с камшик. Гомес сви рамене.

— Наистина ли искате да го бичувам, госпожице?

Лицето на учителката беше надрано, устата ѝ — жестоко присвита.

— Наистина — отвърна тя. — Ако го бяхте видели какво направи днес, не бихте ме корили. Той трябва да си получи заслуженото.

Гомес пак сви рамене и повика Туларесито от помещението за прислугата. После откачи от стената тежък плетен камшик и докато Туларесито се усмихваше мило на госпожица Мартин, започна да го налага жестоко по гърба. Ръцете на учителката правеха неволни движения, сякаш самата тя го биеше. Когато наказанието свърши, Туларесито се попипа по гърба с дългите си чувствителни пръсти и все още усмихнат, се прибра в помещението за прислугата.

Госпожица Мартин беше наблюдавала с ужас края на побоя.

— Господи, същинско животно — възкликна тя. — Все едно, че биеш куче.

Макар и само за миг, на лицето на Гомес се изписа презрението му към нея.

— Кучето щеше да се свива, госпожице — каза той. — А видяхте момчето. Животно е, казвате, да, но много добро животно. Накарали сте го да рисува, а после сте съсипали рисунките му. Туларесито не обича да...

Учителката понечи да го прекъсне, но той я изпревари:

— Това Жабè не е за училище. На него му дай да работи; златни ръце има, но не може да научи и най-простите неща, дето се учат в училище. Не, той не е луд, той е един от ония, които господ само не е доизкусурил. Аз обяснявах на директора тези неща, а той ми казва, че според закона Туларесито трябвало да ходи на училище до осемнайсетгодишна възраст. Значи, още седем години. Цели седем години моето Жабè ще седи в първи клас, понеже законът бил такъв. Не знам, вече вдигнах ръце.

— Той трябва да бъде затворен — изгърси госпожица Мартин. — Опасно същество е. Да го бяхте видели днес.

— Не, госпожице Мартин, на него му трябва свобода. Той никак не е опасен. Дай му да ти направи градина — няма друг като него. Дай му крава да ти издои — сякаш не я докосва. Добро момче е той. Може да ти обуздае див кон, без да го възседне, да ти дресира куче, без да го удари, ама на, законът та законът, седем години да срича в първи клас. Ако беше опасен, щеше да ме убие като нищо, дето го налагах сега.

Госпожица Мартин усети, че има неща, които тя не разбира, затова я обзе омраза към Франклин Гомес. Даде си сметка, че тя е дребнава, а той — благороден. Когато на другата сутрин отиде в училището, свари Туларесито в стаята. Стената беше запълнена от край до край с животни.

— Виждате ли? — похвали се той, ухилен до уши. — Нарисувах още много. Имам една книжка с още повече животни, но на стената не остана място.

Госпожица Мартин не изтри животните. В клас Туларесито работеше вече на хартия, но в края на срока тя подаде оставката си под предлог на лошо здравословно състояние.

Новата учителка, госпожица Морган, беше много млада и много хубава. Прекалено млада и опасно красива, решиха мъжете от долината. Някои от момчетата в горните класове бяха вече седемнайсетгодишни. Затова имаше сериозни съмнения, че една толкова млада и толкова красива учителка ще може изобщо да поддържа някаква дисциплина в училището.

Тя пристигна въодушевена, с неизказана обич към професията си. Всички в училището останаха изумени, защото бяха свикнали със стари моми, на чиито лица сякаш се отразяваше болката на вечно уморени нозе. Преподаването бе удоволствие за нея, тя превърна училището в интересно място, където ставаха вълнуващи неща.

Още от самото начало Туларесито направи силно впечатление на госпожица Морган. Тя знаеше много за такива деца, беше чела книги и слушала лекции на тази тема. Щом научи за лупаницата, определи място над черната дъска, на което той да рисува, а когато то се изпълни с животни, тя купи със свои пари голям блок и мек молив. Оттук нататък Туларесито нямаше защо да се измъчва с правописа. Всеки ден той залягаше над блока и всеки следобед подаряваше на учителката някое майсторски изрисувано животно. А тя окачваше рисунките му по стените на класната стая.

Учениците приемаха възторжено нововъведенията на госпожица Морган. Часовете станаха толкова интересни, че дори онези, дето си бяха спечелили завидна слава с номерата, които погаждаха на учителите, престанаха да се блазнят от мисълта да подпалят училището.

Госпожица Морган въведе една практика, която накара учениците да я боготворят. Всеки следобед им четеше по един час. Четеше им на части „Айвънхоу“ и „Талисманът“; рибарските разкази на Зейн Грей и ловджийските на Джеймс Оливър Къруд; „Морският вълк“ и „Зовът на дивото“. Не бебешки приказки за червената кокошчица и Кума Лиса и гъските, а вълнуващи произведения за зрели хора.

Госпожица Морган четеше много хубаво. Тя успя да спечели дори най-големите калпазани и те вече и не помисляха да бягат от училище, за да не пропуснат нещо, и я слушаха със зяпнали уста.

А Туларесито продължаваше да рисува старателно. Само от време на време ще вдигне глава, колкото да примигне срещу

учителката и да се почуди как е възможно да интересуват когото и да било тези далечни описания на действията на непознати хора. За него това бяха хроники за действителни събития — иначе защо трябва да бъдат записвани? Тези истории бяха като уроците. Туларесито просто не ги слушаше.

След време госпожица Морган си даде сметка, че прекадено много се нагажда според по-големите ученици. Тя самата обичаше приказки и често си мислеше, че има цели народи, които вярват в самодиви и затова ги и срещат. В кръга на своите опитни и начетени приятели неведнъж бе повтаряла, че „културният недоимък на Америка се дължи на това, че тя, водена от предубеждения, така безапелационно отхвърля съществуването на самодивите“. И учителката започна да чете следобед приказки на учениците.

И ето че у Туларесито настъпи промяна. Лека-полека, докато госпожица Морган четеше за елфи и добри духове, за самодиви, феи и сменени деца, той започна да се заслушва и моливът увисваше неподвижен в ръката му. После, когато тя взе да чете за гномовете, за техния живот и привички, той направо остави молива и проточи шия напред, да не изтърве някоя дума.

След училище госпожица Морган изминаваше пешком половината миля до фермата, в която живееше под наем. Тя обичаше да ходи сама, да сече с пръчка главите на магарешките бодили или да мята камъни в храсталаците, от които шумно излитаха пъдпъдъци. Мислеше да се сдобие с някое скокливо любопитно куче, което да споделя нейните вълнения, да разбира магията на дупките в земята, на отпечатъците от лапи по шумата, на чудноватото тъжно свирукане на някоя птица и живителните ухания, които земята тайно изпущаше.

Един следобед госпожица Морган се покатери високо на една варовикова скала, за да издълбае инициалите си върху бялата ѝ повърхност. По пътя нагоре си убоде пръста на някакъв трън и вместо инициалите си надраска: „Аз бях тук и оставих тук част от себе си.“ И натисна окървавения си пръст на скалата, която веднага попи кръвта.

Същата вечер тя писа в едно писмо: „След елементарната потребност да живее и да възпроизвежда човек иска преди всичко да остави някаква следа от себе си, може би като доказателство, че наистина е съществувал. И той оставя това доказателство върху дърво, върху камък или върху живота на други хора. Този дълбок стремеж

съществува у всеки — от хлапака, който пише мръсни думи в обществения клозет, до Буда, който е изрязал образа си в съзнанието на цяла една раса. Животът е толкова нереален. Ние, струва ми се, сериозно се съмняваме, че съществуваме, и затова правим всичко възможно да го докажем.“ Тя си остави копие от това писмо.

Като се прибираше към къщи в деня, когато беше чела за гномовете, храстите край пътя по едно време припращяха и от тях се подаде грозната глава на Туларесито.

— Ох, как ме уплаши! — извика госпожицата. — Не изскачай така ненадейно.

Туларесито се изправи и смутено усмихнат, взе да потупва шапката си о крака. Изведнъж госпожица Морган усети да я обзема страх. Пътят беше пуст, а тя беше чела разни истории за слабоумни.

— Какво... какво искаш? — изрече тя, като едва успя да овладее треперещия си глас.

Туларесито се усмихна по-широко и затупа още по-усилено с шапката си.

— Ти случайно ли лежеше тук, или искаше да ми кажеш нещо?

Момчето се помъчи да каже нещо, но като не можа, пак прибягна до защитата на усмивката.

— Е, щом нищо не искаш, аз ще вървя — каза тя, готова да удари на бяг.

Туларесито направи още едно усилие да проговори.

— Аз... за онези...

— Кои онези? — попита пискливо тя. — Какво за онези?

— За онези в книгата...

Облекчена, госпожица Морган така се разсмя, че кокът ѝ се разпусна.

— Искаш да кажеш... гномовете, за тях ли говориш?

Туларесито кимна.

— Какво искаш да знаеш за тях?

— Аз, такава, никога не съм ги виждал — каза той все така с равен тих глас.

— Нищо чудно, малцина са ги виждали.

— Но аз знаех за тях.

— Така ли? — изгледа го удивена тя. — Кой ти е разказвал за тях?

— Никой.

— Нито си ги виждал, нито някой ти е разказвал, а пък ги знаеш. Как така?

— Така, знам ги. Може да съм ги чувал. Щото веднага ги познах по написаното в книгата.

„Защо да му отнемам гномовете на това слабоумно дете? — помисли си госпожица Морган. — Та нали животът му ще бъде по-богат и по-щастлив, ако вярва в тях. От това вреда няма да има, какво може да направи?“

— А опитвал ли си се да ги намериш? — попита го тя.

— Не съм. Само си ги знаех. Но сега ще ги търся.

Госпожица Морган остана очарована от това положение. Ето хартия, на която да пише, ето скала, на която да дълбае. Ще извае великолепен разказ, който ще бъде далеч по-реалистичен и от най-реалистичната белетристика.

— Къде ще ги търсиш?

— В земята, ще копая дупки — отвърна сериозно Туларесито.

— Само че гномовете излизат само нощем, Туларесито. Ще трябва да ги чакаш нощно време. И ще ми кажеш, ако откриеш нещо, нали?

— Ще кажа — съгласи се той.

Тя си тръгна, а той дълго не откъсна поглед от нея. По целия път към къщи тя си го представяше как търси гномовете нощем. И тази мислена картина я изпълни със задоволство. Какво пък, той може да открие гномовете, може да се сдружи с тях, да им говори. Само с няколко насочващи думи беше направила живота му нереален, вълшебен, беше го откъснала от глупавото всекидневие. И тя му завидя, че ще търси гномовете.

Вечерта Туларесито облече палтото си и взе една лопата. Старият Панчо го свари точно когато излизаше от бараката с инструментите.

— Къде бе, Жабè? — спря го той.

Смутен, че го забавят, Туларесито запристъпя неспокойно от крак на крак.

— Излизам по тъмницата. Забранено ли е?

— Ами защо ти е тая лопата? Да не би да ровиш за злато?

По лицето на момчето се изписа напрежение — чакаше го толкова сериозна работа.

— Ще ровя за едни човечета, дето живеят в земята.

Панчо се ужаси.

— Недей, Жабè, заклевам те, недей! Послушай стария си приятел, твоя кръстник. Аз те намерих в пелина и те избавих от дяволите, твоята рода. Сега ти си брат на Христа. Не се връщай при своите. Послушай един стар човек, Жабè!

Забил поглед в земята, Туларесито попиваше бавно тази нова информация.

— Казваш, че дяволите са моите хора — изрече той. — Аз не съм като другите в училище. Знам си го. И ми е тъжно за моите, които живеят дълбоко в хладната земя. Като видя някоя катерича дупка, ще ми се да се вмъкна в нея и да се скрия. Моите хора са като мен, те ме викат. Трябва да отида при тях, Панчо.

Панчо отстъпи крачка назад и направи кръст с показалците си.

— Тогава върви при дявола, твоя отец. Аз нямам сили да се боря с това зло. За тая работа е нужен светец. Но погледни! Аз правя знак против тебе и против целия ти род. — И той тикна пред лицето му кръстосаните показалци.

Туларесито се усмихна тъжно, обърна се и с тежка стъпка се отправи към хълмовете.

Сърцето му преливаше от радост, че отива при своите. Цял живот бе живял като прокуден, сред чужди, а сега се прибираще при своите. Както винаги, до слуха му достигаха гласовете на земята — далечният звън на хлопки, шумоленето на разтревожен пъдпъдък, тихото скимтене на койот, който тази нощ не искаше да даде воля на гласа си, нощните песни на милиони насекоми. Но Туларесито се ослушваше за друго — за стъпките и гласовете на скрити някъде двукраки същества.

По едно време се спря и извика: „Тате, аз се завърнах“, но не получи отговор. И току нашепваше в катеричите дупки: „Къде сте, мои хора? Аз съм, Туларесито.“ Но пак никой не му отговаряше. Нещо лошо, той нямаше усещането гномовете да са наоколо. Макар да не ги виждаше, знаеше, че наблизо пасат кошута и млад елен, че иззад един храст дива котка дебне заек, ала от гномовете нямаше и помен.

Над хълмовете се издигна златна месечина.

„Сега животните ще излязат на паша — каза си Туларесито със сухия шепот на слабоумните. — Ще излязат и човечетата.“

Шубракът свърши при една котловинна и на негово място се появи овощна градина. Дърветата бяха покрити с гъста шума, а земята бе отлично обработена. Градината на Бърт Мънро. Когато това място бе пусто и населено с духове, Туларесито често беше идвал тук нощем, да лежи на земята под дърветата и да бере звезди с тънките си пръсти.

Още щом влезе в градината, разбра, че е на своя земя. Макар да не ги виждаше, беше сигурен, че гномовете са наблизо. И той започна да ги зове, веднъж, дважд, трижд, но те не излизаха.

„Сигур не обичат светлината на месечината“, каза си той.

И до стеблото на една праскова се залови да копае дупка с диаметър един разкрач и много дълбока. Работи цяла нощ, само сегизтогиз спираше да се послуша и пак копаеше — все по-дълбоко и по-дълбоко в хладната земя. Още не ги чуваше, но беше убеден, че ги приближава. И едва когато се пукна зората, той се отказа и се скри да поспи в близкия шубрак.

Сутринта Бърт Мънро излезе да провери капана за койоти и видя дупката при прасковата. „Ама че работа! — рече си той. — Някои дечурлига сигурно си копят тунел. Но това е опасно. Може да се срути връз тях или пък някой да падне вътре и да се пребие.“ Той се върна в къщи, взе една лопата и запълни дупката.

— Мани — попита после по-малкото си момче, — ти да си копал в градината?

— Тц!

— А знаеш ли кой е копал?

— Тц!

— Някой е изкопал дълбока дупка в градината. Това е опасно. Кажи на децата да не копят, че ще се срути и ще ги затрупа.

Щом се мръкна, Туларесито излезе от шубрака да си продължи работата. Като видя дупката запълнена, изръмжа диво, но после се сети нещо и се разсмя, „Моите са идвали тук — зарадва се той. — И понеже не са знаели каква е работата, уплашили са се. И са заровили дупката. Но този път ще се скрия и като излязат да я зароят, ще им обадя кой съм. Има да ми се радват.“

И Туларесито пак изкопа дупката и дори успя да я направи много по-дълбока, защото голямата част от пръстта беше рохкава. Точно преди изгрев-слънце той се скри в шубрака край градината и започна да дебне.

Бърт Мънро излезе преди закуска да провери отново капана и отново видя дупката.

— Ах, дяволите му с дяволи! — възкликна той. — Значи, продължават. Да пукна, ако Мани не е в дъното на тая работа.

Той огледа дупката, после започна да я зарива с крак. Изведнъж се чу диво ръмжене. Скачайки като жаба с дългите си крака и размахвайки лопатата като сопа, Туларесито се нахвърли върху него.

Когато Джими Мънро излезе да повика баща си за закуска, намери го да лежи на купчината пръст. Устата и челото му кървяха. А от дупката излитаха лопати пръст.

Джими реши, че някой е убил баща му и се готви да го зарови. Той се втурна в къщата обезумял и повика по телефона някои от съседите.

До дупката се промъкнаха шестима мъже. Туларесито започна да се бие като ранен лъв и не им се даваше, докато те не успяха да го хлопнат по главата със собствената му лопата. После го завързаха и го откараха в затвора.

В Салинас група лекари се заеха да правят изследвания на момчето. Когато му задаваха въпроси, то им се усмихваше благо и не отговаряше. Франклин Гомес разказа каквото знаеше за него и настоя да го оставят под негови грижи.

— Невъзможно, господин Гомес — отсече накрая съдията. — Казвате, добро момче е, а вчера се е опитал да убие човек. Разберете, не може да го оставим на свобода. Рано или късно ще пречука някого.

След кратък размисъл той изпрати Туларесито в лудницата за опасно луди в Напа.

Хелън Ван Девънтър беше висока жена с изразително, хубаво лице и трагични очи. Животът ѝ бе низ от трагедии. На петнайсет години заприлича на вдовица, след като отровиха персийската ѝ котка. Жали я шест месеца, не външно, показно, само се движеше безшумно и говореше с тих глас. В края на шестте месеца от смъртта на котката почина баща ѝ и траурът продължи без прекъсване. Тя сякаш жадуваше за трагедии и животът я обсипваше щедро с тях.

На двайсет и пет години се омъжи за Хюбърт Ван Девънтър, пращяц от здраве ловец, който шест месеца в годината гонеше да убие едно или друго животно. Три месеца след сватбата той се застреля случайно, препъвайки се в къпинов храст. Хюбърт беше човек с висок дух. Докато издъхваше под дървото, където го бяха положили, един от другарите му го попита дали иска да предадат нещо на жена му.

— О, да — отвърна Хюбърт. — Кажете ѝ да ме постави в библиотеката между лоса и дивата овца. Кажете ѝ още, че това не съм го чул от водача.

Хелън Ван Девънтър затвори гостната с трофеите. Оттук нататък тази стая се превърна в светилище, в което витаеше духът на Хюбърт. Завесите никога не се вдигаха. Всеки, който намереше за необходимо да каже нещо в гостната, говореше шепнешком. Хелън не плака, не беше в характера ѝ да плаче, но очите ѝ се уголемиха и тя често се втренчваше в една точка с онзи празен поглед, който прониква в други времена. Хюбърт ѝ беше оставил къщата в Сан Франциско и доста голямо състояние.

Дъщеря ѝ Хилда, която се роди шест месеца след смъртта на Хюбърт, беше като кукла, красиво бебе с големите очи на майка си. Хилда все беше болнава; изумително бързо прихващаше една след друга всички детски болести. Сръдните ѝ, които отначало се изчерпваха с кански рев, станаха вандалски, когато момиченцето започна да щъка напред-назад. Тя разбиваше на пух и прах всяко нещо, което се изпречеше на пътя на нейния гняв. Хелън Ван Девънтър току

я успокояваше и коткаше, с което обикновено успяваше да я ядоса още повече.

Когато Хилда стана на шест години, доктор Филипс, семейният лекар, каза на госпожа Ван Девънтър онова, което отдавна бе подозирал.

— Разберете — убеждаваше я той, — Хилда не е съвсем добре психически. Предлагам да я заведете на психиатър.

Тъмните очи на майката се разшириха от болка.

— Сигурен ли сте, докторе?

— Напълно. Но аз не съм специалист. Трябва да я заведете при някой, който повече разбира от тези неща.

Хелън отмести погледа си от него.

— И на мен ми е минавало през ум същото, докторе, но не мога да я заведа при друг. Досега все вие сте се грижили за нас. Аз ви познавам добре. Не мога да се доверя на друг.

— Какво значи „не мога да се доверя“? — избухна доктор Филипс. — Не ви ли е ясно, че тя може да бъде излекувана, ако се подходи правилно?

Хелън понечи да вдигне ръце, после ги отпусна безнадеждно.

— Тя никога няма да се оправи, докторе. Роди се в много лош момент. Смъртта на баща й... това беше препалено много за мен. Просто нямах сили, за да износя едно здраво дете.

— Тогава какво възнамерявате да правите? Извинете, но говорите глупости.

— Какво мога да направя, докторе, освен да чакам и да се надявам? Разбирам ви, но не мога да я заведа при друг. Ще си я гледам и ще се грижа за нея. Изглежда, така ми е било писано — усмихна се тя много тъжно и пак понечи да вдигне ръце.

— Струва ми се, че насила се обричате на страдания — каза докторът.

— Човек не може да избегне съдбата си. Но аз съм издръжлива. Убедена съм в това си качество и се гордея с него. Никакви трагедии не могат да сломят моята издръжливост. Само едно не мога да понеса, докторе, да ми отнемат Хилда. Тя ще си стои при мен, вие ще идвате, както досега, и никой друг не бива да се меси.

Доктор Филипс излезе от къщата възмутен. Безсъмнената, но ненужна издръжливост на тази жена винаги го вбесяваше. „Да бях на

мястото на съдбата — мислеше си той, — и аз щях да се изкуша да смажа нейната мълчалива съпротива.“

Не след дълго видения и страшни сънища започнаха да спохождат Хилда. Ужасни нощни чудовища с остри нокти и зъби се опитваха да я убият, докато спеше. Уродливи човечета я щипеха и скърцаха със зъби в ушите ѝ, а Хелън Ван Девънтър приемаше тези видения като нови изпитания за самата себе си.

— Дойде един тигър и взе да ми дърпа завивките — ще изплаче сутрин Хилда.

— Не бива да се боиш от него, миличка.

— Но той искаше да ме ухапе през одеялото, мамо.

— Тази нощ ще стоя при теб, детето ми, и той няма да дойде.

И тя започна да будува до зори край леглото на момиченцето. От бясната съпротивителна сила на духа ѝ очите ѝ станаха по-искрящи и по-трескави.

Само едно я безпокоеше повече от съновиденията. Хилда започна да лъже:

— Тази сутрин се разходих из градината, мамо. На улицата видях един старец. Той ме покани да отида у тях и аз отидох. В къщата му имаше огромен златен слон и той ми позволи да го яхна.

Докато съчиняваше това, момиченцето избягваше да гледа майка си в очите.

— Какви ги говориш, миличко? — рече умолително майката. — Много добре знаеш, че всичко това не е вярно.

— Вярно е, мамо. И старецът ми подари един часовник. Ей сега ще ти го покажа.

И тя ѝ подаде ръчен часовник, украсен с диаманти. Хелън пое часовника с треперещи от ужас ръце. За миг упоритото изражение на лицето ѝ отстъпи място на гняв.

— Откъде си го взела, Хилда?

— Старецът ми го даде, мамо.

— Не... казвай къде го намери! Намерила си го, нали?

— Старецът ми го даде, мамо.

На гърба на часовника имаше монограм, инициали, които нищо не говореха на Хелън. Тя гледаше безпомощно гравираниите букви.

— Мама ще го прибере — каза остро.

Още същата вечер тя се промъкна в градината, намери една лопатка и зарови часовника дълбоко в земята. А до края на седмицата около градината бе вдигната висока желязна ограда и на Хилда повече не се разрешаваше да излиза навън сама.

На тринайсет години Хилда избяга от къщи. Хелън нае частни детективи да я търсят, но на четвъртия ден я откриха не те, а един полицаи, който я намерил заспала в някаква изоставена кантора в Лос Анджелос. Хелън прибра дъщеря си от полицейския участък.

— Защо избяга, миличко? — попита я тя.

— Ами исках да свиря на пиано.

— Но нали в къщи имаме пиано, защо не свириш на него?

— О, аз исках да свиря на друго, на някое от онези, големите.

Хелън я взе в скута си и я прегърна силно.

— И какво стана после, мойто момиче?

— Излязох на улицата и един човек ме покани в колата си. Даде ми пет долара. После намерих едни цигани и отидох да живея при тях. Те ме направиха своя царица. След това се омъжих за един млад циганин и щяхме да си имаме бебенце, но аз се уморих и се тръшнах на земята. Тогава дойде полицаят и ме прибра.

— Гълъбчето ми, горкото ми гълъбче — заповтаря Хелън. — Много добре знаеш, че това не е вярно. Нито дума не е вярна.

Хелън повика доктор Филипс.

— Казва, че се омъжила за циганин. Как мислите, това не е възможно, нали? Не бих могла да понеса такова нещо.

Докторът прегледа много внимателно момиченцето. След прегледа заговори едва ли не озлобен:

— Колко пъти ви казах, че с нея трябва да се заеме специалист!
— После се обърна към Хилда: — Идвала ли е напоследък в стаята ти онази мръсна стара вещица?

Ръцете на Хилда трепнаха.

— Да, нощес дойде с една маймуна, голяма, огромна маймуна. Тя се опита да ме ухапе.

— Така. Само запомни, че тя нищо не може да ти стори, понеже за теб се грижа аз. Тази стара вещица се плаши от мен. Дойде ли пак, кажи й, че за теб се грижа аз и ще видиш как веднага ще офейка.

Момиченцето се усмихна уморено.

— И маймуната ли ще офейка?

— Разбира се, а сега вземи едно бонбонче за твоята дъщеричка. — Той извади от джоба си ментов бонбон. — Ето, дай го на Бабет, тя нали така се казваше?

Хилда грабна бонбона и избяга от стаята.

— Това е! — каза докторът на Хелън. — За съжаление липсват ми знания и опит в тази област, но в едно съм сигурен: отсега нататък Хилда ще бъде много по-зле. Тя навлиза в пубертета. Този период на промяна, свързан с повишена чувствителност, неизбежно ще засили душевното ѝ разстройство. Не се наемам да предричам какво може да се случи. Може да добие склонност към убийства, от друга страна, не е изключено да хукне с първия срещнат мъж. Не я ли дадете в ръцете на специалист, не е ли под постоянно наблюдение, може да се случи нещо, за което после ще си скубете косите. Това ѝ бягство е само един предвестник. Не, не бива да продължавате така. Вършите несправедливост спрямо самата себе си.

Хелън стоеше като дърво пред него. На лицето ѝ бе изписана онази воля за съпротива, която така го вбесяваше.

— Какво предлагате? — попита тя с дрезгав глас.

— Болница за невменяеми — отвърна той, доволен от бруталния си отговор.

Лицето ѝ се изопна. Волята за съпротива се изписа още по-отчетливо.

— Това няма да стане! — извика тя. — Хилда е мое дете, аз отговарям за нея. Ще се грижа сама за нея, докторе. Няма да я изпускам от поглед. Но да я пратя в болница — това няма да го бъде!

— Предупредих ви за последиците — сряза я той. После разбра, че е безпомощен, че никакви доводи не могат да въздействуват на тази жена. — Хелън, аз съм ваш приятел от години. Защо трябва да поемате на собствените си плещи такова бреме от страдания и опасности?

— Всичко мога да изтърпя, но не и да я отлъча от себе си.

— Не можете да се откажете от власеницата — изръмжа той. — Намирате удоволствие в собствената си болка. Не искате да се лишите от никаква мъка. — Той отново побесня. — Хелън, всеки мъж понякога изпитва неудържимо желание да набие някоя жена. Аз се смятам за кротък човек, но точно сега ми иде да ви напердаша, и то с юмруци. — Той се вгледа в тъмните ѝ очи и разбра, че просто я е обременил с още една трагедия, че ѝ е дал още една възможност да

провери издръжливостта си. — Тръгвам си — каза той. — И не ме викайте повече. Знаете ли... започвам да ви ненавиждам.

Хората от Небесните пасбища посрещнаха с любопитство и недоволство вестта, че някаква богата жена идва да живее в долината. Те наблюдаваха камионите, които караха трупи и дъски към Коледна клисура, и се присмиваха — да се хвърлят толкова пари за превоз на дървен материал за някаква си хижа. Бърт Мънро се изкачи към клисурата и половин ден гледа майсторите, които правеха къщата.

— Хубава ще стане — съобщи той в магазина. — Всяка греда и дъска е идеална и знаете ли, вече са наели и градинари. Те разсаждат всякакви растения и дървета, хем нацъфтели. Тази госпожа трябва да е бая богата.

— О, на тях им дай да се префинят — обади се Пат Хъмбърт. — Богаташите умират да се префинят.

— Слушайте, слушайте! — продължи Бърт. — Познайте какво са сложили на някои прозорци. Пръти! И не железни, ами дъбови, ей толкова дебели. Женска му работа. Тая мадама сигур се плаши от койотите.

— Кой знае колко прислужници ще докара — каза с надежда Т.Б. Алън. — Ама сигурно ще пазарува от града. Такива хора само от града пазаруват.

Щом къщата и градината бяха завършени, пристигнаха и обитателите: Хелън Ван Девънтър, Хилда, един готвач китаец и един домашен прислужник, младо момченце от Филипините. Дървената къща беше станала великолепна. Майсторите бяха патинирали дървения материал с някакви киселини, а градинарите така бяха направили градината, че не личеше да е нова. На моравата пред къщата растяха дафинови дървета и дъбове, а под тях — лилави, бели и сини цинерарии. Алеите бяха обрамчени с невероятно сини лобелии.

Готвачът и прислужникът побързаха да се заловят с работата си, а Хелън хвана Хилда за ръка и я изведе за малко в градината.

— Каква красота! — възкликна Хелън. Лицето ѝ беше загубило донякъде упоритото си изражение. — Тук ще ни хареса, миличко, нали?

Хилда откъсна една цинерария и замахна с нея по ствола на близкия дъб.

— У нас ми харесваше повече.

— Но защо, мило? Там нямахме нито такива красиви цветя, нито такива големи дървета. А освен това тук всеки ден ще можем да се разхождаме по хълмовете.

— У нас ми харесваше повече?

— Но защо, мило?

— Защото всичките ми приятелки са там. И през оградата можех да гледам хората, които минават по улицата.

— Тук ще ти хареса повече, Хилда, трябва само да посвикнеш.

— Няма! Никога няма да ми хареса, никога! — разплака се Хилда и после, без всякакъв преход, започна да пищи от яд. Изведнъж грабна някаква тояжка от земята и шибна майка си по гърдите. Прислужникът се появи тихомълком зад момичето, хвана му ръцете и го отнесе в къщата, а то риташе и пицеше до бога.

В стаята, определена за нея, Хилда изпочупи един по един всички мебели. После разпра възглавниците и разхвърли пуха из цялата стая. И накрая разби стъклата на прозореца, взе да блъска по дъбовите пръти и да пищи неистово от яд. Стиснала здраво уста, Хелън седеше в стаята си. По едно време понечи да тръгне към Хилдината стая, но отново седна на стола. Твърдата ѝ издръжливост за малко не ѝ изневери, но мигом се върна с още по-голяма сила, тъй че писъците на Хилда не оказаха никакво въздействие. В стаята се появи безшумно прислужникът.

— Да затворя капаците, мадам?

— Няма нужда, Джо. Толкова сме далеч, че няма кой да чуе.

Бърт Мънро забеляза автомобила, който караше новодомците към дървената къща.

— Бая трудно ще е за сама жена да започне всичко отначало — каза той на жена си. — Мисля си дали да не отскоча дотам да видя нямат ли нужда от нещо.

— Ама че си любопитен — заяде го жена му.

— Е, щом мислиш така, няма да отида.

— Само се пошегувах, Бърт — възрази тя. — Според мен един добър съсед точно така трябва да постъпи. По-нататък ще подбера госпожа Уайтсайд и ще я накарам да отидем заедно. Така си е редно. А ти върви сега и виж как се оправят.

Бърт тръгна нагоре по реката, която пееше в клисурата. „Това място за обработване не става, но за живеене е чудесно — каза си той. — И аз можех да си живея на такова място, просто да си живея, ама примирието ми развали работата.“ И както обикновено, той се засрами от това, че му се щеше войната да беше продължила още известно време.

Письците на Хилда достигнаха до слуха му, когато той беше на четвърт миля от къщата. „Това пък какво е? — рече си Бърт. — Сякаш колят някого“ И забърза по пътя да види каква е работата.

Хилдиният прозорец с дъбовите пръти гледаше към пътеката, която водеше до предния вход на къщата, Бърт видя момичето, което теглеше прътите с обезумял от яд и страх поглед.

— Привет! — поздрави той. — Какво става тук? Защо са те затворили?

Хилда го изгледа с присвити очи.

— Искат да ме уморят от глад — отвърна тя. — Искат да умра.

— Глупости — каза Бърт. — Кому е дотрябвало да умираш?

— Всичко е заради парите ми — прошепна доверително тя. — Докато съм жива, нямам право да ги получат.

— Какви ти пари, та ти си още дете!

— Не съм дете! — сопна се Хилда. — Аз съм голяма, зряла жена. Но изглеждам малка, понеже ме държат гладна и ме бият.

Лицето на Бърт помръкна.

— Ще видим каква е тая работа — рече той.

— О, не им казвайте нищо. Само ми помогнете да се измъкна оттук и тогава ще получа парите си и ще се омъжа за вас.

Едва сега Бърт подозря как стоят нещата.

— Ще ти помогна, разбира се — каза успокоително той. — Ти само почакай малко и ще ти помогна да се измъкнеш.

Той се насочи към предния вход и почука на вратата. След миг тя едва се откряна. Отвътре го гледаха безизразните очи на прислужника.

— Може ли да видя стопанката на тази къща? — попита Бърт.

— Не — отвърна момчето и затръшна вратата.

За секунда Бърт пламна от срам, загдето го бяха отрязали така, но после зачука ядно по вратата. Тя пак се откряна едва-едва и в него се втренчиха същите черни очи.

— Слушай, трябва да видя стопанката на къщата. Искам да поговоря с нея за момиченцето, което държите затворено.

— Мадам много болна. Съжалявам — каза момчето. И отново затръшна вратата. Този път Бърт чу тракането на резето.

Той тръгна надолу по пътеката. „Ще кажа на жената да не стъпва тук — рече си наум. — Умопобъркано момиче и гаден прислужник. Да вървят по дяволите!“

— Кой беше, Джо? — провикна се от спалнята си Хелън.

Момчето се появи на прага.

— Един човек. Казва, иска да види вас. Аз му казва, вие болна.

— Добре си сторил. Кой беше той? Така ли каза, че мене иска да види?

— Не го познава. Казва, иска да види вас за госпожица Хилда.

Хелън мигом се спусна към него. На лицето ѝ се изписа гняв.

— Какво искаше той? Кой беше?

— Аз не знае, мадам.

— И ти го върна! Позволяваш си прекалено много. Махай се от очите ми.

Тя отново се отпусна на стола си и закри очи с ръце.

— Да, мадам — каза Джо и се обърна бавно.

— Чакай, Джо, върни се!

Преди тя да открие очите си, той вече стоеше край стола ѝ.

— Извинявай, Джо. Сама не зная какво говоря. Правилно си постъпил. Няма да ме оставиш, нали?

— Няма, мадам.

Хелън стана и се отправи неспокойна към прозореца.

— Просто не зная какво става с мен днес. Госпожица Хилда добре ли е?

— Да, вече тиха.

— Добре. Моля те, запали камината в дневната. И после я доведи.

Обмисляйки каква да бъде дневната, Хелън се бе стремил да създаде от нея нещо като паметник на покойния си съпруг. Беше се

постарала тази стая да напомня колкото е възможно повече на ловджийска хижа. Това беше широко помещение с греди и облицовка от червено дърво. На равни разстояния надничаха любопитни муцуни на различни видове елени. На едната страна на стаята господствуваше голяма камина от речни камъни, над която висеше разкъсано френско бойно знаме, намерено някъде от Хюбърт. В шкаф със стъклени врати бяха строени всички негови пушки. Хелън се блазнеше от мисълта, че докато има такава стая, никога няма да загуби напълно мъжа си.

В гостната на къщата в Сан Франциско тя беше извиквала един сън, който ѝ носеше радост. И искаше да го продължи и тук, в новата къща. Той се бе превърнал почти в ритуал. Хелън седнаше пред камината и склещаваше ръце. После се вглеждаше във всеки от препарираните трофеи и повтаряше пред всеки поотделно: „Това е дело на Хюбърт.“ И накрая идваше сънят. Тя почти виждаше Хюбърт пред себе си. Представяше си формата на ръцете му, тесния му таз, дългите му прави крака. След малко си спомняше как говореше той, на кои думи наблягаше и как лицето му засипваше и почервеняваше, когато биваше възбуден. Хелън го виждаше да води гостите си от един трофей към друг. Пред всеки Хюбърт се полюляваше на пети със скръстени на гърба ръце и разправяше с най-малки подробности как е било убито това животно.

„Луната беше зад облак и нищо не се виждаше. Фред (Фред беше водачът) каза, че няма никакви изгледи да ударим нещо. Помня, че тази сутрин бяхме свършили бекона. И просто нещо ме караше да излезем и да поогледаме.“

Хелън го чуваше да разказва глуповатите безсмислени истории, които неизменно завършваха така: „Разстоянието беше много голямо, а отляво духаше страхотен вятър, но аз все пак се прицелих, като си мислех, че нищо няма да излезе от тая работа. Обаче не щеш ли, ударих го. Разбира се, това беше чиста случайност.“

В действителност Хюбърт съвсем нямаше за цел да накара гостите си да повярват, че това е било само случайност. Такива думи бяха проява на скромност от страна на големия ловец. Но Хелън се чудеше защо на такъв ловец не е позволено да признае, че е отличен стрелец.

Така вървеше този сън. Малко по малко тя вграждаше образа му, докато той завладееше стаята и я изпълнеше с кипящата жизненост на

големия ловец. После Хелън разрушаваше съня. В звъна на звънеца прозвучаваха печални нотки. И тя си припомняше тъжните и смутени лица на мъжете, които ѝ разказваха за случилото се нещастие. Сънят винаги свършваше в мига, в който те донасяха трупа му пред входа. Тогава вълна от съкрушителна мъка изпълваше гърдите ѝ и тя отмаляваше в креслото.

Така Хелън упорито поддържаше жив образа на мъжа си и не допускаше той да избледнее в паметта ѝ. Бях женени едва от три месеца, казваше си тя. Само три месеца! И се предаваше на безнадеждна скръб. Съзнаваше, че подклажда това чувство, но според нея Хюбърт имаше право на него, то беше един вид паметник в негова чест. Тя трябваше да устоява на мъката, но не и да бяга от нея.

Хелън беше очаквала с трепет тази първа вечер в новата къща. Край пламтящите пънове в камината и искрящите от огъня стъклени очи на главите на животните тя се готвеше да посрещне своя сън в новия му дом.

Джо се върна в спалнята.

— Огънят гори, мадам. Да викам госпожица Хилда?

Хелън погледна през прозореца. Над хълмовете припадеше здрач. Навън вече се стрелкаха няколко прилепа. Пъдпъдъците се викаха един друг на водопой, а далеч долу в дерето кравите мучеха на път към навесите за доене. У Хелън настъпваше някаква промяна. Беше изпълнена с ново за нея чувство на покой; имаше усещането, че е защитена и запазена от трагедиите, които я преследваха толкова дълго. Тя протегна ръце напред, после назад и въздъхна с облекчение. Джо все още чакаше на прага.

— Какво? — каза Хелън. — Госпожица Хилда ли? Не, не я довеждай засега. Вечерята сигурно е вече готова. Ако Хилда не иска да дойде за вечеря, ще я видя по-късно.

Тя не искаше да види Хилда. Видеше ли я, този нов за нея, толкова приятен покой щеше да се изпари. Тя искаше само да седи тъй сред загадъчните отблясъци на здрача, да седи и да слуша как пъдпъдъците се викат, когато излизат от гъстаците по хълмовете и слизат долу да пият вода преди настъпването на нощта.

Хелън се загърна с копринен шал и излезе в градината. От хълмовете сякаш се спускаше покой, който я обгръщаше все поплътено. В една от лехите с цветя шавна сиво зайче с бяла опашка и

тази гледка я накара да потръпне от радост. Зайчето обърна глава, изгледа я за миг и продължи да си пасе. Изведнъж Хелън се почувствува някак глупаво щастлива. Ще се случи нещо прекрасно и вълнуващо, нещо много приятно. Обзета така внезапно от радост, тя заговори на зайчето:

— Паси си, паси, ако щещ, изяж всичките цветя. Утре ще посадя зеле специално за теб. Ти обичаш зеле, нали, Зайо Байо? Нали знаеш, че се казваш Зайо Байо? Каква глупост, защо всички зайци се казват Зайо Байо? Във всеки случай, Зайо, от векове не съм била изпълнена с такова очакване. Не е ли смешно това? Или може би е тъжно? Тъй или инак, очаквам нещо. Просто ще се пръсна от очакване. А не зная какво очаквам. Това е глупаво, нали, Зайо? — Тя отмина зайчето и махна ръка. — Цинерариите май са ти по-вкусни.

Звънливата песен на реката я привлече по пътеката към брега ѝ. Когато го приближи, ято пѣдпѣдѣци се изпокри в гѣсталака с уплашени писукания. Стана ѝ неудобно, че ги е обезпокоила.

— Върнете се, върнете се! — прикани ги тя. — Няма да стрелям по вас. И зайчето не се плаши от мен. Дори да искам, не мога да ви застрелям.

Изведнъж си спомни как Хюбърт я беше извел, за да я научи да стреля с ловджийска пушка. Сякаш изпълняваше религиозен обред, докато ѝ показваше как да държи оръжието и как да се прицелва, без да затваря едното око. „Сега ще хвърля една консервна кутия — беше казал той. — Не искам да стреляш по неподвижна цел. Който гърми по кацнала птица, не е добър ловец.“ И тя беше стреляла като луда по летящата кутия, докато рамото ѝ изтръгна. А по пътя към къщи той я погали с думите: „Ще мине дълго време, преди да свалиш пѣдпѣдѣк. Но скоро ще можеш да удариш заек.“ Тук тя си спомни тънките кожени ремъчки, на които висяха гроздове пѣдпѣдѣци, когато той се връщаше от лов. „Изхлузят ли се от ремъчките, значи, са готови за ядене“, обясняваше тържествено той. Най-неочаквано Хелън осъзна, че не иска да мисли повече за Хюбърт. Тези спомени почти бяха убили чувството на покой.

Вече беше мръкнало. Нощта ухаеше на пелин. Готвачът удари хлопката, която тя бе купила, за да се дава с нея сигнал за ядене. Хелън придърпа шала, потръпна и влезе в къщата.

Дъщеря ѝ вече беше в трапезарията. По лицето ѝ нямаше никакви следи от следобедното беснееие, тя изглеждаше весела и много доволна от себе си.

— Миличко — възкликна Хелън, — сега си по-добре, нали?

— О, да.

Хелън заобиколи масата и целуна Хилда по челото. После я притисна за миг до себе си.

— Когато видиш колко красиво е това място, то ще ти хареса. Сигурна съм.

Хилда не отговори, но в очите ѝ припламна лукаво пламъче.

— Ще ти хареса, нали, миличко? — настоя Хелън, отивайки към стола си.

— М-м-да, може да ми хареса. А може и да не стане нужда да ми хареса — отвърна загадъчно Хилда.

— Какво искаш да кажеш, гълъбчето ми?

— Може би няма да остана дълго тук.

— Няма да останеш дълго тук? — стрелна я Хелън с поглед. Хилда очевидно се опитваше да скрие нещо, но не можеше да устои на изкушението да издаде тайната си.

— Може да избягам и да се омъжа.

Хелън се отпусна в стола си и се засмя.

— О, сега ми е ясно. Това е възможно, разбира се. Но все пак по-добре е да почакаш още няколко години. Кого си избрала този път? Пак някой принц ли?

— Не, не е принц. Беден човек е, но аз ще го обичам. Днес уредихме с него всичко. Той ще дойде да ме вземе.

Хелън се сети нещо.

— Да не би да е човекът, който следобед се е навъртал тук?

Хилда стана от масата.

— Няма да ти кажа нито дума повече — извика тя. — И нямаш право да ме разпитваш. Само почакай малко и ще видиш защо не мога да остана в тая скапана къща. — И тя избяга от трапезарията и затръшна след себе си вратата на своята стая.

Хелън позвъни за прислужника.

— Джо, кажи ми точно какво каза човекът, който е идвал днес!

— Казва, иска да види вас за момиченцето.

— Така, а какъв беше този човек? Стар, млад?

— Не стар човек, мадам, не млад човек. Може да било петдесет години.

Хелън въздъхна. Значи, това е само още една от Хилдините истории, от малките драми, които тя съчиняваше и разказваше. Но то ги приемаше толкова сериозно, горкото дете. Хелън изяде бавно вечерята си, после седна пред камината в просторната дневна и взе да очуква безцелно горящите пънове. Беше угасила всички лампи. Пламъците се отразяваха в очите на препарираните глави по стената и Хелън се върна към стария си навик въпреки волята си. Започна да си представя как изглеждат ръцете на Хюбърт, колко тесен е тазът му и колко дълги краката. И изведнъж направи едно откритие: престанеше ли да мисли за ръцете му, те изчезваха. Сега тя не можеше да изгради цялата фигура на мъжа си. Той ѝ се изплъзваше, изчезваше напълно. За първи път от толкова години насам Хелън закри с ръце лицето си и заплака — в нея се връщаше покоят, а с него и очакването, от което щеше да се пръсне. Тя си избърса очите и закрачи бавно из стаята, като се усмихваше на препарираните глави и ги гледаше с небрежния поглед на непосветен, който не знае как е било убито всяко от тези животни. Стаята сега ѝ изглеждаше другояче и тя се чувствуваше другояче в нея. Хелън отиде до големите прозорци и ги отвори широко. Нощният ветреца влезе вътре с шепот и обля голите ѝ рамене с хладния си покой. Тя се надвеси навън и се послуша. От градината и от хълма отвъд нея долитаха хиляди звуци и шумове. „Тук просто гъмжи от живот, пращи от живот“, помисли си тя. Както се послушваше, откъм другата страна на къщата до слуха ѝ долетя някакво чегъртане. „Ако тук имаше бобри, това можеше да е бобър, който прегризва някое дърво. Може да е и таралеж, който подяжда основите. Чувала съм такива истории. Но тук и таралежи няма.“ От чегъртането започна сякаш да трепти самата къща. „Сигурно някаква животинка гризе гредите“, рече си Хелън. В този миг се чу леко изпращяване. И чегъртането престана. Хелън трепна неспокойна. Тръгна с бърза крачка по коридора и се спря пред вратата на Хилдината стая. Сложила ръка на масивното външно резе, извика:

— Добре ли си, миличко?

Никакъв отговор. Хелън издърпа много тихо резето и влезе в стаята. Един от дъбовите пръти беше прерязан и Хилда я нямаше. За миг Хелън остана неподвижна пред отворения прозорец, вперила

тъжен поглед в тъмната нощ. После лицето ѝ пребледня, но тя стисна устни — израз на старата ѝ упоритост и издръжливост. Върна се машинално в дневната. Качи се на един стол, отключи шкафа с пушките и взе една.

Доктор Филипс седеше до Хелън Ван Девънтър в кабинета на следователя. Той трябваше да бъде тук като лекар, който се е грижил за малката, но наред с това докторът смяташе, че неговото присъствие ще помогне на Хелън да не се страхува. Тя обаче нямаше вид на уплашена. Макар и обзета от жестока, едва ли не дива скръб, Хелън изглеждаше издръжлива като морска скала, вечно връхлитана от вълните.

— И вие очаквахте това, така ли? — питаше следователят. — Допускахте, че може да се случи такова нещо?

Доктор Филипс погледна неспокойно към Хелън и се прокашля.

— Тя беше мой пациент още от раждането си. При такава болест би могла да извърши самоубийство или убийство в зависимост от обстоятелствата. От друга страна, би могла да си живее съвсем безобидно. Цял живот да не извърши необмислена постъпка. Невъзможно беше да се определи категорично, нали разбирате?

Следователят подписваше документите.

— Извършила го е по най-зверски начин. Разбира се, момичето е било невменяемо, тъй че е безпредметно да търсим мотивите. Те може да се крият в съвсем незначителни неща. Но да извършиш такова нещо, е ужасно. Естествено, тя не е съзнавала това. Главата ѝ в реката, а до нея пушката. Безспорно самоубийство. Извинете, че говоря така пред вас, госпожо Ван Девънтър. Представям си какъв ужас сте изживели, когато сте я намерили.

На излизане от съда докторът подкрепяше Хелън по стълбите.

— Имате невъзможен вид — кресна той. — Сякаш отивате на гилотината. Казвам ви, така е по-добре. Няма защо да страдате толкова.

Хелън не вдигна поглед към него.

— Сега зная. Сега вече зная какво ме очаква — каза тихо тя. — Зная онова, което винаги съм подозирала. И аз имам сили да издържа, докторе. Не се безпокойте за мен.

6

Джуниъс Молтби беше дребен млад човек с прилично образование, от добро, културно семейство. Когато баща му фалира и умря, Джуниъс попадна на чиновническа служба, от която не можа да се откъсне цели десет години, колкото и да се бореше срещу нея.

След работа Джуниъс се прибираще в мебелираната си квартира, приглаждаше възглавничките на голямото кресло и прекарваше вечерите в четене. За него произведенията на Стивънсън бяха, кажи-речи, най-хубавото нещо в английската литература: той непрекъснато препрочиташе „Пътувания с едно магаре“.

Една вечер, наскоро след тридесет и петия си рожден ден, Джуниъс припадна на стълбите на пансиона, в който живееше. Когато се свести, за първи път забеляза, че диша трудно и не му достига въздух. И се запита откога ли е това нещо. Лекарят, с когото се посъветва, беше любезен и дори го обнадежди.

— В никакъв случай не сте толкова зле, че да не може да се оправите — каза той. — Но непременно трябва да изведете тези дробове от Сан Франциско. Останете ли тук в тая мъгла, няма да живеете и година. Нужен ви е топъл и сух климат.

Разклатеното му здраве изпълни Джуниъс със задоволство, защото скъса връзките, които самият той не бе в състояние да пререже. Джуниъс имаше петстотин долара — не че пестеше, а просто беше забравил да ги похарчи. „С такава сума — каза си той — или ще оздравея и ще започна нов живот, или ще умра и всичко ще се свърши веднъж за винаги.“

Един колега му каза за топлата заветна долина, наречена Небесните пасбища, и Джуниъс незабавно замина за там. Това име му хареса. „То или е знак, че няма да живея — помисли си той, — или пък е хубав символичен заместител на смъртта.“ Струваше му се, че това име означава нещо много скъпо за него и той се зарадва, защото през изтеклите десет години нищо на тоя свят не му беше скъпо.

В Небесните пасбища се намериха няколко семейства, готови да приемат наематели. Джуниъс обходи всичките и накрая реши да се настани във фермата на вдовицата Куейкър. Тя се нуждаеше от пари, а освен това той щеше да живее самостоятелно в пристройка, отделена от къщата. Госпожа Куейкър имаше две малки момчета и държеше работник, който обработваше фермата.

Топлият климат оказа благотворно влияние върху дробовете на Джуниъс. За една година той се освежи и наддаде на тегло. Във фермата се чувствуваше спокоен и щастлив, но най-много го радваше това, че мързелува и от десетте години канцеларска работа няма и помен. Рядката му русолява коса растеше невчесана; носеше очилата на върха на ръбестия си нос, понеже зрението му се беше подобрило и само навикът да усеща очилата си на носа го караше да ги носи. От сутрин до вечер държеше в устата си някаква клечица — навик, който добиват само най-ленивите и най-склонни към размисъл хора. Годината, в която здравето му укрепна, беше 1910.

През 1911 госпожа Куейкър започна да се тревожи: какво ли я одумват съседите? Замислеше ли се над факта, че има за наемател ерген, тя ставаше неспокойна и нервна. Когато вече не можеше да има никакви съмнения, че Джуниъс е оздравял, вдовицата му изповяда тревогите си. И той веднага и с удоволствие се ожени за нея. Сега Джуниъс имаше дом и златно бъдеще, защото младоженката, госпожа Молтби, притежаваше пасище от двеста акра на хълма и пет акра край реката, засадени с овошки и зеленчуци. Джуниъс се разпореди да му изпратят креслото с подвижната облегалка и великолепната репродукция на Веласкесовия „Кардинал“. Той виждаше бъдещето си като приятен слънчев следобед.

Госпожа Молтби незабавно се освободи от работника и се опита да впрегне в работа мъжа си; но се натъкна на съпротива, която я смути най-вече с това, че нямаше твърди позиции, по които да удари. Докато се възстановяваше, Джуниъс не само свикна с безделието, но то започна да му харесва. Той обикна долината и фермата, но ги обичаше такива, каквито бяха; нямаше никакво желание да засажда нещо ново или да изкоренява непотребното. Един ден госпожа Молтби му тикна мотика в ръката и го накара да работи в зеленчуковата градина, но, както можеше да се очаква, след няколко часа го свари да си кисне краката в потока сред ливадата и да чете джобното издание на

„Отвлечени“. Той ѝ се извини, не знаел как се е случило тъй. И това беше самата истина.

В началото тя го гълчеше за мързела му и за одърпания му вид, но не след дълго той разви у себе си способността да не обръща никакво внимание на думите ѝ. Да ѝ обръщам внимание, когато тя не се държи като дама, значи да се държа невъзпитано, разсъждаваше той. Все едно да се вторачваш в сакат човек. А госпожа Молтби, след като се бори известно време с неговата неосезаема съпротива, започна да се сополиви и да ходи невчесана.

Между 1911 и 1917 семейство Молтби обедня много. Джуниъс просто нямаше желание да се грижи за фермата. Наложил се да продадат няколко акра от пасището, за да могат да се изхранят и пооблекат, но дори след продажбата пак нямаша достатъчно за ядене. Немотията се курдиса по турски на фермата и семейството съвсем оголя. Нови дрехи те изобщо не бяха виждали, затова пък Джуниъс се снабди отнякъде с произведенията на Дейвид Грейсън^[1]. Облечен само с дочен комбинезон, той по цял ден седеше под чинарите край потока сред ливадата и четеше „Приятни приключения“. Понякога ги четеше и на жена си и двамата си сина.

В началото на 1917 госпожа Молтби разбра, че ще има бебе, а покъсно същата година военновременната грипна епидемия удари жестоко семейството. В лапите ѝ попаднаха едновременно двете момченца, може би защото бяха недохранени. В течение на три дни къщата сякаш бе претъпкана с пламнали от треска дечица, които с нервни пръсти се държаха за живота, стискайки покривките си. Три дни момченцата се бориха безпомощно, а на четвъртия и двете умряха. Майка им не разбра това, защото бе отделена от тях, а съседите, които идваха да помагат в къщата, не бяха нито толкова корави, нито толкова жестоки, че да ѝ го кажат. Когато започнаха родилните мъки, грипът удари и нея и я довърши, преди да е видяла бебето си.

Съседките, които помагаша при раждането, разправяха после на цялата долина как Джуниъс Молтби си четял книги край потока, докато жена му и децата му умирали. Но това беше само част от истината. В деня, когато момчетата се разболяха, той си киснеше краката в потока, защото не знаеше, че са се разболели, но след това сновеше като замаян между двете легла и разказваше разни врели-некипели на умиращите деца. На по-голямото обясняваше как се

обработват диамантите, а на другото разкриваше древния произход, красотата и символиката на свастиката. Едното умря, докато му четеше втората глава от „Острова на съкровищата“, и той разбра какво се е случило едва когато изчете главата и вдигна поглед от книгата. През тези дни той беше крайно объркан. Даваше от себе си единственото, което можеше да предложи, но то не можеше да помогне. Той предварително знаеше това и така трагедията ставаше за него още по-ужасна.

Когато всички бяха погребани, Джуниъс седна пак край потока и препрочете няколко страници от „Пътувания с едно магаре“. Инатът на Свенливко го поразвесели. Кой друг освен Стивънсън би могъл да кръсти едно магаре Свенливко?

Една от съседките го привика и взе да го ругае така жестоко, че той се смути и престана да я слуша. Сложила ръце на кръста, тя го убиваше с погледа си. После му донесе в къщата бебето, мъжко, и го тикна в ръцете му. Когато се обърна от портата, видя го да се мае с ревящото зверче в ръце. Той просто се чудеше къде да го сложи.

Хората от долината разправяха най-различни истории за Джуниъс. Понякога изпитваха към него онази ненавист, с която трудовите хора се отнасят към ленивците, други път му завиждаха на мързела, а често пъти го и съжеляваха, защото бе толкова объркан човек. Но никой в долината не си даваше сметка, че той е щастлив.

Разправяха как по съвет на лекаря Джуниъс купил коза, за да има мляко за бебето. Той нито се заинтересувал за пола на животното, нито казал за каква цел му е нужно. Когато му го довели, погледнал отдолу и попитал съвсем сериозно:

— Това животно нормално ли е?

— Разбира се — рекъл стопанинът.

— Но не трябва ли да има между задните крака нещо като торба?

За млякото де.

Хората от долината умираха от смях, когато разказваха за тази случка. След това му доведи коза, а не козел, но Джуниъс се въртял около нея цели два дни, без да получи и капка мляко. Тогава решил, че козата е дефектна и искал да я върне, ала продавачът му показал как да я дои. Някои говореха, че Джуниъс държал бебето под козата и го карал да суче направо от вимето ѝ, но това не беше вярно. Истината е, че никой в долината не знаеше как той е отгледал детето.

Един ден Джуниъс отиде в Монтерей и нае един стар немец да му помага на фермата. Предплати му пет долара и повече пари немецът не видя. След две седмици ратаят го удари на такъв мързел, че можеше да съперничи на стопанина. Двамата се курдисваха някъде и започваха да обсъждат въпроси, които ги интересуваха и озадачаваха: как цветята добиват един или друг цвят, има ли символика в природата, къде се е намирала Атлантида, как инките са погребвали мъртвите.

Напролет засадиха картофи, късно, разбира се, и без да ги посипят с пепел, за да ги предпазят от паразити. Посадиха също боб, царевица и грах, наглеждаха ги известно време, после ги забравиха. Бурени покриха всичко. Беше нещо обикновено Джуниъс да се зарови в гъстак от слез и да се появи с някоя скапана краставица. Той вече не се обуваше, защото обичаше да усеща топлата земя под нозете си и защото нямаше обувки.

Следобед Джуниъс разговаряше надълго и нашироко с Якоб Шуц.

— Знаеш ли — говореше той, — когато децата умряха, стори ми се, че съм достигнал върха на ужаса. После, докато си мислех това, ужасът се превърна в скръб, а скръбта премина в тъга. Изглежда, не съм познавал много добре нито жена си, нито децата. Може би защото те бяха твърде близо до мен. Странно нещо е това *да знаеш, да познаваш*. То не е нищо друго освен вникване в подробностите. Има различно устроени умове, едни виждат надалеч, други — наблизко. Аз никога не съм бил способен да виждам нещата около себе си. За Партенона, например, знам много повече, отколкото за собствената си къща. — Изведнъж лицето му сякаш трепна от вълнение и очите му заблестяха. — Якоб, ти виждал ли си фриза на Партенона, поне на картина?

— Да, и много ми харесва — отвърна Якоб.

Джуниъс сложи ръка върху коляното на ратая си.

— Тези коне! — възкликна той. — Тези божествени коне, устремени към някакво небесно пасбище. Тези пламенни, изпълнени с достойнство младежи, тръгнали да празнуват някакъв нечуван празник. Чудя се как е възможно човек да знае в какво се изразява щастието на коня. Но този скулптор явно е знаел това, иначе не би ги изваял така.

Тъй я караха те. Джуниъс никога не можеше да се задържи на една тема. Често пъти двамата оставаха гладни, защото, като дойдеше време за вечеря, не можеха да намерят някой полог в треволяка.

Синът на Джуниъс се казваше Робърт Луис. Джуниъс помисли, помисли, па му даде това име, но Якоб се възпротиви, според него това било литературна превзетост.

— Момчетата трябва да се именуват като кучетата — настояваше той. — Една сричка е достатъчна. Дори само Робърт е прекалено дълго. — И Якоб почти успя да се наложи.

— Добре, ще се погодим — каза Джуниъс. — Ще му викаме Роби. Роби е доста по-кратко от Робърт, прав ли съм?

Той често правеше отстъпки на Якоб, защото, макар и не много усърдно, Якоб се бореше срещу паяжините, които се плетяха около него. И от време на време в изблик на благороден гняв прочистваше къщата.

Роби растеше вечно замислен. Той следваше по петите двамата мъже и слушаше техните разговори. Джуниъс никога не се държеше с него като с дете просто защото не знаеше как човек трябва да се държи с едно дете. Ако Роби кажеше нещо, двамата го изслушваха внимателно и включваха казаното в своя разговор или дори го използваха като стимул за обстойни проучвания. За един следобед те бяха в състояние да проследят сума проблеми. И по няколко пъти на ден нападаха енциклопедията на Джуниъс.

Един огромен чинар беше пуснал клон над потока в ливадата и на тоя клон обикновено седяха тримата, като мъжете провесваха крака във водата и ровеха с пръсти пясъка, а Роби отчаяно се мъчеше да им подражава. Да докоснеш водата — това за него означаваше, че си голям мъж. По това време и Якоб вече беше захвърлил обувките, а колкото до Роби, той никога не бе носил нищо на краката си.

Техните разговори напомняха научни дискусии. Детският говор беше чужд на Роби, който изобщо не беше чувал такъв говор. В същност те не разговаряха, а оставяха семето на мисълта да покълне от само себе си, а после наблюдаваха с почуда как кълнът расте и се разклонява. И се изненадваха на чудноватите плодове, които техният разговор даваше, защото те не насочваха в определена посока мисълта си, не я подкастриха, нито пък я подпираха с пръти, както мнозина правят.

Така си седяха тримата на тоя клон. Дрехите им — същински парцали, косите им — окастрени само отпред, колкото да не им падат в очите. Двамата мъже бяха пуснали дълги бради. Те наблюдаваха водните кончета по повърхността на вирчето под себе си, вирче, което немирните пръсти на краката им бяха направили по-дълбоко. Огромният чинар над тях шушнеше леко от вятъра и сегиз-тогиз пускаше по някое кафяво листо, сякаш пускаше носна кърпичка. Роби беше вече на пет години.

— Според мен чинарът е хубаво дърво — отбеляза той, когато един лист падна в скута му.

Якоб взе листа и обели ципицата му.

— Да — съгласи се той, — и все търси вода. Хубавото обича водата, а лошото е все сухо.

— Чинарът расте голям и хубав — обади се Джуниъс. — Струва ми се, че онова, което е хубаво и добро, трябва да бъде много голямо, за да оцелее. Дребните добри твари винаги биват унищожавани от дребни зли твари. Голямото животно рядко бива отровно или коварно. Ето защо в човешкото съзнание голямото е свързано с доброто, а малкото със злото. Разбираш ли за какво става дума, Роби?

— Да — отвърна Роби, — разбирам. Например слоновете.

— Слоновете често биват зли, но в нашите представи те са кротки и добри.

— Ами водата — намеси се Якоб. — За водата разбра ли?

— Не, не разбрах.

— Но аз разбрах — вмъкна Джуниъс. — Искаш да кажеш, че водата е семето на живота. От трите елемента водата е сперматозоидът, земята — утробата, а слънчето — калъпът, формата на растежа.

Така двамата учеха Роби на разни врели-некипели.

Хората от Небесните пасбища бягаха от Джуниъс Молтби като от чума след смъртта на жена му и на двете момчета. Но одумките за неговото коравосърдечие взеха такива размери, че накрая паднаха от собствената си тежест и почти се забравиха. И все пак, макар хората от долината да забравиха, че Джуниъс си беше чел книги, докато децата му умираха, той се превръщаше в проблема за тях, която те не можеха да забравят. Тук, в тази плодородна долина, той живееше като последен бедняк. Докато други семейства кътаха парици, купуваха фордове и радиоапарати, прокарваха си електричество и два пъти

седмично ходеха на кино в Монтерей или Салинас, Джуниъс изпадаше все повече и повече и ходеше в дрипи като дивак. Съседите се възмуцаваха от бурените, в които тънеше хубавата земя около потока, от неокастрените овошки, от рухналата сграда. Жените мислеха с погнуса за занемарената му къща с немити прозорци и осеян с боклуци двор. И мъже, и жени се отвращаваха от безделието му и от липсата на всякакво честолубие у него. Някое време те го навестяваха, като се надяваха с примера си на спретнати хора да го измъкнат от калта. Но той ги приемаше — естествено и дружелюбно — като равни. И ни най-малко не се срамуваше от немотията и от дрипите си. Лека-полека съседите започнаха да се отнасят към него като към прокажен. Никой вече не минаваше по частния път, който водеше към къщата му. Хората просто го изключиха от приличното общество и негласно решиха да не го приемат, ако рече да отиде някъде на гости.

Джуниъс нямаше представа за отношението на съседите към него. Той продължаваше да си живее от щастливо по-щастливо. Животът му беше толкова нереален, романтичен и безпредметен, колкото и мислите му. Да се припича на слънце и да си топи краката в потока — това му стигаше. Вярно, нямаше прилични дрехи, но къде ходеше, та да се нуждае от такива дрехи?

При все че хората почти ненавиждаха Джуниъс, те се отнасяха със съчувствие към горкото момченце Роби. Жените споделяха помежду си колко ужасно е детето да расте в такава мръсотия. Но понеже повечето бяха свестни хора, нямаха никакво желание да се бъркат в работите на Джуниъс.

— Чакайте да тръгне на училище — говореше госпожа Банкс на група жени в гостната си. — Сега и да искаме, нищо не можем да направим. То е в ръцете на баща си. Но стане ли на шест, властите ще предприемат нещо, помнете ми думата.

Госпожа Алън кимна и затвори благочестиво очи.

— Ние все забравяме, че то е дете колкото на баща си, толкова и на мама Куейкър. Мисля, че отдавна трябваше да се намесим. Но тръгне ли на училище, ще му помогнем на горкото, та то нищичко си няма.

— Най-малкото трябва да се погрижим да сложи нещо на гърба си — съгласи се друга.

Сякаш цялата долина дебнеше и чакаше времето, когато Роби ще тръгне на училище. И когато при откриването на учебната година, след шестия си рожден ден, той не се появи в училище, Джон Уайтсайд, който беше на щатна работа в училищното настоятелство, изпрати писмо на Джуниъс Молтби.

— Изобщо не съм се сетил за това — каза Джуниъс, след като прочете писмото. — Ти май ще трябва да тръгнеш на училище.

— Не искам да ходя на училище — опъна се Роби.

— Знам, че не искаш. И аз не искам. Но има закони все пак. А законът съдържа нещо, което до известна степен осигурява спазването му и се нарича наказателни мерки. Значи, трябва да видим кое ще натежи — удоволствието да нарушим закона или наказанието. Картагенците са имали наказание и за несполука. Ако някой генерал загубел битката дори не по своя вина, той бивал екзекутиран. В наши дни ние също наказваме хора за нарушения, станали по независещи от тях причини.

В последвалата дискусия те изобщо забравиха писмото. Втория път Джон Уайтсайд изпрати съвсем кратка бележка.

— Няма как, Роби, ще трябва да вървиш на училище — каза Джуниъс, когато я получи. — Там, разбира се, ще те научат на много и много полезни работи.

— А защо не ме учиш ти? — приплака Роби.

— О, не мога. Забравил съм какво се учеше.

— Не ща да ходя на училище. Не ща да уча.

— Знам, че не щеш, но не виждам друг изход.

И тъй една заран Роби се повлече на училище. Беше облечен с вехт дочен комбинезон, прокъсан на коленете и дирника, със синя риза, чиято яка липсваше и нищо повече. Дългата му коса висеше над сивите му очи като кичур на необяздено конче.

Дечурлигата го наобиколиха в училищния двор и се вторачиха смълчани в него. Всички те бяха чували за беднотията и мързела на Джуниъс. И с нетърпение очакваха мига, в който ще могат да се гаврят с Роби. Ето че този миг настъпи; той стоеше в средата на кръга, образуван от тях, а те само го гледаха. Никой не подхвърли: „Отде са ти купили тия дрехи?“ или „Я му вижте перчема!“, а такива намерения не им липсваха. Момчетията сами се изненадаха от това, че не бяха в състояние да тиранизират Роби.

Колкото до Роби, той само огледа кръга със сериозен поглед. И ни най-малко не се уплаши.

— Вие не играете ли някакви игри? — попита той. — Баща ми казваше, че сте знаели много игри.

Още неизрекъл тези думи, кръгът се разтури с викове.

— Той не знае игри.

— Да го научим на джелик.

— Не, не, на негърчета.

— Чакайте! Чакайте! Първо на стражари и апаши.

— Брей, той не знаел нито една игра.

Изведнъж на всички им се струваше, че е много фино да не знаеш никаква игра, макар да не можеха да обяснят защо. Слабичкото лице на Роби доби замислен вид.

— Добре, да опитаме първо на джелик — реши той.

Той беше непохватен в новите игри, ала учителите му не го подиграваха. Напротив, те се караха за правото да му показват как се държи пръчката за джелика. Имаше няколко школи за техниката на тази игра. Затова Роби изслуша представителите на различните школи и накрая избра своя инструктор.

Влиянието на Роби в училището се почувствува веднага. По-големите момчета го оставяха да прави каквото щете, но по-малките му подражаваха във всичко и дори пробиха дупки на коленете на панталоните си. Когато сядаха на слънце, облеgnати на стената на училището, и ядяха закуските си, Роби им разказваше за баща си и за големия чинар. Те го слушаха с напрегнато внимание и съжеляваха в себе си, че техните бащи не са така лениви и добри.

Понякога някои от момчетата въпреки забраната на родителите си се промъкваха в събота до фермата на Молтби и сядаха на клоната от двете страни на Джуниъс и той им четеше „Островът на съкровищата“ или им разказваше кога за галските войни, кога за битката при Трафалгар. За съвсем кратко време Роби, с подкрепата на баща си, стана царят на училищния двор. Доказателства за това: той нямаше много близък приятел, момчетата не му измислиха прякор, той беше арбитър при всички спорове. И никой не дръзваше да посегне на него.

Макар и не веднага, Роби осъзна, че той е вождът на по-малките момчета в училището. Самообладанието му и по-голямата му зрелост ги караше да търсят неговото водачество. Не след дълго се стигна

дотам, че единствен той решаваше коя игра да се играе. Той стана неизменният съдия на бейзболните мачове, защото решенията на всеки друг предизвикваха адска врява и караници. И въпреки че самият той не бе добър в игрите, всички въпроси на правилата и етиката неизбежно опираха до него.

След дълги разисквания с Джуниъс и Якоб Роби измисли две игри, които станаха много популярни: едната, наречена дебнещият койот, а другата — куц крак, особен вид гоненица. Той създаде и всички правила за двете игри.

Това момченце предизвика интерес у госпожица Морган, защото то бе изненада колкото за училищния двор, толкова и за класната стая. Роби четеше безупречно и имаше речника на зрял човек, а не знаеше да пише. Беше запознат дори с най-големите числа, а не можеше да сметне две и две. Учеше се да пише с много мъки и трудности. Треперещата му ръка изписваше невъобразими букви в тетрадката. Накрая госпожица Морган се опита да му помогне.

— Вземи едно изречение и го преписвай, докато го напишеш идеално — посъветва го тя. — И внимавай при изписването на всяка дума и буква.

Роби потърси в паметта си нещо, което да му допада. После написа: „Няма нищо толкова чудовищно, че да не можем да повярваме в него.“ Това „чудовищно“ много му харесваше. То придаваше тембър и дълбочина на изречението. И ако имаше думи, които само със силата на звука си могат да извикват духове, то „чудовищно“ несъмнено бе една от тях. Той преписа много пъти това изречение, като особено внимаваше при изписването на „чудовищно“. В края на часа госпожица Морган отиде при него да види какво е направил.

— Господи, откъде го измисли това?

— То е от Стивънсън, госпожице. Баща ми знае Стивънсън почти наизуст.

Естествено госпожица Морган беше чувала всичките злоезични истории за Джуниъс, но въпреки това той и беше симпатичен. Сега обаче тя изпита неудържимо желание да се срещне с него.

Игрите в училище започнаха да западат, вече нямаше интерес към тях. Една сутрин, преди да тръгне на училище, Роби каза това на баща си. Джуниъс се почеса по брадата и се замисли.

— Шпиони е много хубава игра — каза най-сетне. — На времето много ми харесваше.

— Но кого ще шпионираме?

— Когото и да е. Това няма значение. Някога ние обикновено шпионирахме италианците.

Роби хукна възбуден към училището и още същия ден, след редица справки с училищния речник, организира МСССЗШСЯ. Дешифрирано, което ставаше само шепнешком, това означаваше Младежка спомагателна секретна служба за шпионаж срещу японците. Ако не друго, самата внушителност на названието на организацията щеше да я превърне във фактор, с който всеки да се съобразява. Едно по едно Роби привикваше момчетата в зеления гъсталак под плачещата върба в училищния двор и там ги караше да повтарят след него клетвата за вярност — клетва, толкова строга и страшна, че би направил чест на всяка масонска ложа. Щом ги закле, събра момчетата вкупом и им обясни, че един ден Америка неизбежно ще влезе във война с Япония.

— Ето защо — подчерта той — интересите на родината налагат да бъдем готови. Колкото повече узнаем за долнопробната дейност на тази долнопробна нация, толкова повече сведения ще можем да дадем на нашата страна, когато войната избухне.

Съзаклятниците останаха покорени от тези славни думи. Но се и втрещиха от сериозното положение, което изискваша такива думи. И понеже шпионажът веднага влезе в действие, третокласникът Такаши Като вече не можеше да остане нито за миг сам. Ако Такаши вдигнеше ръка в час, Роби поглеждаше многозначително някой от младежката спомагателна и във въздуха мигом се стрелваше втора ръка. А когато Такаши се връщаше от училище, най-малко пет момчета лазеха след него зад храстите край пътя. Стигна се дотам, че господин Като, бащата на Такаши, една вечер гръмна в тъмнината, след като беше забелязал нечие лице да наднича в прозореца му. Ще не ще, Роби свика младежката спомагателна и издаде заповед шпионската дейност да се прекратява след залез-слънце.

— Онези не могат да извършат кой знае какво нощем — обясни той.

В крайна сметка Такаши не страдаше от дейността на младежката спомагателна, защото необходимостта да бъде държан под

наблюдение не позволяваше на момчетата да отидат на екскурзия или другаде, без да вземат и него. Така те го канеха навсякъде, понеже никой не се съгласяваше да остане, за да го следи.

На организацията бе нанесен смъртоносен удар, когато Такаши, който беше научил някак за нейното съществуване, пожела да бъде приет в нея.

— Не виждам как може да те приемем — обясни му любезно Роби. — Та ти си японец, а ние мразим японците.

Такаши едва не се разплака.

— Но аз съм роден тук, както и вие — възрази той. — Аз съм толкова добър американец, колкото сте и вие, не е ли така?

Роби се замисли. Не му се щеше да бъде груб с Такаши. Изведнъж лицето му просветна.

— Я ми кажи ти говориш ли японски?

— И още как.

— Чудесно, тогава ще те вземем като преводач, ще разчиташ тайните съобщения.

Такаши цял засия от радост.

— Само за мене работа — възкликна той. — Ако искате, мога дори да шпионирам стария.

Но организацията пропадна. Вече нямаше срещу кого да се борят освен срещу господин Като, а той много лесно се хващаше за пушката.

Наближаваше декември. По това време вече влиянието на Роби върху момчетата се чувствуваше осезателно: те бяха обогатили речника си, ненавиждаха обувките, а може да се каже, и спретнатото облекло.

Макар да не съзнаваше това, Роби беше въвел стил, може би не нов, но поне по-строго спазван от предишния. Не подобаваше на мъжки момчета да носят новички дрехи и дори нещо повече — това се смяташе за обида спрямо Роби.

Един петъчен ден Роби написа четиринадесет бележки и ги раздаде скритом на четиринадесет момчета в училищния двор. Съдържанието на бележките беше едно и също: „Утре в десет часа шайка индианци се готвят да изгорят на клада край нашата къща президента на САЩ. Промъкнете се до долната поляна и надайте лисичи лай. Аз ще ви взема оттам и ще ви поведем да спасим нещастната жертва.“

Вече няколко месеца госпожица Морган се канеше да посети Джуниъс Молтби. Приказките по негов адрес и общуването със сина му бяха изострили до крайна степен любопитството ѝ. Сегиз-тогиз някой от учениците ѝ изтърсваше в час нещо, което я изумяваше. Например едно момче, известно като най-големия тъпак, се обади веднъж, че нашествие в Англия са извършили Хенгист и Хорса^[2]. Когато го притисна, то призна, че е научило това от Джуниъс Молтби и в известен смисъл то му било казано под секрет. Старата история за козата толкова допадна на учителката, че тя я написа с намерение да я публикува някъде, но никое списание не пожела да я вземе. Тя все си определяше дата, на която да отиде у Молтби, и все не смогваше да осъществи това посещение.

Една събота през декември, когато учителката се събуди, видя, че е паднала слана, но слънцето грееше ослепително. След като закуси, сложи си кадифената пола, обу туристическите обувки и излезе. На двора се опита да примами кучетата да я придружат, но те само позавъртяха опашки и отново легнаха да се припичат на слънце.

Фермата на Молтби се намираше в котловинната Гато Амарило, докъдето имаше около две мили. Покрай пътя клокочеше рекичка, а под елшите растеше буйна папрат. Слънцето още не беше се изкачило над хребета, та в котловината беше студено. По едно време на госпожица Морган ѝ се стори, че чу стъпки и гласове някъде напред, но когато избърза до завоя, не видя никого. Обаче храсталаците край пътя припукаха подозрително.

Макар никога да не беше виждала фермата на Молтби, госпожица Морган я позна, щом стигна до нея. Оградата беше полегнала, изтощена от тежестта на къпинака. Овошките протягаха голи клонови, измъкнали се от гората от бурени. По ябълките пълзяха диви къпини; катерички и зайци се стрелкаха пред краката ѝ и тихогласи гълъби излитаха с пърхащи криле. На една висока дива круша се бяха събрали сойки, които спореха кресливо за нещо си. Изведнъж зад един бряст с величествена утринна премяна от скреж тя зърна зеленясалите изметнати шинди на покрива. Къщата сякаш бе изоставена от стотици години — такъв покой цареше наоколо. „Каква развала и немара — помисли си тя. — Каква красота и запустение.“ Тя влезе в двора през вратницата, която се крепеше на кола само с един железен пръстен. Всички постройки бяха посивели от времето, по

стените протягаха ръце неканени гости. Госпожица Морган свърна край къщата и замръзна; стоеше със зинала уста, а по гърба ѝ полазиха студени тръпки. В средата на двора стърчеше дебел кол, за който бе омотан с въжета възрастен човек в дрипи. Друг мъж, по-млад и понисък, но още по-дрипав, трупаше съчки около краката на пленника. Госпожица Морган потрепера и се скри зад къщата. „Невъзможно! Такива неща сега не стават — повтаряше си тя. — Сигурно сънувам. Такива неща не стават.“ В този миг дочу двамата да водят най-приятелски разговор.

— Наближава десет — каза мъчителят.

— Да — потвърди пленникът. — Ти само внимавай кога ще подпалиш съчките. Изчакай да се зададат и тогава пали.

Госпожица Морган едва не изкрещя от облекчение и тръгна с малко неуверена стъпка към кладата. Мъчителят се обърна и я видя. Явно остана изненадан, но веднага се окопоти и я посрещна с дълбок поклон. При окъсаните му дрехи и сплъстена брада този кавалерски жест ѝ се стори колкото смешен, толкова и очарователен.

— Аз съм учителката — обясни задъхана госпожица Морган. — Разхождах се наоколо и забелязах тази къща. Отначало помислих, че това аутодафе е истинско.

— Но то е истинско — усмихна се Джуниъс. — По-истинско, отколкото си представяте. Аз пък помислих, че вие сте от спасителната команда. Тя трябва да дофтаса в десет часа.

Откъм върбалака под къщата долетя лисичи лай.

— Ето, това сигурно са те — продължи Джуниъс. — Извинете, вие сте госпожица Морган, нали? Да ви се представя: Джуниъс Молтби. А този джентълмен при обикновени обстоятелства се казва Якоб Щуц. Днес обаче той е президент на Съединените щати, когото индианците се готвят да изгорят жив. По едно време ни хрумна да бъде Гуиневир^[3], но макар да не е много мастит, повече му отива ролята на президент, отколкото на Гуиневир. Прав ли съм? Освен това в никакъв случай не искаше да сложи фуста.

— Глупости — каза добродушно президентът.

Госпожица Морган се засмя.

— Може ли да наблюдавам спасяването на президента, господин Молтби?

— Аз не съм господин Молтби, аз съм триста индианци.

Лисичият лай се повтори.

— Може, но се скрийте там зад стълбите — отвърнаха тристата индианци. — Иначе ще ви вземат за червенокожа и ще ви накълцат.

Той погледна към потока. Там един върбов клон се тресеше бясно. Джуниъс драсна клечка кибрит о панталоните си и подпали кладата. Щом пламъците лумнаха, върбите сякаш експлодираха и всеки шрапнел се превърна в крещящо момче. Спасителите се хвърлиха на пристъп, въоръжени кой с каквото може, както са били въоръжени французите при нападението над Бастилията. Те разритаха светкавично кладата, чиито пламъци вече ближеха президента. После трескаво размотаха въжетата и освободиха Якоб Щуц, който се усмихваше щастлив. Последвалата церемония беше не по-малко внушителна от спасителната акция. Момчетата се строиха и вдигнаха ръце за чест, а президентът мина по редицата и на гърдите на всеки окачи оловна плочка, на която бе издълбана думата „герой“. С това играта свърши.

— Другата събота ще бесим подлите заговорници, извършили това гнусно посегателство — оповести Роби.

— Защо не сега? Да ги обесим още сега! — закрещя отрядът.

— Не, храбри мои воини. Предстои ни много работа. Ще трябва да вдигнем бесилки. — Той се обърна към баща си. — Налага се, струва ми се, да обесим и двама ви — каза той и изгледа кръвнишки госпожица Морган, но после махна с ръка.

Госпожица Морган рядко беше прекарвала толкова приятен ден. Въпреки че ѝ дадоха почетно място на клона, сега в очите на момчетата тя не беше „учителката“.

— По-хубаво е да си свалите обувките — подкани я Роби и когато се събу и потопа крака в потока, тя се увери, че така е по-хубаво.

Този ден Джуниъс им разказа за човекоядството сред индианските племена на Алеутските острови. Разправи им как наемниците се обърнали против Картаген. Говори им за спартанците на Леонид, които вчесвали косите си, преди да умрат при Термопилите. Обясни им произхода на макароните и така живо им описа откриването на медта, сякаш бе очевидец. Накрая, когато Якоб не се съгласи с неговата версия за изгонването на Адам и Ева от рая, двамата се посджафкаха и момчетата си тръгнаха към къщи.

Госпожица Морган ги остави да я изпреварят, защото искаше да помисли на спокойствие за този странен човек.

И учителката, и учениците ѝ очакваха с ужас деня, в който училищното настоятелство идваше на проверка. Това беше ден на тягостна церемония. Децата казваха нервно уроците си, а дори най-малката грешка в правописа ги караше да се чувствуват като престъпници. Нямаше друг ден, в който учениците да правят толкова грешки и нервите на учителката да се опъват до скъсване.

Тази година училищното настоятелство дойде на посещение на 15 декември. Непосредствено след закуската настоятелите се вмъкнаха един по един в стаята сериозни като на погребение и малко притеснени. Начело вървеше старият белокос Джон Уайтсайд, който гледаше малко през пръсти на обучението и с това даваше на родителите повод за упреци. След него — Пат Хъмбърт. Пат бе избран в настоятелството, защото настояваше да бъде избран. Той беше самотник, който не знаеше как да намери път към хората и който използваше всеки представил се случай, за да влезе в досег с тях. Облеклото му беше толкова строго и нескопосано, колкото бронзовия костюм на седналата статуя на Линкълн във Вашингтон. Подир тях се изтъркаля топчестият Т.Б. Алън. Понеже той бе единственият търговец в долината, мястото в настоятелството му принадлежеше по право. След него крачеше Реймънд Банкс, едър здравеняк с червендалесто лице и ръце. И последен — новоизбраният настоятел Бърт Мънро. Тъй като това беше първото му посещение в училището, Бърт вървеше малко като овца след другите, които заеха места в предния край на стаята.

След като настоятелите се настаниха като съдии, влязоха жените им, които насядаха зад учениците в другия край на стаята. Децата се разшаваха неспокойно. Имаха чувството, че са обсадени и че всеки път за бягство — ако се наложи да бягат — им е отрязан. Докато се въртяха на чиновете, забелязаха, че жените им им се усмихват доброжелателно. И зърнаха големия книжен пакет, който госпожа Мънро държеше на коленете си.

Часът започна. Госпожица Морган с измъчена усмивка на лицето приветствува настоятелството.

— Господа — каза тя, — нямаме намерение да ви покажем нещо изключително. Според мен в качеството ви на официални

представители за вас ще бъде по-полезно да видите нашата работа такава, каквато е тя всеки ден.

Само след няколко секунди тя съжали за тези си думи. В практиката си не беше виждала деца да оглупеят така. Езиците им се сковаха, а онези, които успяваха да изречат нещо, правеха най-невероятни грешки. Правописът им беше под всякаква критика. Четенето напомняше брътвеж на луди. Колкото и да се мъчеха да се държат на висота, членовете на настоятелството взеха да се усмихват — от притеснение заради децата. По челото на госпожица Морган избиха капчици пот. Тя вече си представяше как ще вилнее настоятелството и как ще я уволнят. Жените в дъното на стаята също се усмихваха нервно, а времето се влачеше едва-едва. Когато започнаха гафовете и по аритметика, Джон Уайтсайд стана от стола си.

— Благодарим ви, госпожице Морган — каза той. — Ако разрешите, ще кажа няколко думи на децата, а после можете да ги освободите. Трябва да бъдат възнаградени за това, че ни изтърпяха тук.

Учителката въздъхна с облекчение.

— Значи, вие сте разбрали, че те не показаха това, на което са способни. Радвам се, че сте го разбрали.

Джон Уайтсайд се усмихваше. При такива посещения беше виждал не една и две млади учителки да нервничат.

— Ако мислех, че показаното от тях е връхът на възможностите им, щях да закрия училището — отвърна той.

После говори на децата не повече от пет минути — каза им, че трябва да учат упорито и да обичат учителката си. Това беше същата кратка и безболезнена реч, която той произнасяше от години. По-големите ученици я бяха чували неведнъж. Когато свърши, помоли учителката да освободи децата. Те се изнизаха тихичко, но излезли веднъж навън, не можаха да издържат повече на облекчението. И с викове и крясъци започнаха да се изкормят и да си режат главите.

На тръгване Джон Уайтсайд подаде ръка на госпожица Морган.

— Досега не сме имали учителка, която да е поддържала такъв добър ред — похвали я той. — Ако знаете колко много ви обичат децата, ще ви стане чак неудобно.

— Но и децата са много добри — отплати му се тя. — Страшно добри деца са.

— Разбира се — съгласи се Джон Уайтсайд. — Между другото, как се развива малкият Молтби?

— О, той е много будно момче и много любознателно. Според мен той е едва ли не гениален.

— На съвещанията на настоятелството често става дума за него. Сигурно знаете, че битовите му условия не са такива, каквито трябва да бъдат. Днес го наблюдавах нарочно. Горкото дете, та то ходи почти голо.

— Вижте, той живее при по-особени условия. Учителката се почувствува задължена да защити Джуниъс. — Те може да не се покриват с обичайните разбирания за дом, но това не значи, че са лоши.

— Не ме разбирайте погрешно, госпожице Морган. Ние нямаме намерение да се месим в личните им работи. Само искаме да подарим на детето едно-друго. Знаете колко беден е бащата.

— Зная — каза тихо тя.

— Госпожа Мънро е купила няколко дрешки. Бъдете така добра да го повикате, за да му ги предадем.

— О, не! В никакъв случай... — подзе тя.

— Защо не? Става дума само за няколко ризки, едни панталони и чифт обувки.

— Само ще го накарате да се притесни, господин Уайтсайд. Той е доста честолюбиво хлапе.

— Да се притесни от това, че му даваме нови дрехи? Глупости! Струва ми се, много повече би се притеснявал, ако ги няма. Но да оставим притесненията, може ли по това време на годината човек да ходи бос? От една седмица насам всяка нощ пада слана.

— И все пак моля ви да не правите такъв подарък — настоя безпомощна тя. — Много ви моля.

— Госпожице Морган, не мислите ли, че излишно раздувате въпроса? Госпожа Мънро вече си е направила труда да закупи тези неща. Моля, повикайте детето, за да му ги даде.

След няколко секунди Роби стоеше пред тях. Невчесаната му коса падаше върху лицето му, а очите му още святкаха от възбуда — на двора се водеше жестока битка. Съпругите дойдоха напред и се заусмихваха мило на момчето, като гледаха да не се вторачват в парцаливите му дрехи. Роби взе да се озърта неспокоен.

— Госпожа Мънро иска да ти даде нещо, Робърт — каза госпожица Морган.

След този увод госпожа Мънро пристъпи напред и сложи пакета в ръцете му.

— Я какво добро момченце!

Роби остави внимателно пакета на пода и сложи ръце на гърба си.

— Отвори го, Робърт — обади се строго Т.Б. Алън. — Що за възпитание?

Роби го изгледа с неприязън.

— Да, сър — каза той и развърза канапа.

Пред него лежеха ризите и панталоните и той ги гледаше с недоумение. После очевидно разбра какво значи това. Лицето му пламна. За миг той се огледа трескаво, като хванато в капан зверче, и после излетя светкавично от стаята. Настоятелството го чу как взе стълбите на два скока и толкоз — изчезна.

Госпожа Мънро се обърна безпомощно към учителката:

— Но какво му е на това дете?

— Мисля, че го притеснихте — отвърна госпожица Морган.

— Защо да сме го притеснили? Бяхме толкова мили с него.

Учителката се опита да им обясни и дори се поядоса, докато им обясняваше.

— Как да ви кажа... допреди малко той нямаше представа, че е беден.

— Грешката е моя — призна си Джон Уайтсайд. — Извинявайте, госпожице Морган.

— Но какво можем да направим за него? — попита Бърт Мънро.

— Не зная. Просто не зная.

Госпожа Мънро се обърна към мъжа си:

— Бърт, мисля си, че ако отидеш да поговориш с господин Молтби, това може да помогне. Не е нужно да се караш с него. Само му обясни, че едно дете не бива да ходи босоного по сланата. Може пък да те разбере. И да накара Робърт да вземе дрехите. Какво ще кажете, господин Уайтсайд?

— Аз съм против. И ще отстъпя само ако всички гласуват срещу моето възражение. И без това направих достатъчно голяма беля.

— Мисля, че неговото здраве е по-важно от неговата чувствителност — упорствуваше госпожа Мънро.

На двадесети декември разпуснаха учениците за Коледа. Госпожица Морган възнамеряваше да прекара ваканцията в Лос Анджелос. Докато чакаше на кръстопътя автобуса за Салинас, по пътя откъм Небесните пасбища се зададе някакъв мъж с едно момченце. Тя забеляза, че бяха облечени в евтини нови дрехи и вървяха, сякаш страдаха от болки в краката. Когато приближиха, тя се вгледа и позна Роби. Лицето му беше навъсено и тъжно.

— Робърт! — възкликна тя. — Какво става? Къде си тръгнал?

Отговори й мъжът.

— Отиваме в Сан Франциско, госпожице Морган.

Тя се сепна. Това беше Джуниъс, само че с обръсната брада. Учителката едва сега забеляза колко стар беше той. Дори очите му, в които преди святакаше младежки блясък, сега изглеждаха стари. Бледостта му естествено се дължеше на това, че досега брадата бе пазила лицето му от слънцето. Изражението му издаваше дълбок душевен смут.

— За ваканцията ли отивате? — попита госпожица Морган. — Аз много обичам да гледам магазините в големия град около Коледа. Мога да ги обикалям дни наред.

— Не — отвърна бавно Джуниъс. — Връщаме се завинаги. Аз съм счетоводител, госпожице Морган. Поне бях счетоводител до преди двайсет години. Мисля да си потърся работа. — В гласа му се усещаше болка.

— Но защо сте решили така? — учуди се тя.

— Досега не съзнавах, че тук навреждам на детето — обясни направо той. — Това просто не ми идваше наум. А би трябвало да се сетя. Той не бива да расте в немотия. Нали ме разбирате, госпожице? Аз нямах представа какво говорят хората за нас.

— Но защо не си останете във фермата. Тя е толкова хубава.

— В нея няма препитание за мен, госпожице. Аз нищо не разбирам от земеделие. Оставям Якоб да се грижи за нея, но той, знаете, е много мързелив. По-късно, щом се удаде възможност, ще я продам, за да осигуря на Роби някои неща, от които е бил лишен досега.

Госпожица Морган се ядоса, а същевременно ѝ идеше да се разплаче.

— Нима обръщате внимание на дивотиите, които хората говорят? Той я погледна изненадан.

— Не обръщам, естествено. Но не можете ли да разберете, че едно подрастващо момче не бива да се отглежда като животинче?

Автобусът се зададе по шосето. Джуниъс посочи към Роби.

— Той не искаше да дойде. И забягна в гората. Едва снощи успяхме да го хванем с Якоб. Много дълго е живял като зверче, нали разбирате? Освен това той не подозира колко хубаво е в Сан Франциско.

Автобусът спря със скърцане. Джуниъс и Роби се наместиха на задната седалка. Госпожица Морган понечи да седне до тях, но изведнъж се върна и зае мястото до шофьора.

„Как не се досетих? — каза си тя. — Те искат да бъдат сами, разбира се.“

[1] *Дейвид Грейсън* — псевдоним на Рей Станард Бейкър (1870–1946), биограф и есеист, редактирал архивите на президента Уилсън, а в 1940 г. получава наградата „Пулицър“ за осемтомната му биография. Споменатото тук произведение е писано в 1907 г. като част от поредица студии на селския живот в САЩ: „Приключения на приятелството“, „Приключения на разбирателството“ и др. (1910–1936) ↑

[2] Хенгист (?-488) — вожд на германското племе юти. Той и брат му Хорса (?-455) оглавили първото германско нашествие на английска земя (449). На тях се приписва и основаването на Кентското кралство. ↑

[3] *Гуиневир* — кралица, съпруга на крал Артър от легендата на келтите за рицарите на Кръглата маса, любовница на рицаря Ланселот, съблазнена от Модред. След смъртта на Артър влиза в манастир. Символ на красивата, невярна, но разкайваща се съпруга. ↑

Когато старият Гиермо Лопес умря, дъщерите му, доста големички, останаха без грош, само с четиридесет акра камънак. Те живееха в белосана дъсчена къщица с нужник на двора, кладенец и до него навес. На изпосталялата земя не растеше, кажи-речи, нищо освен буренак и пелин; и макар да се потяха по цял ден в зеленчуковата градинка, тя не можеше да ги изхрани. Известно време те ходиха гладни с твърдостта на мъченици, ала накрая тленното надделя. Бяха твърде дебели и твърде жизнерадостни, за да станат великомъченици, и то заради едно нерелигиозно понятие като лапането.

Един ден на Роса ѝ хрумна нещо.

— Няма човек в долината, който да готви по-добре от нас костенурки, така ли е? — обърна се тя към сестра си.

— Ние сме наследили това изкуство от майка ни откликна благочестиво Мария.

— Значи, няма страшно. Ще приготвяваме костенурки, енчилади^[1], тамал^[2]. И ще ги продаваме на хората от Небесните пасбища.

— Дали ще се харчат, как мислиш? — попита с недоверие Мария.

— Слушай какво ще ти кажа. В Монтерей готвят костенурки на няколко места, макар че не могат да се сравняват с нашите. И собственичките на тия ресторантчета са страшно богати. По три пъти в годината си купуват нови рокли. Но могат ли да се сравняват техните костенурки с нашите? Кажи, в името на покойната ни майка!

Мария така се развълнува, че очите ѝ се наляха със сълзи.

— Не могат — заяви поривисто тя. — Няма на света костенурки като тези, които майка ни приготвяваше със светите си ръце.

— Достатъчно! — отсече Роса. — Щом са ненадминати, значи, ще се харчат.

Последва седмица на трескави приготовления, през която сестрите, облени в пот, почистваха и разкрасяваха къщата. Белосаха я

и отвън, и отвътре. Пред прага засадиха мушкато и събраха и изгориха боклуците по двора, неметен от години. Предната стая на къщата превърнаха в гостилница с две маси, покрити с жълта мушама. На оградата край пътя заковаха чамова дъска, на която се четеше: КОСТЕНУРКИ, ЕНЧИЛАДИ, ТАМАЛ И ДРУГИ ИСПАНСКИ СПЕЦИАЛИТЕТИ. Р. и М. ЛОПЕС.

Трудно е да се каже, че мигом всички се юрнаха към гостилничката. В същност работа почти нямаше. Двете сестри седяха на жълтите маси и чакаха. Бяха като деца, весели и не дотам спретнати. Седяха и чакаха да им излезе късметът. Разбира се, влезеше ли клиент, веднага скачаха на крака. Смееха се до захлас на всяка дума, която клиентът кажеше; хвалеха се с произхода си и с ненадминатия вкус на своите костенурки. Запретваха ръкави до лактите да се види снежнобялата им кожа — убедително доказателство, че в жилите им не тече индианска кръв. Обаче клиентите бяха много малко. Работата вървеше трудно. Не можеха да приготвят повече от своите специалитети, защото щяха да се развалят. А тамалът е хубав с прясно месо. И те започнаха да залагат капани за птици и зайци; държаха в кафези врабци, косове и чучулиги, докато станеше нужда да ги сготвят. Въпреки всичко работата не вървеше.

Една заран Роса се обърна към сестра си:

— Мария, ще трябва да впрегнеш стария Линдо. Листата от мамули се свършиха. — И сложи лъскава монета в ръката на Мария. — Купи от Монтерей, но не много — каза тя. — Като потръгне работата, ще купим повече.

Мария целуна покорно сестра си и се запъти към навеса.

— Мария, ако ти останат пари, купи нещо сладко за нас двете. И да е по-голямо.

Когато Мария се върна следобед от Монтерей, Роса ѝ се видя необичайно хрисима. Нямаше „ах“ и „ох“ нямаше ги шумните възклицания, които следваха подир всяка такава раздяла, сестра ѝ не полюбопитствува да разбере и най-малките подробности около: пътуването. Роса седеше на стола пред едната от масите и сбърченото ѝ чело издаваше, че мисли усилено.

Мария се приближи плахо.

— Купих листата много евтино — каза тя. — А ето ти и нещо сладичко, Роса. Виж колко е голяма, и само четири цента.

Роса пое подадената ѝ дебела захарна пръчка и засмука единия ѝ край. Челото ѝ все още бе набраздено от умствено усилие. Мария приседна до нея и ѝ се усмихна нежно, озадачено — мълчалива молба към сестрицата да сподели с нея какво ѝ тежи. Но Роса седеше като камък и само смучеше захарната пръчка. Изведнъж погледна Мария право в очите и обяви тържествено:

— Днес... днес аз се отдадох на един клиент.

Мария хлъцна от изумление и любопитство.

— Не ме разбирай погрешно — продължи Роса. — Не го направих за пари. Човекът беше изял три енчилади — цели три!

Мария не издържа и взе да скимти като дете.

— По-спокойно! — каза Роса. — Какво да направя сега, да се гръмна ли!? Нали трябва да насърчаваме клиентите, ако искаме работата да потръгне. А той беше изял три порции, Мария, три енчилади! И си ги плати човекът. Е? Какво ще кажеш?

Мария подсмъркна, намерила морална опора в доводите на сестра си.

— Ще кажа, Роса... ще кажа, че на майка ни ще ѝ олекне, пък и на твоята душа ще олекне, ако поискаш прошка от Дева Мария и Санта Роса.

Роса се усмихна широко и взе Мария в прегръдките си.

— Аз точно това направих, мила. Още щом той си тръгна. Едва беше прекрачил прага, и аз се помолих за прошка.

Мария се откъсна от прегръдката ѝ и с обляно в сълзи лице влезе в стаята си. Десет минути седя коленичила пред Девата на стената. После стана и се хвърли в ръцете на Роса.

— Роса, сестрице моя — възкликна радостно тя, — мисля, че аз също трябва да насърчавам клиентите.

Облени в радостни сълзи, двете сестри едва не се задушиха в прегръдките си.

Този ден отбеляза поврат в живота на сестрите Лопес. Вярно, гостилничката не се превърна в процъфтяващо предприятие, но от този ден нататък „испанските специалитети“ се харчеха достатъчно, за да имат сестрите какво да ядат и да носят ярки басмени рокли на широките си, заоблени гърбове. Иначе те оставаха все така религиозни. Съгрешеше ли някоя от тях, отиваше право при малкия порцеланов образ на Девата, окачен сега за по-удобно в коридорчето

между двете стаи, и я молеше за прошка. Тъй де, бива ли да се натрупа цял куп грехове! Те изповядаха всеки грях още щом го стореха. Подът вече се беше излъскал под образа на Девата, гдето коленичеха по нощници.

Сестрите си живееха съвсем безметежно. Нямаше и помен от съперничество или вражда между тях, защото си приличаха почти като две капки вода, макар Роса да бе по-голяма и по-смела. Мария беше малко по-дебела, а Роса — малко по-висока; така че се получаваше равновесие.

Сега къщата кънтеше от смях и радостни възклицания. Двете все пееха, докато приплескваха костенурките върху каменните плочи с пълните си, силни ръце. Речеше ли някой клиент нещо смешно, кажеше ли Том Бреман, ядейки третата порция тамал: „Роса, много нашироко живеете, от тоя живот ще ви се пръснат шкембетата, ако не му сложите край“, сестрите се кикотеха и кискаха половин час след това. Дори чак на другия ден, докато приплескваха костенурките върху камъка, те си спомняха тази смехория и отново се кискаха. Защото сестричките знаеха как да запазят смешното, как да го коткат и мамят, дорде го изцедят докрай. Дон Том е чудесен човек, казваха те. Много смешен... и богат. Веднъж изяде пет порции чиле кон карне^[3]. И не само това, ами той беше омбре фуерте, о, много силен мъж, което е рядкост при богатите. Като си спомняха това, те клатеха мъдро глави над плочите — като дегустатори, които си припомнят някое много хубаво вино.

Не бива да се смята, че сестрите му отпускаха края, когато насърчаваха клиентите. Пари те не вземаха за друго освен за ястията. Ако някой изядеше три или повече порции, меките им сърца се разтапяха от благодарност и тогава въпросният някой можеше да получи насърчение.

Една злощастна вечер някакъв мъж, чийто апетит не беше на равнището на три енчилади, предложи на Роса парите на срама. В гостилничката имаше още няколко клиенти, които в този миг разговаряха шумно. Изведнъж шумът секна и се възцари страшна тишина. Мария скри лице в шепите си. Роса пребледня, след това кипналата кръв се качи в лицето ѝ. Едва си поемаше дъх от възмушение, а очите ѝ хвърляха мънии. Пълните ѝ, яки ръце се

вдигнаха като орлови крила и се сложиха на кръста. Но странно, когато заговориха, гласът ѝ беше сдържан.

— Това е нечувана обида — каза тя дрезгаво. — Известно ли ви е, че генерал Вальехо ни е много близък роднина, почти працядо? В нашите жили тече най-чиста кръв. Какво щеше да каже генерал Вальехо, ако чуеше това? При такава обида за две дами от неговия род да не мислите, че нямаше да се хване веднага за сабята? Кажете де! Фактически вие ни нарекохте мръсници. Нас, които приготвяваме най-хубавите костенурки в цяла Калифорния! — задъхваше се тя от усилието да говори спокойно.

— Не съм искал да ви обидя — измънка клиентът. — Честна дума, Роса, не съм искал да ви обидя.

Тук чашата на гнева преля. Едната ръка на Роса се вдигна от кръста, този път като чучулига, и посочи почти със съжаление към вратата.

— Вън! — каза тихо Роса. — Може да не сте искали, но обидата си е обида. — И когато виновникът се измъкна като посран, попита: — Някой друг да иска чиле кон карне? В света няма друго като нашето чиле кон карне.

Общо взето, сестричките бяха щастливи. Мария, чиято душа бе по-нежна, посади още мушката около къщата, а покрай оградата — ружи. При едно отиване до Салинас Роса и Мария си подариха една на друга синьо-розови будоарни шапчици, които приличаха на гнезда. Това беше връх на всичко. Застанали редом, те взеха да се гледат в огледалото, сетне се усмигнаха една на друга малко тъжничко, мислейки: „Това е най-великият ден. Трябва да го запомним завинаги този щастлив ден. Жалко, че не може да трае вечно.“

От страх, че няма да трае дълго, Мария постоянно държеше големи вази с цветя пред Девата.

Но лошите им предчувствия рядко се сбъдваха. Мария купи малък грамофон и плочи с танга и валсове. Когато работеха на каменните плочи, сестрите пускаха машинката да свири и приплескваха костенурките в такт с музиката.

Както можеше да се очаква, из долината започна да се шушука, че сестрите Лопес били развалени момичета. Благопристойните жени ги поздравяваха едва-едва, когато ги срещнеха. Трудно е да се каже

откъде знаеха. Съпрузите им надали се издаваха и въпреки това жените знаеха; те винаги знаят.

Една събота, преди да пукне зората. Мария изнесе стария кърпен с тел хамут и го надяна върху мощите на Линдо.

— Дръж се, приятелю! — заговори тя на коня, като закопчаваше подопащия ремък. — Отвори устата, Линдо — подкани го и му тикна юздечката.

После взе да го намества между стръките на прастарата каруца. Линдо нарочно се препъна о тях, както правеше неизменно от трийсет години насам. Когато Мария закачи сбруята за стръките, конят я изгледа с тъжен философски поглед. Старият Линдо бе загубил всякакъв интерес към пътуванията. Беше толкова стар, че дори на връщане не бързаше да се прибере в къщи. Сега той откри жълтите си зъби и се усмихна отчаяно.

— Нямаме много път — зауспокоява го Мария. — Ще караме полека. Не бой се, Линдо.

Но Линдо се боеше. Той просто ненавиждаше пътя до Монтерей и обратно.

Каруцата изскърца застрашително, когато Мария се качи в нея. Тя пое внимателно поводите и като ги тръсна, подвикна:

— Дий, приятелю!

Линдо потрепери и обърна глава към нея.

— Ти чуваш ли? Трябва да вървим. Имам да ходя на пазар в Монтерей.

Линдо поклати глава и подви коляно — почти като кникс.

— Чуваш ли, Линдо? — кресна Мария. — Казах, че трябва да вървим. И ще бъде моята! Не ме ядосвай повече.

Тя затръска гневно поводите. Линдо отпусна глава почти до земята, като душеща хрътка, и бавно излезе от двора. Чакаха го девет мили до Монтерей и още толкова назад. Линдо знаеше това и то го хвърляше в отчаяние. Колкото до Мария, тя, вече успокоила се, се намести по-удобно на седалката и си затананика тангото „Валсираща луна“.

Хълмовете блестяха от роса. Мария вдъхваше чистия влажен въздух и пееше все по-високо, а Линдо намери достатъчно младежки сили в себе си, за да изпръхти със старите си ноздри. Пред тях от стълб на стълб прехвъркваше чучулига, пеейки до скъсване. В далечината

Мария забеляза някакъв човек да върви по пътя. Много преди да го настигне, тя го позна по патравата, маймунска походка — Алън Хюнекър, най-грозният и най-смотаният мъж в долината.

Алън Хюнекър не само вървеше като маймуна, ами и приличаше на маймуна. Хлапаците, когато искаха да ядосат някое от другарчетата си, сочеха му Алън и викаха: „Виж брат си.“ Това беше смъртна обида. Алън дотолкова се ужасяваше от собствения си образ, че си беше пуснал брада да го скрие, но рядката му четина растеше, където не трябва, и му придаваше още по-маймунски вид. Жена му се беше омъжила за него, защото беше трийсет и седем годишна и защото той беше единственият ѝ познат, който не можа да се опази от нея. Впоследствие се оказа, че за да работи нормално системата ѝ, на тази жена ѝ беше нужна ревност. И понеже в живота на Алън не можеше да намери нищо, достойно за ревност, тя започна да си съчинява разни работи. На съседките си разправяше, че той бил страшен женкар, че не можела да му има вяра, че вършел какви ли не мръсотии. И както си разправяше тия работи, така и започна да ги вярва. Но съседките я подиграваха зад гърба ѝ, когато говореше за прегрешенията на Алън, защото цялата долина знаеше колко смотано човече е грозният Алън.

Древният Линдо най-после настигна Алън Хюнекър. Мария дръпна поводите така, сякаш трябваше да озапти препускащ като вихър жребец.

— Стой-й, Линдо! — викна му тя и отпусна поводите.

Линдо мигом зае обичайната си поза на пълен покой — с увиснала челюст и обесен надолу врат.

— Добро утро — поздрави любезно Мария.

Алън се дръпна към края на пътя притеснен до смърт.

— Брутро — отвърна той и се зазяпа към един хълм.

— Аз отивам в Монтерей — продължи Мария. — Ще се качиш ли?

Алън се сви, сви и затърси по небето облаци ли, ястреби ли.

— Отивам само до автобусната спирка — каза начумерен.

— Какво от това? Значи, ще се возиш по-малко.

Алън се зачеса по брадата, мъчейки се да реши.

После, по-скоро за да сложи край на това положение, отколкото да използва каруцата, той се качи до дебелията Мария. Тя се поотмести да му направи място и плесна поводите.

— Дий, Линдо! Глух ли си, Линдо? Дий! Тръгвай, че пак ще се ядосам.

Поводите изплющяха по врата на Линдо, Той заби нос в земята и се помъкна по пътя.

Известно време двамата мълчаха, но скоро Мария се сети, че да поведеш разговор, е белег за добро възпитание.

— Ще пътуваш някъде, а? — попита го тя.

Забил поглед в един дъб край пътя, Алън не отвърна.

— Аз още не съм се качвала на влак — призна след миг Мария. — Но сестра ми Роса много се е возила по влакове. Веднъж ходи до Сан Франциско. И на връщане пак с влак. Чувала съм богати хора да казват, че с влак се пътува много удобно. Сестра ми казва същото.

— Аз отивам само до Салинас — рече Алън.

О, аз много пъти съм била в Салинас. Със сестра ми имаме сума приятели там. Майка ни е от Салинас. Баща ни пък често караше дърва там.

Алън се бореше мъжки със смущението.

— Старият форд не можа да запали, а то иначе щях да отида с него.

— Значи, ти имаш форд? — изненада се Мария.

— Стара таратайка.

— Със сестра ми си говорим, че един ден и ние трябва да се снабдим с форд. Тогава ще пътуваме къде ли не. Чувала съм богаташи да казват, че е хубаво да се пътува.

Сякаш за да подчертае този разговор, насреща се зададе с грохот един стар форд. Мария стисна поводите.

— Стой-й, Линдо!

Линдо не обърна никакво внимание нито на Мария, нито на форда, в който седяха Бърт Мънро и жена му. Когато подминаха каруцата, Бърт изви врат.

— Господи! Видя ли? — разсмя се той. — Тоя стар женкар с Мария Лопес.

Госпожа Мънро само се усмихна.

— Слушай! — възкликна Бърт. — Голям смях ще падне, ако кажем на мадам Хюнекър, че сме видели нейничкия да бяга с Мария Лопес.

— Да не си посмял! — смъмра го жена му.

— Само за майтап. Нали знаеш какви ги разправя тя за него.

— Да не си посмял, Бърт!

В това време Мария продължаваше пътя си и все тъй сърдечно разговаряше със свенливия си спътник.

— Ти не си ял енчилади при нас. Знаменити, нямат равни на себе си. Ама ще кажеш, защо? Защото майка ни ни е научила на това изкуство. Докато беше жива, хората казваха, че костенурки като нейните не могат да се намерят чак до Порто Рико и дори по-далеко. Трябва да знаеш, че най-важното е чуването, за да стане крехка, костенурката трябва много да се чука и изтъни. Майка ни беше най-големият майстор в тая работа. Дори Роса не може да ги прави като нея. Аз отивам в Монтерей за брашно, понеже там е по-евтино.

Алън Хюнекър се беше свил на седалката и жадуваше час по-скоро да стигнат до автобусната спирка.

Късно следобед Мария вече приближаваше къщата.

— Скоро ще стигнем — подвикна тя весело на Линдо. — Кураж, приятелю, малко път остана.

Щеше да се пръсне от нетърпение. В изблик на разточителство беше купила четири захарни пръчки, но не само това. Носеше подарък на Роса — широки копринени жартиери, извезани с червени макове. Представяше си как Роса ще ги сложи и ще повдигне леко полата си, много скромно, разбира се. Двете ще гледат жартиерите в подпряното на пода огледало. Роса ще повдигне върха на обувката и двете ще се смеят до насита.

В двора Мария разпрегна Линдо много бавно. Знаеше колко е хубаво да поотложиш радостта, тогава тя става още по-голяма. Къщата беше съвсем тиха. Отпред не се виждаха коли, значи, нямаше посетители. Мария окачи вехтия хамут и натири Линдо на пасището. После взе захарните пръчки и жартиерите и влезе бавно в къщата. Роса седеше пред едната масичка, но каква Роса? Мълчалива, сдържана, мрачна, измъчена. Очите ѝ сякаш имаха перде. Пълните ѝ яки ръце лежеха здраво склучени на масата. Тя нито се обърна, нито даде с друго да се разбере, че е усетила влизането на Мария. Мария се спря и впи поглед в нея.

— Роса — обади се тя плахо. — Аз се върнах, Роса.

Сестра ѝ се обърна бавно.

— Да.

— Да не си болничка, Роса?

Замъглените очи отново се бяха вперили в масата.

— Нося ти подарък, Роса, Виж! — И тя извади красивите жартиери.

Бавно, много бавно погледът на Роса стигна до искрящите червени макове и до лицето на Мария. Мария вече се готвеше да запищи от възторг. Но Роса сведе очи и две едри сълзи се отърколиха по бузите ѝ.

— Роса, не виждаш ли подаръка? Или не ти харесват? Няма ли да си ги сложиш, Роса?

— Колко си ми добричка, сестрице.

— Роса, какво става с тебе? Ти си болна. Кажи ми какво ти е. Идва ли някой?

— Да — отвърна глухо Роса. — Шерифът беше тук.

Мария едва не онемя от изненада.

— Шерифът? Шерифът тук? Най-после ни провървя. Сега вече ще забогатеем. Колко енчилади, Роса? Кажи, колко порции си поръча шерифът?

Роса се отърси от апатията. Отиде до Мария и я прегърна майчински.

— Горката ми сестричка — каза тя. Вече няма да продаваме енчилади. И ще трябва да живеем както преди, няма да има вече нови рокли.

— Ти си луда, Роса! Какви ми ги говориш?

— Говоря ти истината. Шерифът дойде и казва, че имало оплаквания. Има оплаквания, казва, че тука се вършат срамотни работи. Това е лъжа, викам му аз, лъжа и обида за светата ни майчица и за генерал Вальехо. Има оплаквания, настоява той. Трябва да затворите това заведение, иначе ще ви арестувам. Но това е лъжа, мъча се да го убедя аз. Не, казва, дори днес получих оплакване. А получи ли се оплакване, аз нищо не мога да помогна, Роса, уверява ме той най-приятелски. Аз съм, казва, само слуга на народа, значи, и на онези, дето се оплакват. Разбираш ли сега, сестрице, защо трябва отново да заживеем като преди?

Тя остави Мария и се върна на масата. Мария се помъчи да проумее всичко това, после ревно истерично.

— Тихо, Мария! Тихо, че мисля. Затворим ли гостилничката, ще гладуваме, това е повече от ясно. Не ми се сърди, че говоря така. Затова аз вече реших. Чуй, Мария! Ще отида в Сан Франциско и ще стана развалена жена.

Тя опря чело на пълните си ръце. Мария беше престанала да плаче. Приближи се до сестра си и попита ужасена, едва чуто:

— За пари ли?

— Да — отвърна с горчивина Роса. — За пари. И то за много пари. Нека ме прости добрата ни майчица.

Мария остави сестра си и избяга в коридорчето, където застана пред другата Мария, порцелановата.

— Палих ти свещи — викна тя, — всеки ден цветя ти слагах. И виж докъде я докарахме, пресвета майко. Защо допусна да се случи това?

Сетне падна на колене и петдесет пъти изрече молитвата „Аве Мария“. След това се прекръсти и стана. Напрегнатото ѝ лице издаваше решителност.

Роса все още седеше в другата стая, навела глава над масата.

— Роса! — извика пискливо Мария. — Аз съм твоя сестра. Каквото ти, такова и аз. — Тук пое дълбоко дъх. — Роса, ще дойда с тебе в Сан Франциско, и аз ще стана развалена жена...

В този миг Росината сдържаност рухна. Тя скочи и отвори внушителните си обятия. Прегърнати, сестрите Лопес дълго хлипаха.

[1] *Енчилада* — южноамериканско ястие: ролаци от костенурка с месо, залети, със силно лютив сос. ↑

[2] *Тамал* — национално мексиканско ястие: кълцано месо с лютивипиперки, което се овалва в царевично брашно и се пече увито в листа от царевичен мамул. ↑

[3] *Чиле кон карне* — ситно нарязано телешко с гарнитура от лютивипиперки и боб. ↑

8

Моли Морган слезе от влака в Салинас и три четвърти час чака автобуса. В него нямаше други пътници освен нея.

— За първи път идвам в Небесните пасбища — обърна се тя към шофьора. — Далече ли е от главния път?

— Около три мили — отвърна той.

— Дали ще намеря кола да ме закара до долината?

— Не, освен ако ви чакат.

— Но как пътуват хората дотам?

С очевидно задоволство шофьорът мина през размазания вече труп на един див заек.

— Газя ги само когато са мъртви — оправда се той. — Когато се хвърлят нощем пред фаровете, гледам да ги избягвам.

— Да, но как да стигна до Небесните пасбища?

— Де да знам? Пеша, как другояче? Хората си ходят пеша, ако не ги чака някой с кола.

Моли Морган слезе на разклона, грабна мрачно куфара и закри по коларския път към дефилето между хълмовете. След малко някакъв стар форд изскърца и спря до нея.

— Към долината ли, госпоице?

— О... да, натам отивам.

— Айде качвайте се тогава. И се не бойте. Мене ме викат Пат Хъмбърт. Имам ферма в Пасбищата.

Моли огледа изпоцапания човек и на свой ред се представи:

— Аз съм новата учителка. Тоест надявам се да бъда. Знаете ли къде живее господин Уайтсайд.

— Искате ли питане? Пътят ми е точно покрай тях. Той е щатен в училищното настоятелство. То и аз съм член на настоятелството. Знаете ли, ние се чудехме като каква ли ще сте. — Тук той се смути от собствените си думи и се изчерви под слоя прах. — Искам да кажа, мислехме си дали ще случим с новата учителка. Предишната ни

създаваше бая главоболия. Не че беше лоша, ама все болнава... болнава и нервозна. Накрая напусна по болест.

Моли дърпаше пръстите на ръкавиците си.

— В моето писмо е казано, че трябва да се обадя на господин Уайтсайд. Той как е? Искам да кажа, що за човек е?

О, ще се погодите с него. Много свестен старец. Той е кореняк в Пасбищата. Но и в колеж е учил. Много добър човек. Повече от двайсет години е на щат в настоятелството.

Когато Пат я остави дред голямата стара къща на Джон Уайтсайд, тя не на шега се уплаши. „Кой знае какво ме чака — каза си. — Но няма от какво да се страхувам. Какво може да ми направи?“ Моли беше само на деветнадесет години и за нея тази среща пред първото ѝ назначение беше в същност въпрос на живот и смърт.

Пътят през двора не ѝ възвърна самоувереността, защото пътеката минаваше между цветни лехи, обрамчени с подкастрен чемшир, насаден сякаш с такова указание: „Расти и се размножавай, но гледай да не прекалиш в едното или другото и най-вече — не пристъпвай границите на пътеката!“ Усещаше се нечия ръка, която командува тези цветя и ги слага в ред. В голямата бяла къща имаше нещо много достолепно. Щорите от жълти летви бяха спуснати, за да не пече вътре обедното слънце. Като стигна до средата на пътеката, тя видя входа. Голямата веранда ѝ се стори топла и ласкава като прегръдка. През ума ѝ мина: „По входа човек наистина може да разбере гостоприемството на един дом. Ами ако имаше само някаква врата без веранда?“ Но въпреки приветливостта на широката стълба и голямата врата, когато позвъни, отново я обзе боязън. Голямата врата се отвори и на прага се появи усмихната едра симпатична жена.

— Дано само не продавате нещо — каза госпожа Уайтсайд. — Все се заричам нищо да не купувам и все купувам, а после се ядосвам на себе си.

Моли се разсмя. Изведнъж я изпълни някаква радост. До този миг тя не си беше дала сметка колко я е било страх.

— О, не — възкликна тя. — Аз съм новата учителка. В писмото ми е казано, че трябва да се явя при господин Уайтсайд. Може ли да го видя?

— Ами то е обед, та той още си дояжда. Вие обядвали ли сте?

— Разбира се. Тоест не съм.

Госпожа Уайтсайд се засмя и ѝ направи път да влезе.

— Радвам се, че отговаряте така уверено.

Тя въведе Моли в просторна трапезария с махагонови шкафове със стъклени врати, в които държеха посуда. Четвъртитата маса още не беше раздигната.

— Я, Джон е свършил и е изчезнал някъде. Седнете, момиче. Ей сега ще донеса печеното.

— О, не. Много ви благодаря, но недейте. Само ще поговоря с господин Уайтсайд и ще вървя.

— Сядайте, сядайте! Ще трябва да се подсилите, щом ще говорите с Джон.

— Той... той много ли е строг? Искам да кажа с учителите.

— Зависи — отвърна госпожа Уайтсайд. — Ако не са обядвали, е същински дивак. Вика, крещи. Но ако слушат и си изяждат обедата, само ги гледа свирепо.

Моли се разсмя от сърце.

— Вие имате деца, нали? — каза тя. — Сигурно сте отгледали сума дечурлига... и много ги обичате.

Госпожа Уайтсайд сбърчи чело.

— Само едно съм отгледала, но то стига за цяла сюррия. Само аз си знам как съм го отгледала. Сега гледа кравите. Не мога да се похваля, че съм отгледала умно дете.

Когато Моли свърши обедата, госпожа Уайтсайд отвори една странична врата и извика:

— Джон, търсят те.

И тя подбутна Моли в съседната стая, която беше нещо като библиотека — големите шкафове бяха претъпкани с дебели стари книги, украсени със златни: плетеници. Същевременно тази стая очевидно служеше и за дневна. В нея имаше тухлена камина с полица от червени керамични плочки, а на полицата — най-невероятни вази. На гвоздей над камината висеше, подобно на окачена на ремъка пушка, огромна лула от морска пяна в стил егер. Около камината бяха наредени големи кожени кресла с кожени ресни — от онези, които проскърцват, когато се друсаш на тях. И накрая стаята явно служеше и за кабинет, защото в нея се мъдреше старомодно писалище с рулетка отгоре, зад което седеше Джон Уайтсайд. Когато той вдигна глава, Моли си каза, че досега не е виждала толкова строги и същевременно

толкова добри очи, а и толкова бяла коса. Гъста ѝ чак синкавобяла, тя изглеждаше като коприна.

— Аз съм Мери Морган — представи се официално тя.

— Така и предполагам, госпожице Морган, очаквах ви. Няма ли да седнете?

Тя седна на едно от големите кресла и пружините изстенаха от сладка болка.

— Много обичам тези кресла — каза тя. — Когато бях малка, имахме едно такова. — Тук тя се почувствува някак глупаво. — Дошла съм да разговарям с вас за назначението. Това се изисква в писмото.

— Не се притеснявайте толкова, госпожице Морган, Подобен разговор водя с всеки нов учител. И въпреки че толкова пъти съм го водил — додаде с усмивка той, — все се чудя откъде да подхвана.

— О... много се радвам, господин Уайтсайд. Аз за първи път търся работа и много се страхувах от този, тъй да се каже, изпит.

— Напразно, госпожице Морган. Доколкото ми е известно, целта на разговора е да ми даде що-годе представа за вашата биография и вашите качества. Когато свършим, би трябвало да съм добил такава представа. А сега, след като знаете целта на разговора, ще се постараете, предполагам, да създадете добро впечатление за своята личност. Разкажете ми, примерно, нещо за себе си. Просто няколко думи — що за човек сте, от какво семейство произхождате.

Моли кимна припряно.

— Да, ще се опитам, господин Уайтсайд — каза тя и се потопи в миналото.

Старата, мизерна неизмазана къща с широкото задно антре и легените, подпрени на оградката. Високо на голямата плачеца върба двете ѝ братчета Джо и Том се мятаха от клон на клон и крещяха:

— Сега аз съм орле.

— Аз пък съм папагал.

— А сега съм кокошка. Виж ме!

Вратата на антрето се отвори и на прага се появи, уморена майка им. Косата ѝ не можеше да стои очесана, колкото и да я решеше. Тя висеше на кичури около лицето. Очите ѝ винаги бяха позачервени, а ръцете ѝ — болезнено напукани чак до китките.

— Том, Джо! — извика тя. — Ще се пребиете. Недейте да ме тревожите, деца! Значи, не обичате майка си, така ли?

Гласовете на дървото притихнаха. Кресливото въодушевление на орела и кокошката отстъпи място на угризения. Моли седеше в прахта, увиваше в парцалче една клечка и се мъчеше да си представи, че това е дама в рокля.

— Моли, ела да поседиш малко при мен. Толкова съм уморена днес.

Моли заби клечката в прахта.

— Щом се върна — процеди тя, — ще те нашляпам по голото дупе, така да знаеш, госпожице! — После послушно влезе в къщата.

Майка ѝ вече седеше на стола в кухнята.

— Ела насам, Моли! Постой мъничко при мен! Прегърни ме, Моли! Ти си доброто момиченце на мама, нали?

Моли се свиваше на стола си.

— Не обичаш ли майка си, Моли?

Момиченцето се чувствуваше много нещастно. То знаеше, че след миг майка му ще се разплаче и то ще бъде принудено да я гали по чорлавата коса. И то, и братчетата му знаеха много добре, че трябва да обичат майка си. Та тя правеше всичко за тях, всичко. Те се срамуваха от това, че не искаха да седят край нея, но как да седят в къщи? Когато тя ги викаше, без да знае къде са, те се правеха, че не я чуват, и се спотайваха някъде, като си говореха шепнешком.

— Най-напред ще ви кажа, господин Уайтсайд, че бяхме много бедни — подзе Моли. — Просто тънехме в немотия. Имах две братчета, малко по-големи от мен. Баща ми беше търговски пътник, но въпреки това налагаше се и майка ми да работи. Тя се трудеше къртовски за нас.

Горе-долу веднъж на всеки шест месеца се случваше голямо събитие. Сутринта майката се измъкваше тихичко от леглото и сресваше, доколкото е възможно косите си. Очите ѝ блестяха и изглеждаше щастлива и почти хубава.

— Тихо, деца! — шепнеше тя. Баща ви си е у дома.

Моли и братчетата ѝ се измъкнаха от къщата, но едва, излезли на двора, започнаха да шушукат възбудено. Вестта бързо обикаляше махалата. Скоро дворът се изпълваше с дечурлига, които разговаряха шепнешката.

— Казаха, че баща им си е дошъл.

— Наистина ли си е дошъл?

— Къде е бил толкова време?

До обед в двора се събираха петнадесетина деца, които чакаха на групички и се предупреждаваха едно друго да не вдигат шум.

Към пладне вратата на антрето се отваряше с такъв замах, че се блъсваше в стената. И се появяваше баща им.

Здравейте! — извикваше той. — Здравейте, деца!

Моли и братчетата ѝ се хвърляха към него и се вкопчваха в краката му, а той ги вземаше едно по едно и ги хвърляше във въздуха като котета.

Госпожа Морган пърхаше наоколо и кудкудякаше възбудено:

— Деца, деца! Ще оцанате дрехите на баща си.

Съседските дечурлига се премятаха, боричкаха и крещяха от радост. За тях това бе нещо повече от празник.

— Чакайте да видите — викаше баща им, — чакайте да видите какво съм ви донесъл. Само че засега то е тайна.

И когато лудата възбуда поспаднеше, той изнасяше куфара си от антрето и го отваряше. В него имаше нечувани подаръци, механични играчки, каквито никой не беше виждал: тенекиени животинки, които пълзяха, танцуващи дървени негърчета и изумителни багери, които гребяха пясък. А пък какви топчета! С мечета и кученца в средата. Той носеше по нещо за всекиго, дори по няколко неща. Изобщо голям празник, всички големи празници, събрани ведно.

Обикновено децата се успокояваха и преставаха да крещят едва следобед. Тогава Джордж Морган сядаше на стълбата и всички се скупчваха около него, а той им разказваше за — приключенията си. Този път беше попаднал в Мексико по време на революцията. Още веднъж се бе отбил в Хонолулу, беше видял вулкана и беше карал сърф. Разказите му изобилствуваха с големи градове и тълпи народ, с непознати нации, с всякакви приключения и стотици смешни случки, по-смешни от всичко, което децата бяха чували. Но толкова неща не

можеше да се разкажат наведнъж. След училище децата се събираха, за да слушат нови и нови истории. Джордж Морган шестуваше по света и жънеше славни подвизи.

— Що се отнася до живота в семейството — продължи госпожица Морган, — то аз почти нямах баща. — Той много рядко успяваше да се завръща в къщи от дългите пътувания.

Джон Уайтсайд кимна сериозен. Моли въртеше ръце в скута си, а очите ѝ се бяха замъглили.

Веднъж баща ми донесе в кутия едно тантуресто рошаво кученце, което веднага се изпика на пода.

— Каква порода е това куче? — попита Том с тон на познавач.

Бащата се разсмя. Той беше толкова млад! Изглеждаше двадесет години по-млад от майка им.

— Порода за долар и половина — отвърна той. — За долар и половина можеш да купиш всякакво куче. Аз взех... Вижте, влизаеш, да речем, в сладкарницата и казваш: „Дайте ми за пет цента бонбони: ментови, кисели, дропс и виолетки.“ Та и аз така, влязох в магазина и казах: „Дайте ми за долар и половина мешано куче.“ Ето такава му е породата. То е за Моли и тя трябва да му измисли име.

— Ще го кръстя Джордж — каза Моли.

Баща ѝ се поклони тържествено и каза:

— Много съм ти благодарен, Моли.

И всички разбраха, че тези думи не бяха шега или подигравка.

На другата сутрин Моли стана рано-рано и изведе Джордж на двора да му покаже едно-друго. Разрови скривалището, в което пазеше две монети по един цент и златно копче от полицейска униформа. После вдигна Джордж на задната ограда, за да види улицата към училището. И накрая, хванала го под мишка, се качи с него на плаещата върба. Том излезе от къщата и взе да се върти под дървото.

— Внимавай да не го изтървеш! — извика той и в същия миг кутрето се изхлузи от ръцете ѝ и падна.

То тупна на твърдата земя с ужасен, глух звук. Едното му краче щръкна накриво и кутрето заквича и заскимтя неустово. Моли слезе от върбата мрачна и зашеметена от това нещастие. Том се беше надвесил над кученцето пребледнял, със сгърчено от болка лице, а Джордж квичеше, та се късаше.

— Не можем да го оставим да се мъчи — извика Том. — В никакъв случай.

Той изтича до купа дърва и се върна с брадвичка в ръце. Моли беше толкова потресена, че дори не се сети да извърне глава, но Том затвори очи и замагна. Квиченето секна мигновено. Том запрата надалеч брадвичката и скочи през задната ограда. Моли го видя да тича с все сили, сякаш някой го преследва.

В този миг Джо и баща ѝ излязоха от къщата. Моли никога нямаше да забрави какъв измъчен вид доби лицето на баща ѝ, когато видя кученцето. Нещо в това лице я накара да се разплаче.

— Изпуснах го от дървото — изхлипа тя — и то си счупи крака, а Том го уби и избяга. — В гласа ѝ прозвучаха ядовити нотки.

Баща ѝ я погали по главата и я притисна до бедрото си.

— Горкият Том! — изрече бавно той. — Моли, запомни: никога не споменавай на Том нищо за този случай, прави се, че изобщо си го забравила. — Той метна един чувал връз кученцето. — Ще трябва да му устроим погребение. Разказвал ли съм ви за китайското погребение, на което присъствувах веднъж, за цветните серпантини, които хвърляха във въздуха, и за тлъстите печени прасенца на гроба?

Джо пристъпи по-близо до баща си и дори в очите на Моли проблесна любопитство.

— Слушайте да ви разправам...

Моли вдигна глава и видя, че Джон Уайтсайд бе забил поглед в някакъв лист на бюрото.

— Когато бях на дванадесет години, баща ми загина при злополука — продължи тя.

Всяко от знаменитите посещения траеше обикновено около две седмици. И всеки път идваше ден, в който Джордж Морган слизаше в града и се прибираше едва към полунощ. Майка им ги слагаше да спят,

но те го чуваха как се препъва о мебелите, чуваха и гласа му през стената. Само в тези ноци гласът му звучеше тъжно и отчаяно. Затаили дъх в леглата, децата знаеха какво означава това. На другата сутрин той щеше да замине и техните сърца щяха да го съпътствуват.

Те водеха безкрайни разговори за неговите подвизи. За тях баща им беше весел аргонавт и бляскав рицар. Той беше изтъкан от добродетели, мъжество и красота.

— Един ден, когато пораснем — казваха момчетата, — ще заминем с него и ще видим всички тези чудеса.

— И аз ще дойда — настояваше Моли.

— О, ти си момиче. Къде ще вървиш?

— Но той ще ме вземе, много добре знаете, че ще ме вземе. Някой път ще ме вземе със себе си. Ще видите!

Щом той заминеше, майка им отново ставаше жаловита и очите ѝ се зачервяваха. И все се вайкаше, че не я обичат достатъчно, сякаш тяхната обич бе пакет, който можеха да сложат в ръцете ѝ.

Веднъж баща им замина и не се върна повече. Той и без това нямаше навика да им праща пари или да им пише, но този път изчезна завинаги. Две години го чакаха и тогава майка им изказа предположението, че е умрял. Децата потръпнаха при тази мисъл, но отказаха да я приемат — нима е възможно да умре такъв хубав и чудесен човек като баща им? Той сигурно се подвизаваше някъде по света. И сигурно имаше някаква сериозна пречка, която не му дава възможност да се върне у дома. Някой ден, когато тази пречка отпадне, той ще се върне. Някоя сутрин ще пристигне с още по-хубави подаръци и още по-интересни истории. Но майка им казваше, че сигурно с него е станала някаква злополука. И сигурно е умрял. Изглежда, беше обезумяла. Тя четеше всички обяви, които предлагаха работа в къщи. Децата започнаха да правят книжни цветя и да ги продават, макар да ги беше срам. Освен това момчетата се опитваха да разнасят списания. И цялото семейство гладуваше. Накрая, когато положението стана непоносимо, момчетата избягаха от къщи и постъпиха във флотата. След това Моли ги виждаше толкоз рядко, колкото беше виждала и баща си, а те така се промениха, станаха толкова груби и необуздани, че дори не ѝ се щеше да ги вижда, и тя се отчужди от тях.

— Завърших гимназия, след което отидох в Сан Хосе и се записах в педагогическия колеж. Трябваше да отработвам храната и квартирата при госпожа Алън Морит. Преди да завърша колежа, майка ми почина, тъй че сега съм един вид сираче.

— Моите съболезнования — избъбра тихо Джон Уайтсайд.

Моли се изчерви.

— Не казах това, за да предизвикам съчувствие, господин Уайтсайд. Споменах го, защото нали искахте да ви разкажа за себе си. В края на краищата всеки остава сирак.

— Да — съгласи се той. — Така погледнато, и аз съм сирак.

Моли работеше за храната и квартирата. Тя вършеше работата на пълноценна слугиня, само че не получаваше пари. А парите за облекло изкарваше през лятната ваканция, когато работеше в един магазин. Госпожа Морит се занимаваше и с обучението на момичетата. Тя често се хвалеше:

— Мога да взема някое съвсем зелено момиче, което не струва пукната пара, но стои ли при мен шест месеца, веднага може да намери работа за петдесет долара на месец. Много жени ме знаят и моите момичета просто се разграбват. За първи път вземам студентка, но дори тя започна да работи по-добре. Лошото е само, че много чете. Винаги съм казвала, че слугинята трябва да си ляга в десет часа, иначе не си върши работата както трябва. — Методата на госпожа Морит се състоеше в постоянни упреци и натяквания, които тя отправяше с равен, твърд глас.

„Виж какво, Моли, не обичам да правя забележки, но ако не избършеш тези сребърни прибори по-старателно, ще останат петна по тях.“ Или: „Ножът за масло стои тук, Моли. А мястото на чашата за вода е тук.“

Вечер, след като измиеше съдовете, Моли сядаше на кревата си и учеше, а щом лампата угаснеше, лягаше и мислеше за баща си. Разбираше, че това е глупаво. Чисто губене на време. Баща ѝ се появяваше на прага с фрак, райе панталон и цилиндър. В ръката си държеше огромен букет червени рози. „Нямах възможност да дойда

по-рано, Моли. Слагай веднага палтото. Първо отиваме да купим онова палто на витрината, но трябва да бързаме. Взех билети за тазвечерния влак за Ню Йорк. По-бързо, Моли! Какво си зяпнала?“ Да, това беше глупаво. Баща ѝ беше мъртъв. И все пак тя не вярваше, че е мъртъв. Той живееше красиво някъде по света и един ден щеше да се върне.

Веднъж Моли каза на една от състудентките си:

— *В същност аз не вярвам, че е умрял, но и не отхвърлям тази възможност. Ако зная със сигурност, че е умрял, това ще бъде ужас. Ще полудея. Не желая да мисля, че е умрял.*

Когато майка ѝ почина, Моли почти не изпита друго освен срам. Майка ѝ толкова много искаше да бъде обичана, а не знаеше как да събужда обич. Нейната натрапчивост смущаваше децата ѝ и ги накара да се откъснат от нея.

— Ами това е горе-долу всичко — завърши Моли. — Взех си дипломата и ме изпратиха тук.

— Едва ли съм имал по-лесен разговор с кандидат за работа — отбеляза Джон Уайтсайд.

— Мислите ли, че ще бъда назначена?

Примигвайки, старецът хвърли бърз поглед към голямата лула над камината. „Тази лула му е довереник — помисли си Моли. — Той има тайни с нея.“

— Да, смятам, че ще получите мястото. Дори вече сте го получили. Но има още нещо, госпожице Морган — къде ще живеете? Трябва да си намерите някъде квартира с храна.

Без да се усети какво казва, тя изтърси:

— Искам да живея у вас.

Очите на Джон Уайтсайд се разшириха от изумление.

— Но ние никога не сме държали квартиранти, госпожице Морган.

— Извинете, съжалявам, че казах това. Но тук просто много ми хареса.

Той повика жена си и когато тя се появи на полуотворената врата, се обърна към нея:

— Тази млада дама иска да живее у нас. Тя е новата учителка.

Госпожа Уайтсайд сбърчи чело.

— Не очаквах това. Ние никога не сме имали квартиранти. Освен това тя е толкова хубава, че нашият глупчо ще се заплесва по нея. Какво ще стане с кравите, които гледа? Ще си имаме сума главоболия. Можете да заемете третата спалня горе — каза тя на Моли. — Само че не е много слънчева.

Животът на Моли коренно се промени. Изведнъж тя откри, че е царица. Още от първия ден учениците започнаха да я боготворят, защото проявяваше разбиране към тях и дори нещо повече — даваше им възможност и те да я разберат. След известно време разбра също, че е станала важна личност. Ако двама души заспореха в магазина по някакъв въпрос от историята, литературата или математиката и не можеха да се разберат, спорът завършваше така: „Добре, ще питаме учителката. Дори да не знае отговора, тя ще го намери.“ Моли много се гордееше, че е в състояние да разрешава такива спорове. При празненства тя неизменно помагаше в украсата и определяше какви закуски и напитки ще се поднасят. „Мисля да сложим навсякъде борови клонки. Те са хубави и така приятно миришат. Просто миришат на празник.“ От нея се очакваше да знае всичко и да помага във всичко и това ѝ харесваше.

В къщата на Уайтсайд тя шеташе в кухнята, а Уила, жената на Джон, се противеше на това, мърморейки. В края на шестия месец госпожа Уайтсайд се оплака на мъжа си:

— Ако тоя Бил има капчица разум. Ама и тя... — И така не довърши мисълта си.

Вечер Моли пишеше писма на няколко състудентки, с които се беше сближила в колежа, весели писма, пълни с разни историйки за съседите ѝ. Тя трябваше да присъствува на празненства от всякакъв род, защото общественото ѝ положение налагаше това. В съботни дни хукваше по баирите и се връщаше с папрати и диви цветя, които разсаждаше около къщата.

Първия път Бил Уайтсайд хвърли само бегъл поглед на Моли и побягна при кравите си. Изтече много време, преди да се престраши да разговаря с нея. Той беше едър, простодушен младеж, който не бе наследил нито бащината си уравновесеност, нито майчиното си чувство за хумор. Тъй или инак, накрая той започна да сподиря Моли и да я наблюдава от разстояние.

Една вечер, изпълнена с чувство на благодарност за блаженството, в което живееше, Моли разказа на Бил за баща си. Двата седяха на брезентовите шезлонги на широката веранда и чакаха луната. Тя му разправи за завръщанията на баща си и за изчезването му.

— Разбираш ли каква опора имам, Бил? — възкликна тя. — Моят чудесен баща, който се подвизава някъде по света. Той е мой, мой! Ти как мислиш, Бил, той е жив, нали?

— Не е изключено — отвърна Бил. — Но от това, което ми разказа, излиза — извинявай, Моли, — че той е един безотговорен пройдоха. И после, ако е жив, защо не пише?

Моли усети да я побиват студени тръпки. Толкова време бе избягвала успешно тъкмо такива разсъждения.

— Това ми е ясно, разбира се — каза хладно тя. — Чака ме още работа, Бил.

Високо на един връх край Небесните пасбища имаше стара хижа, от която се виждаше цялата долина и всички пътища в околността. Говореше се, че тази хижа била направена от разбойника Васкес, който живял цяла година в нея, а в това време полицейските хайки го търсели под дърво и камък. Тя беше забележителност. Всички жители на долината се бяха изкачвали по едно или друго време до нея. И всеки питаше Моли дали е ходила там. „Не — отвръщаше Моли, — но ще отида. Някоя събота ще отида. Дори зная пътеката за там.“

Една сутрин тя сложи новите си туристически обувки и кадифената пола. Бил се приближи боязливо и ѝ предложи да я придружи.

— Не — отказа тя. — Ти си имаш работа. Не мога да те откъсвам от нея.

— Работата може да почака.

— И все пак предпочитам да отида сама. Не се обиждай, Бил, но просто ми се ще да бъда сама.

Тя съжали, че не го остави да я придружи, но неговите думи за баща ѝ я бяха уплашили. „Нужно ми е някакво силно преживяване — каза си тя. — А ако дойдеше Бил, какво ти силно преживяване? Само една екскурзия.“ Изкачването по стръмната пътека под дъбовете ѝ отне час и половина. Шумата по земята беше хлъзгава като лед, а слънцето печеше силно. Мирис на папрат, на влажен мъх и на мента изпълваше

въздуха. Когато най-сетне стигна билото, Моли беше мокра и едва дишаше. Хижата бе разположена в средата на малка поляна, заобиколена от храсталаци. В същност това беше четвъртата дървена барака без прозорци. Входът ѝ, без врата, се открояваше като черна сянка. Наоколо цареше тишина, онази жужаща тишина, която мухите, пчелите и щурците създават. Целият връх звънтеше тихичко под слънцето. Моли се приближи на пръсти до бараката. Сърцето ѝ биеше до пръсване.

— Ето, това е силно преживяване — промълви тя. — Истинско приключение в хижата на Васкес.

Тя надникна вътре и забеляза един гущер, но той се скри веднага. Някаква паяжина се закачи о челото ѝ, сякаш искаше да я възпре. В бараката нямаше нищо-нищичко освен пръстения под, гниещите дървени стени и застоялия мирис на пръст, невиждала слънце. Но Моли тръпнеше от възмущение. „Вечер той е седял тук. А чуел ли е хайките да пъплят нагоре през гъстака, излитал е навън като дух и се е стопявал в мрака.“ Тя се загледа към долината, към Небесните пасбища. Овощните градини се очертаваха като тъмнозелени квадрати, нивите се жълтееха, а през бледовиолетовата далечина прозираха светлокафявите хълмове отвъд. Пътищата се виеха между фермите, избикаляха нивите, обхождаха големите дървета и отбягваха стръмните склонове. Омарата бе хвърлила булото си над цялата долина.

— Невероятно, фантастично! — шепнеше Моли. — И все пак това е истина, аз преживявам истинско приключение.

Откъм долината като въздишка на спящ човек долетя ветрец. „Денем той е гледал долината, както аз я гледам сега. Стоял е точно на това място и е наблюдавал пътищата долу. Носел е пурпурна жилетка, общита със сърма, и панталони, които долу са се разширявали като войнишка тръба. Шпорите му са били обвити със сребърен ширит, за да не дрънкат. Понякога е забелязвал хайки да препускат по пътя долу. За негов късмет конниците са препускали, легнали върху шиите на конете, и не са вдигали поглед към хълмовете. Васкес се е смеел, но го е било и страх. Понякога е запявал. Песните са му били нежни и тъжни, защото е знаел, че няма да живее дълго.“

Моли седна на склона и подпря брада с ръце. До нея стоеше младият Васкес с весело лице и искрящи очи — лицето и очите на

баща й, когато излизаше на прага и се провикваше: „Здравейте, деца!“ Нейното приключение не се различаваше от приключенията на баща й. Моли се отърси и стана. „Трябва да се върна към онова време и да премисля всичко отново.“

Късно следобед госпожа Уайтсайд изпрати Бил да търси Моли.

— Може да си е навехнала крак, знаеш ли? — каза тя.

Но точно когато Бил свърна от пътя към планинската пътека, Моли изскочи от нея.

— Рекохме да не си се загубила — посрещна я той. — Стигна ли до хижата?

— Да.

— То не е никаква хижа, нали? Най-обикновена дървена барака. Из околността има поне десетина такива. Но нямаш представа колко народ се мъкне да гледа тази. А най-смешното е, че никой не е сигурен дали Васкес изобщо е живял в нея.

— О, сигурна съм, че е живял.

— Защо мислиш така?

— Не зная.

Бил доби съвсем сериозен вид.

— Всички смятат Васкес за някакъв герой, а той си е бил крадец и нищо повече. Започнал е с кражби на овце и коне, за да стигне до обири на пощенските коли. И е убил няколко души. Според мене, Моли, трябва да приучваме хората да ненавиждат обирниците, а не да ги боготворят.

— Разбира се, Бил — каза тя с отегчение. — Ти си напълно прав. Но би ли млъкнал за малко? Изглежда съм се поуморила и ми е някак нервно.

Отърколи се година. Върбите пуснаха котенца, хълмовете отново се покриха с диви цветя. Цялата долина търсеше Моли, нуждаеше се от нея. Тя вече присъствуваше и на събранията на училищното настоятелство. А беше време, когато тези тайни, височайши заседания ставаха при закрити врата и бяха загадка и ужас за всички. След като я поканиха да участва в събранията, които ставаха в дневната на Уайтсайд, Моли откри, че настоятелите обсъждаха реколтата, разказваха разни истории и пускаха в обращение невинни клюки.

Избран в началото на есента, през пролетта Бърт Мънро вече беше най-дейният член на настоятелството. Именно той стана

инициаторът на танцовите забави в училището, той настояваше да се организират разни игри на пикниците. И дори предложи да се учредят награди за най-добрите ученици. Настоятелството все повече и повече разчиташе на него.

Една вечер Моли позакъсна да слезе долу. Както винаги, когато настоятелството се събираше, госпожа Уайтсайд седеше в трапезарията.

— Мисля да не влизам на събранието — каза Моли. — Нека веднъж се отпуснат. Понякога ми се струва, че ако ме няма, ще говорят за по-различни неща.

— Я влизай, Моли! Без тебе нищо няма да излезе от събранието. Те толкова са свикнали с тебе, че ще се чудят какво да правят. Освен това хич не е необходимо да говорят за по-различни неща.

Моли я послуша и като почука на вратата, влезе в дневната. Бърт Мънро се върна кавалерски на темата, която бе подхванал.

— Тъкмо им разказвах за моя нов работник, госпожице Морган. Ще започна отначало, щото е интересно. Трябваше ми, знаете, косач и случайно намерих тоя приятел под моста на река Салинас. Пиян до козирката. Пиян-непиян, търси работа. Взех го и какво? Пет пари не струва като работник. Добре, ама не мога да го махна. Тоя кучи син е обиколил целия свят. Да го чуете само как разправя за местата, по които е бил! И да искам да го махна, не мога, децата не дават да се издума за такова нещо. Вземе някоя нищо и никаква случка и така я засуче, че прави литература от нея. Децата само наострят уши и слушат. Два пъти в месеца отива в Салинас и се запива. Той е от тия пияници, които редовно трябва да си вземат дажбата. Щом го намерят в някоя канавка, полицаите от Салинас винаги ми се обаждат и аз отивам да си го прибера. И знаете ли, като се освети, все ще измъкне от джоба някой подарък за Мани, моя малкия. Какво да го правиш такъв човек? Той просто те обезоръжава. А в месеца не свършва работа и за долар.

Моли усети в нея да се надига някакъв болезнен страх. А мъжете се смееха от сърце на тази история. Някой се обади:

— Много си мек ти, Бърт. Стига ли ти кесията да държиш шут в къщата си? Да бях на твое място, веднага щях да го махна.

Моли стана. Обзе я ужас при мисълта, че някой може да попита как се казва тоя човек.

— Нещо ми е зле тази вечер — каза тя. — Извинете ме, господа, но ще отида да си легна.

Мъжете станаха на крака, когато тя тръгна към вратата. Щом се пхна в леглото, зарови глава във възглавницата. „Това е лудост — повтаряше си тя. — Не е възможно, просто не е възможно. Трябва да го забравя още сега.“ Но за свой срам откри, че плаче.

Следващите няколко седмици се оказаха много мъчителни за Моли. Тя избягваше да излиза от къщи. А на отиване и на връщане от училището все оглеждаше внимателно пътя пред себе си. „Видя ли някакъв странник, ще побягна. Но това е глупаво. Аз съм глупачка.“ Само в стаята си се чувствуваше на сигурно място. Страхът, в който живееше, отне цвета на лицето ѝ и блясъка на очите ѝ.

— Моли, време е да си лягаш — настояваше госпожа Уайтсайд. — Не ставай идиотче. Или искаш да те наплескам, за да си легнеш, както правех с Бил?

Но Моли отказваше да си легне. Защото влезеше ли в леглото, замисляше се за прекалено много неща.

На следващото събрание на настоятелството Бърт Мънро го нямаше. Неговото отсъствие я зарадва и ѝ вдъхна увереност.

— По-добре ли сте сега, госпожице Морган?

— О, да. То беше дребна работа, някаква настинка, изглежда. Ако се бях залежала, можеше наистина да се разболея.

Събранието продължаваше вече час, когато Бърт Мънро влезе.

— Съжалявам, че закъснях — извини се той. — Пак старата история. Намерили моя тъй наречен косач заспал на улицата в Салинас. Все такива ги върши. Сега спи в колата навън. Утре пак ще трябва да я мия.

Гърлото на Моли се сви от ужас. За миг ѝ се стори, че ще припадне.

— Извинете, трябва да изляза — извика тя и изхвъркна от стаята.

В тъмния коридор се подпря за малко на стената. После бавно, машинално излезе от къщата и се спусна по стълбите. Шепоти изпълваха нощта. На пътя се виждаше някаква черна маса — колата на Бърт Мънро. Тя се почуди как краката ѝ я водят по пътеката по своя, независима от нея воля. „Това е самоубийство — каза си. — Все едно да залича и унищожа всичко. Защо?“ Дръжката на пътната врата беше в ръката ѝ и ръката ѝ се напрегна да я отвори. В този миг полъхна

ветрец и донесе до ноздрите ѝ острата воня на повръщано. Моли дочу пиянско хъркане. Нещо се завъртя в главата ѝ. Тя се обърна и хукна като луда към къщата. Озовала се в стаята си, заключи вратата и седна вдървена, едва поемайки си дъх от тичането. Стори ѝ се, че са изминали часове, когато чу мъжете да излизат и да си казват „лека нощ“. После колата на Бърт забръмча и шумът ѝ замря надолу по пътя. Тя понечи да стане, но се почувствува като парализирана.

Когато Моли влезе в дневната, Джон Уайтсайд пишеше нещо на бюрото си. Той вдигна глава и я погледна въпросително.

— Изглеждате зле, госпожице Морган. Ще трябва да повикаме лекар.

Тя застана скована до бюрото и попита:

— Ще можете ли да ми намерите заместничка?

— Разбира се. Хайде, завийте се добре в леглото, а аз ще повикам лекар.

— Не става въпрос за лекар, господин Уайтсайд. Искам да напусна и да замина още тази вечер.

— Какво говорите? Не, вие не сте добре.

— Аз ви казах, че баща ми е загинал. А истината е, че не знам дали е мъртъв, или не. Боя се... Искам да си замина още тази вечер.

Той се вглеждаше напрегнато в нея.

— Кажете ми какво ви тревожи — подкани я меко.

— Ако видя онзи пияница на господин Мънро... — Тя млъкна, ужасена от това, което се готвеше да каже.

Джон Уайтсайд кимна много бавно.

— Не — извика тя, — не исках да кажа това. Не исках, бога ми!

— Готов съм да ти помогна, Моли.

— Никак не ми се ще да напускам, тук така ми харесва... Но се страхувам. Този въпрос е много важен за мен.

Джон Уайтсайд стана, приближи се до нея и я прегърна през рамо.

— Боя се, че не разбирам съвсем — каза той. — А и не искам да разбера. Не е нужно. — Той сякаш говореше на себе си. — Пък и не е прилично да настоявам да ми обясните.

— Махна ли се веднъж оттук, ще забравя и ще мога да поддържам вярата си — изплака Моли.

Както я беше прегърнал с една ръка, той стисна рамото ѝ.

— Тичай горе да си събереш багажа, Моли. Изваждам колата и ще те откарам до Салинас още сега.

9

От всички ферми в Небесните пасбища най-голямо възхищение будеше фермата на Реймънд Банкс. Реймънд гледаше пет хиляди бели кокошки и хиляда бели патици. Фермата беше разположена в низината на север, най-хубавото място в цялата долина. Реймънд беше разпределил земята си на квадрати, засети с люцерна и къдраво зеле. Той толкова често варосваше дългите ниски птицеферми, че те винаги изглеждаха като нови. В неговия имот нямаше и помен от мръсотията, така характерна за птицефермите.

За патиците беше направено голямо кръгло езеро, в което от дебела тръба постоянно течеше прясна вода. А от преливника на езерото тя изтичаше между редиците хубави, корави зелки или се разливаше из люцерновите площи. Чудна гледка представляваха в ранна утрин чистите бели кокошки, които се открояваха върху тъмнозелената люцерна, но още по приятни за гледане бяха хилядата бели патици, плаващи величествено по езерото. Патиците плуват тежко-тежко, сякаш са по-грамадни от Левиатан^[1]. От сутрин до вечер фермата ехтеше от кудкудяканията и крякането на патиците.

От близкия връх се виждаха квадратите с люцерна и хилядите бели петънца, които кръжаха и щъкаха по нея сякаш бели прашинки върху зелено езеро. Понякога някой ястреб ще се издигне във висинето и ще вземе да се взира във фермата на Реймънд. Белите петънца мигом ще спрат безсмислените си движения и ще припнат да търсят закрилата на петлите и от полята ще долетят уплашените писукания на хиляди уплашени от ястреба пилета. Тогава задната врата на къщата ще се отвори шумно и Реймънд ще се появи с пушка в ръце. Ястребът ще се вдигне още по-нависоко и ще се зарее нанякъде. Скупчените бели петънца ще се разпръснат и отново ще защъкат по зеленото.

Зелените квадрати бяха оградени един от друг, тъй че един да може да почива и да се възстановява, докато птиците вилнеят на друг. От хълма се виждаше белосаната къща на Реймънд, кацнала в края на една дъбрава. Около къщата растяха много цветя: невени, едри

африкански златоцвети и космоси, високи колкото дървета; а зад къщата имаше розова градина, единствената в Небесните пасбища, която си заслужаваше името. В очите на местното население тази ферма бе образец.

Реймънд Банкс беше як мъж. Дебелите му къси ръце, широките рамене и бедра и масивните крака, дори коремът, който издуваше гащеризона му — всичко това му придаваше вид на изключително силен човек, годен да влачи, да бута, да вдига. Изложените на слънце части от тялото му имаха цвят на сурово телешко месо. Ръцете до лактите, вратът и лицето, особено пък ушите и носът бяха болезнено изгорели и се лющеха. Редичката му руса коса не бе успяла да опази дори черепа от почервяване. Очите на Реймънд бяха нещо изключително, защото, докато косата и веждите му имаха сламеножълт цвят, който обикновено е съчетан със светлосини очи, неговите очи бяха черни като сажди. Дебелите му добродушни бърни нямаха нищо общо с клонестия злодейски нос. Той и ушите му най-жестоко страдаха от слънцето. Едва ли имаше дни в годината, когато те да не са възпалени и олющени.

Реймънд Банкс беше на четиридесет и пет години и кипеше от жизненост. Той никога не говореше тихо, а почти крещеше и все се правеше на свиреп. Всяко нещо, дори най-обикновеното, го казваше така, сякаш е много смешно. Затова, отвореше ли си устата, хората започваха да се смеят. При коледните празненства в училището на Реймънд неизменно възлагаха ролята на дядо Коледа, защото имаше дебел глас и червено лице и защото много обичаше децата. Той ги гълчеше така свирепо, че те си умираха от смях. Дори и без червената мантия той винаги си оставаше нещо като дядо Коледа за децата. В начина, по който се боричкаше с тях, по който ги подмяташе и ги мацкотеше, имаше нещо много ласкаво и приятно. А понякога ставаше сериозен и им разказваше разни работи, които имаха въздействието на важни уроци.

От време на време, обикновено в събота сутрин, група момченца отиваха във фермата на Реймънд да го гледат как работи. Той им позволяваше да надничат през стъклените прозорчета на инкубаторите. Понякога ще се случи малките пиленца току-що да са се излюпили, да отърсват мокрите си крилца и да патрят неуверено наоколо. Тогава той разрешаваше на момчетата да вдигат покривалата на люпилата и да

напълват ръцете си с жълтичките мъхнати пиленца, които издаваха звуци, напомнящи скърцането на стотици несмазани машини. Сетне децата отиваха при езерото и хвърляха трохи на тържествено плаващите патици. Но момчетата най-много обичаха да гледат как Реймънд умъртвява птиците. И колкото и да е чудно, тогава той слагаше край на закачките и ставаше много сериозен.

Вземаше някое петле и го окачваше за краката на дървената рамка. После прищипваше бясно биещите криле с телена щипка. Петлето започваше да вреци до бога. Копиевидният нож лежеше на сандъка до Реймънд, за да му е подръка. Как само се възхищаваха момчетата от този нож, от неговата страхотна форма и блясъка му, от острия му като игла връх.

— Хайде, петльо, с тебе е свършено — казваше Реймънд.

Тогавата момчетата се струпваха досами него. С уверена, бърза ръка Реймънд хващаше главата на птицата и я принуждаваше да отвори човката си. Ножът се плъзваше светкавично по небцето, за да се забие в мозъка, и излизаше пак така светкавично. Крилете затреперваха и се мъчеха да се освободят от щипката. Шията се изпъваше и няколко секунди главата се мятеше насам-натам, после от върха на човката прокапваше кръв.

— Гледайте сега! — извикваше Реймънд.

Ръката му минаваше като гребен по гърдите и смъкваше всички пера. С още едно такова движение оголваше и гърба. Крилете вече не пърхаха така силно. Реймънд оскубваше и тях, като оставяше пера само на върховете им. След туй идваше ред на краката — по един миг за всеки.

— Виждате ли, всичко трябва да става много бързо — обясняваше той, без да прекъсва работата си. — За не повече от две минути. По-късно перата вече се скубят трудно.

После сваляше птицата от рамката, промушваше я два пъти с друг нож и изтърсваше дреболиите в тенджерката. Накрая обърсваше с кърпа окървавените си ръце.

— Гледайте! — крещяха момчетата. — Гледайте! Какво е това?

— Това е сърцето.

— Но то още мърда. Живо ли е?

— О, не — уверяваше ги Реймънд. — Петлето е умряло още в секундата, в която ножът е докоснал мозъка. Сърцето тупа още

известно време, но птицата отдавна е умряла.

— А защо не ги колиш, както прави баща ми, чичо Реймънд?

— Защото така е по-чисто и става по-бързо, а и месарите предпочитат главите им да не са отрязани. Така, като ги продават, главата влиза в теглото на птицата. Хайде, петльо, ела насам! — И той вземаше друго петле от уловените.

Щом свършеше с умъртвяването, Реймънд обираше всички гуши от тенджерата и ги раздаваше на момчетата. После им обясняваше как да ги очистят и да си направят балони от тях. Той винаги беше много сериозен, когато говореше за работата си. И не даваше на момчетата да му помагат при убиването на птиците, макар че те много настояваха.

— Може да сбъркате и да не умерите мозъка — казваше той. — Тогава пилето ще го боли.

Госпожа Банкс много се смееше — с чист, звънлив смях, който говореше, че ѝ е весело или дори че не чува какво ѝ говорят. Тя се смееше одобрително на всяка казана дума и за да възнаградят тази отзивчивост, хората се стремяха да говорят смешни неща, когато тя се случеше наблизко. Щом свършеше домакинската си работа, залавяше се да копае цветната градина. „Тя е израснала на паваж, та затова обича толкова цветята“ — казваха съседките. Клио Банкс посрещаше със звучен смях гостите, които посещаваха фермата, и чуеха ли нейния смях, те също се разсмиваха. Весела жена беше Клио. В нейно присъствие хората се чувствуваха като у дома си. Никой не помнеше какво е казала тя по един или друг повод, но месеци след като чуеха смеха ѝ, той оставаше в паметта им с най-тънките си интонации.

Реймънд Банкс комай изобщо не се смееше. Но пък той до такава степен си даваше вид на сърдит, начумерен човек, че това също предизвикваше смях. Дватама се славеха като най-гостоприемните домакини в долината. От време на време канеха всички от Небесните пасбища на угощение в дъбравата край къщата. Там печеха пилета на дървени въглища от дъбова кора и изваждаха стотици бутилки домашно пиво. Хората от долината очакваха с нетърпение тези угощения, а после дълго говореха за тях.

Когато Реймънд Банкс учеше в гимназията, най-близкият му приятел беше едно момче, което впоследствие стана директор на затвора „Сан Куентин“. Тяхната дружба продължи и след завършването на гимназията. Те и досега си разменяха малки подаръци

за Коледа. А случеше ли им се нещо съществено, пишеха си. Реймънд се гордееше с приятелството си с директора. Два-три пъти в годината той получаваше покана да присъствува на някоя екзекуция и винаги я приемаше. Пътуванията до затвора бяха единствената почивка, която Реймънд си даваше.

Той обичаше да пристига у директора в навечерието на екзекуцията. Двамата приятели сядяха и разговаряха за дните в гимназията. Разказваха си един на друг случки, които и двамата помнеха с най-малки подробности. И все разправяха и си припомняха едни и същи неща. После, на другата сутрин, Реймънд се наслаждаваше на възбудата и прикритата истерия, които обземаха останалите свидетели на екзекуцията. Бавният марш на осъдените събуждаше чувството му за драматизъм и го караше да се вълнува. Самото обесване не го интересуваше толкова, много по-силно впечатление му правеше изострената, изпълнена с напрежение атмосфера на процедурата преди това. За него тя беше нещо като свръхрелигиозен обред, строга и тържествена церемония. Всичко това го караше да чувства живота си запълнен и го изпълваше със свещен екстаз, несравним с каквото и да било друго. За осъдените Реймънд се замисляше не повече, отколкото за билетата, когато забиваше в мозъка им острието на ножа. Към бесилката го водеше не някаква жестокост или извратено желание да се наслаждава на чуждите мъки. Не, той просто страдаше от глад за дълбоки изживявания, а бедното му въображение не беше в състояние да задоволи този глад. В затвора той някак се приобщаваше към всички онези, чиито нерви се опъваха до скъсване. Ако го оставеха сам на екзекуцията, само с осъдения и палача, това не би му подействувало.

Реймънд обичаше и второто събиране в кабинета на директора, след изпълнението на присъдата. Тогава присъстващите се мъчеха да бъдат весели, за да възстановят разсипаните си нерви. И ставаха много повесели и шумни, отколкото обикновено. Често се случваше да се подиграват на някой новак, обикновено млад репортер, който беше припаднал или се връщаше разплакан от екзекуцията. Всичко това доставяше удоволствие на Реймънд, караше го да се радва на живота и той сякаш се чувствуваше по-жив от всякога.

После той сядаше на хубав обед с директора, след което поемаше за дома. Реймънд изживяваше до известна степен същото вълнение,

когато момченцата идваха да гледат как убива пилетата. Тогава в него припламваше искрица от тяхната възбуда.

Скоро след заселването си в Небесните пасбища семейството на Мънро научи за хубавата ферма на Реймънд Банкс и за неговите посещения в затвора. Да присъствуваш при бесенето на осъдените — това събуждаше любопитството на хората от долината, удивляваше ги, но ги караше и да се ужасяват. Преди да беше видял Реймънд, Бърт Мънро си го представяше като типичен палач: върлинест, мрачен човек с мътен, зловец поглед, човек студен и безчувствен. Самата мисъл за Реймънд изпълваше Бърт не само с любопитство, но и с някаква тревога.

Когато най-после се запозна с Реймънд Банкс и видя веселите му черни очи и здравето, изгоряло лице, Бърт остана разочарован и донякъде дори възмутен. Самата жизненост и добросърдечност на Реймънд му се сториха някак нелепи и скверни, а благият му нрав и обичта му към децата — непристойни.

На първи май Реймънд и жена му даваха едно от прочутите си угощения в дъбравата. Това беше най-чудното време на годината, лупините, игликите и дивите теменужки искряха с цветовете си сред новопокаралата трева по хълмовете. Дъбовете блестяха с новата си чиста премяна, сякаш току-що умити от дъжд. Слънцето печеше достатъчно силно, за да насити въздуха с дъх на пелин, и всички птички празнуваха с лудешки цвъртеж. Откъм птичия двор долиташе веселото кудкудякане на кокошчиците и нахалното, самодоволно квакане на патиците.

Най-малко петдесет души стърчеха около дългите маси под дъбовете. Стотици бутилки бира бяха наблъскани в корита с лед и сол, толкова студена смес, че бирата замръзваше в гърлата на бутилките. Госпожа Банкс сновеше между гостите, смееше се и ги поздравяваше в отговор на поздравите им. Иначе почти не продумваше. Реймънд печеше на жаравата пилета, а група мъже около него го гледаха с възхищение и подхвърляха шеговити съвети.

— Ако някой може да свърши по-добре тази работа, да заповяда — викаше Реймънд. — След малко ще сложа пържоли за щураците, които не обичат пилета.

Застанал наблизо, Бърт Мънро се беше втренчил в червените ръце на Реймънд. От време на време отпиваше от бутилката силна

бира. Беше сякаш омагьосан от тези яки, червени ръце, които неспирно обръщаха пилетата върху скарата.

Когато големите табли с печени пилета бяха разнесени по масите, Реймънд се върна при жаравата да опече още за познавачите, които биха пожелали второ и дори трето пиле. Сега Реймънд остана сам, защото аудиторията му се тълпеше около масите. Бърт Мънро вдигна поглед от чинията си с пържолата и забеляза, че Реймънд е сам. Тогава остави вилицата си и се запъти към него.

— Какво има, господин Мънро? Не ви ли хареса пилето? — попита весело Реймънд.

— Аз си взех пържола и беше великолепна. Излапах я на бърза ръка. Знаете ли, аз пилешко не ям.

— Така ли? Никога не мога да разбера как е възможно някой да не обича пилешко, но знам, че много хора не обичат. Нека да ви сложа още една мръвка.

— О, не! Ядох достатъчно. Все ми се струва, че хората много се тъпчат. Човек трябва да става от масата малко недоял. Тогава се чувствава добре. Така е и с животните.

— Май сте прав — отвърна Реймънд и заобръща пилетата. — И аз съм забелязал, че ми е по-добре, когато не преяждам.

— Разбира се. С мен е същото. Па и с всеки. Но хората много се тъпчат.

Двамата се усмигнаха топло един на друг, защото бяха постигнали съгласие по този въпрос, макар че нито единият, нито другият беше особено убеден в казаното.

— Чудо земя имате вие тук — отбеляза Реймънд, за да затвърди с още едно съгласие зародилото се приятелство.

— Е, чак пък толкоз. Казват, че при мен растял отровен астрагал, но аз още не съм виждал.

— Преди да дойдете и да спретнете така хубавичко фермата, говореха, че там имало духове — засмя се Реймънд. — Ама сигурно и духове не сте виждали.

— Ни един. И да ви кажа, мене повече ме е страх от астрагала, отколкото от духове. Гадно нещо е тоя бурен.

— Не знам. Аз нали гледам пилета, та за мен не е толкова страшен, ама който гледа добитък...

Бърт взе една пръчка от земята и почука с нея мигащите въглени.

— Чувам, че се познавате с директора на „Сан Куентин“.

— Дори много добре. С Ед бяхме на времето съученици. Да не би и вие да го познавате?

— О, не. Но често виждам името му във вестниците. Хората на такъв пост често ги пишат във вестниците.

— Да-а, така е — проточи гордо Реймънд. — Той е много известен, много пишат за него. Но е страшно свестен човек, по-свестен не съм виждал. И въпреки че има на главата си всички тия осъдени, пак е весел и разговорлив. Като го гледаш, и през ум няма да ти мине, че носи такава отговорност.

— Интересно. Значи, толкова затворници на главата му, а пък не е угрижен и умислен. А вие често ли се виждате с него?

— М-мда. Виждаме се. Нали ви казах, че ми е съученик. В гимназията той ми беше най-близкият приятел. И не ме е забравил и досега. От време на време ме кани в затвора, когато ще бесят осъдени.

Бърт потръпна, въпреки че сам наведе разговора на тази тема.

— Така ли?

— Факт. И според мене това е доста голяма чест. На екзекуциите присъствуват само отбрани хора — журналисти и длъжностни лица, шерифи и полицаи. И, разбира се, всеки път му гостувам и в къщи.

Нещо необикновено ставаше с Бърт. Той стоеше сякаш отделен от тялото си. Устата му заговори не по негова воля. Той се чу да казва:

— На директора сигурно няма да му е много приятно, ако вземете някой приятел със себе си.

Бърт остана изумен от думите си. Изобщо не беше мислил да каже такава неща. В това време Реймънд ръчкаше усилено въглените. Беше смутен.

— Нямам представа, господин Мънро. Никога не съм се замислял за това. Да не би да искате да дойдете с мен?

— Да — отговори пак от само себе си устата на Бърт.

— Тогава вижте какво ще направя. Ще взема да пиша на Ед. Аз доста често му пиша, та не вярвам да се изненада. И в писмото просто между другото ще спомена, че имате желание да дойдете с мен. Дано другия път прати две покани. Разбира се, нищо не мога да ви обещавам. Няма ли да хапнете още една пържолка?

На Бърт му се повдигаше.

— Благодаря, ядох достатъчно — отвърна той. — А и нещо ми е зле. Ще ида да се излегна за малко под някое дърво.

— Може би сте разбълбукали маята на дъното на бутилката. Трябва по-внимателно да пиете бирата.

Бърт седна на сухата шума до ствола на един дъб. Някъде вдясно от него останаха шумните гости, скупчени около масите. До слуха му през стената от мисли едва долитаха пискливите гласове на жените и гърленият смях на мъжете. Между стволовете той виждаше само Реймънд Банкс, който все още шетаеше около скарата и печеше пилета за няколкото невероятни, ненаситили се още лакомници. Гаденето, което го накара да остави Реймънд, лека-полека се превръщаше в нещо друго. Смътното усещане за болка отстъпваше място на усилен прилив на странно желание. Това желание го озадачи и разтревожи. Не, той не искаше да отиде до „Сан Куентин“. Гледката на обесен човек би го разстроила. А пък се радваше, че е изказал желание да отиде. Но тъкмо тази радост го тревожеше. Бърт забеляза как Реймънд запретна повисоко ръкавите на дебелите си червени ръце, за да почисти скарите. Той скочи и тръгна към Реймънд. Ала изведнъж усети отново да му се повдига. Свърна и забърза към масата, където жена му раздаваше шумно комплименти, като дооглозгваше пилето си.

— А мъжът ми не туря в уста пилешко — писукаше тя.

— Аз ще си вървя — каза Бърт. — Много ми е зле.

Жена му остави пилето и обърса пръстите си и устата с книжна салфетка.

— Какво става с тебе, Бърт?

— Не знам. Просто ми е лошо.

— Да дойда ли с тебе?

— Не, ти остани. Джими ще те докара.

— Добре — каза госпожа Мънро, — но сбогувай се поне с домакините.

— Ти ще им благодариш и от мое име — обърна гръб той. — Много ми е зле. — И се отдалечи бързо.

След една седмица Бърт Мънро пристигна с форда си и спря пред пътната врата на фермата на Банкс. Реймънд се появи иззад един храсталак, откъдето дебнеше с пушката някакъв ястреб. После се приближи бавно и стисна ръка на госта си.

— Много съм слушал за вашата ферма, та рекох да хвърля един поглед.

Тези думи зарадваха Реймънд.

— Само да прибера пушката и ще ви разведа.

Двамата обикаляха цял час фермата. Реймънд обясняваше, а Бърт се чудеше и маеше на чистотата и реда, при който се отглеждаха птиците.

— Да влезем да прием по една бира — покани го Реймънд, след като обходиха цялото място. — В такъв ден няма нищо по-хубаво от чаша студена бира.

Едва седнали, Бърт подзе смутен:

— Такова... писахте ли на директора, господин Банкс?

— Да, писах. Дори вече е време да получа отговора.

— Сигурно се чудите защо ви помолих за това. Ами човек трябва да види всичко на тоя свят. То е, дето му викат, жизнен опит. Колкото повече имаш такъв опит, толкова по-добре. Човек всичко трябва да види.

— Правилно, така си е — съгласи се Реймънд.

Бърт пресуши чашата и си обърса устата.

— Разбира се, аз съм чел за тия работи по вестниците, ама друго си е да го видиш с очите си. Казват, че до бесилката имало тринайсет стъпала, един вид фаталност. Вярно ли е?

Лицето на Реймънд доби замислено изражение.

— Виж ти, нямам представа. Никога не съм ги броил, господин Мънро.

— А обесените гърчат ли се, мятат ли се, след като увиснат?

— Нещо подобно. Видите ли, те са увързани, а на главите им слагат черни кърпи. Та много не може да се разбере. По ми се струва да потръпват, отколкото да се мятат.

Лицето на Бърт беше напрегнато и зачервено. Очите му святкаха от любопитство.

— Във вестниците съм чел, че умирали за петнайсет до трийсет минути. Така ли е?

— Аз... да, сигурно. Но според мене те са мъртви още в секундата, в която увиснат. То е като с билетата, отрежеш му главата и то пърха и подрипва, ама си е мъртво.

— Да, така ще е. Това е само рефлекс, нали така му викат? Но си мисля, че на някои сигурно им идва нанагорно, когато гледат такава неща за първи път.

Реймънд се усмихна с известно задоволство.

— И още как. Почти всеки път някой припада. А младите репортерчета плачат като бебета. Други пък ги удря в стомаха, изповръщат си червата. Така е с повечето новаци. Я да отворим още една бутилка. Хубава ми е бирицата и добре изстудена, нали?

— Екстра е — съгласи се разсеяно Бърт. — Трябва да ми дадете рецептата. Не е зле човек да си има бира за жегата. Е, време е да вървя, господин Банкс. Благодаря ви, че ми показахте фермата. Онези от Петалума могат да научат от вас нещичко за гледането на пилета.

Реймънд цял се зачерви от удоволствие.

— Гледам да вървя в крак с новото, господин Мънро. Щом получа отговор от Ед, ще ви обадя.

През следващите две седмици Бърт Мънро беше все нервен и крайно раздражителен — нещо толкова необичайно за него, че жена му един ден заяви:

— Бърт, ти си болен. Трябва да се прегледаш на лекар.

— Нищо ми няма — отсече той.

Бърт прекарваше повече от времето си в работа из фермата, но зададеше ли се по пътя автомобил, очите му все натам бягаха. Една събота Реймънд Банкс спря с камионетката си пред тяхната порта. Бърт остави лопатата и отиде да го посрещне. Когато двама фермери се срещнат така, те рядко влизат в къщата. Вместо това обхождат бавно имота, късат стръкчета трева или листа и ги въртят в пръстите си, докато разговарят. Идеше лято. Листата още не бяха загубили свежестта на зеленото, но овощките бяха прецъфтели и вързали. Черешите дори започваха да се зачервяват. Бърт и Реймънд се разхождаха бавно из добре гледаната овощна градина.

— Много птица се е навъдила тази година. Череша я остане, я не остане — каза Бърт, знаейки много добре защо е дошъл Реймънд.

— Ед ми се обади, господин Мънро. Пише, че няма нищо против да дойдете с мене. Гледали да не пускат много хора, щото сума любопитни се натискали. Но щом е за мой приятел, може. Ще отидем в четвъртък. В петък има екзекуция.

В това време Бърт крачеше мълчаливо, забил поглед в земята.

— Ед е голям симпатяга — продължи Реймънд. — Ще ви допадне. В четвъртък вечер ще останем у тях.

Бърт взе от земята една останала след кастренето клонка и я огъна като лък.

— Мисля си, ще има ли някакво значение за вас, ако в последния момент се откажа? — подхвърли той.

— Как! — втренчи се в него Реймънд. — Аз разбрах, че държите да дойдете. Какво ви става?

— Ако ви кажа, сигурно ще си речете, че съм много мекушав. Истината е — аз все за това си мисля, — че ме е страх да дойда. Страх ме е, че после няма да мога да избия тая гледка от главата си.

— О, не е толкова страшно, колкото си го мисли човек — възрази Реймънд.

— Може и да не е. Не знам. Но ме е страх, че ще ми се отрази зле. Различните хора гледат различно на нещата.

— Така е, тука сте прав.

— Ще се помъча да ви обясня какво изпитвам, господин Банкс. Знаете, че аз пилешко не ям. Но на никого не обяснявам защо не ям. Казвам, че не обичам, и толкоз. Май ви създавам главоболия, а? Та да ви кажа... — Клонката се счупи в ръцете му и той хвърли двете парчета и пъкна ръце в джобовете. — Когато бях малък, единайсет-дванайсетгодишен, разнасях бакалски стоки по домовете. До пивоварната при нас живееше един сакат старец. Единият му крак беше отрязан догоре, но нямаше изкуствен крак, ами ходеше с патерици. Нали ги помните някогашните патерици? И си ходеше много добре с тях, само че малко бавно. Една сутрин, като обикалях с кошницата с продукти, видях стареца на двора — мъчеше се да заколи един петел. Такъв породист, голям петел не съм виждал. А може и да ми се е сторил толкова голям, понеже аз бях още дребосък. Старецът беше стиснал патерицата под мишница и държеше петела за краката с едната ръка. Бърт млъкна и взе втора клонка от земята, която също огъна. Докато говореше, лицето му ставаше все по-бледо. — В другата си ръка държеше сатър. Като замахна да отсече главата на петела, патерицата му се подхлъзна, петелът се изметна в ръката му и сатърът отсече едното крило. Бре, тоя човек сякаш полудя. Като взе да кълца с оня ми ти сатър и все не може да умери шията, ами я в гърдите, я в корема. После патерицата му пак се подхлъзна и както беше замахнал,

той загуби равновесие и отсече единия крак на петела и собствения си пръст. — Бърт отри челото си с ръкава. Реймънд събираше с крак купчинка пръст. — След това старецът просто хвърли петела на земята и закуцука към къщата си, като се стискаше за ръката. А петелът взе да се влачи по земята, влачи се и тътри карантите си, че се и мъчи да издаде някакви звуци. — И тази клонка изпука в ръцете му и сега той запокити ядно парчетата. — И тъй, господин Банкс, оттогава нито съм заклал пиле, нито съм хапнал пилешко. Един-два пъти се опитах, но всеки път ми се привиждаше оная петел с изхвъркналите карангии. — За първи път той погледна Реймънд Банкс право в очите. — Разбирате ли ме сега?

Реймънд отбягна погледа му.

— Да, разбирам. Сигурно е било ужасно.

Но Бърт не го остави на мира.

— Та все си мисля за бесенето. Да не стане като с петела. Тоя петел хиляда пъти съм го сънувал на времето. И всеки път стомахът ми се преобръщаше и животът ми ставаше кошмар от тия сънища. Да речем, че дойда с вас. Ами ако после взема да сънувам бесилки с обесени? Неотдавна при обесването на някаква жена в Аризона въжето прерязало шията ѝ. Я си представете, че се случи такова нещо. То ще е сто пъти по-страшно от случката с петела. Никога няма да го преживея.

— Но такива неща фактически не стават — възрази Реймънд. — Казвам ви, не е толкова страшно, колкото си го мислите.

Бърт сякаш не го чу. На лицето му бе изписан ужасът, който му навяваха тези мисли.

— И после, казвате, че на едни им призлява, други припадат. Мога да ви кажа защо става така. Защото тези хора си представят, че самите те висят на бесилката с въже около врата. И изпитват същото, което изпитва обесеният. И аз постъпих така, представих си, че ще бъда обесен след двайсет и четири часа. Да не ви обяснявам какъв отвратителен кошмар изживях. Та затова си мисля: какъв смисъл има да идвам и да преживявам ужаси? Ще припадна. Сигурен съм. Ще изпитам всичко онова, което изпитва нещастникът на бесилката. Снощи, само като си помислих за това, усетих въжето на шията си. После, като съм заспал, съм заврял глава под завивката, та сънувах, че са ми сложили оная черна качулка.

— Стига сте си въобразявали разни врели-некипели — викна гневно Реймънд. — Щом си мислите такива неща, няма защо да идвате с мене. Но пак ви казвам, не е толкова страшно. Само че човек трябва да види, за да се увери. Казахте, че искате да дойдете, и аз ви издействувах разрешение. Щом ви се ще да видите, защо ги дрънкате такива? Ако ли пък не искате да дойдете, кажете си го направо, и толкоз. Какви са тия глупости?

Ужасът изчезна от погледа на Бърт. Той побърза да се залови за гневните думи на Реймънд.

— Не е нужно да се нервирате, господин Банкс. Аз само ви обяснявам защо не ми се ще да дойда. Ако имахте въображение, нямаше да ви говоря такива работи. Ако имахте поне малко въображение, сам щяхте да се замислите и нямаше да ходите да гледате как убиват някой нещастник.

Реймънд презрително му обърна гръб.

— Вие сте един пъзльо — каза той и закрачи към камионетката си.

По пътя към фермата караше като бесен, но когато пристигна и прибра камионетката, тръгна с бавна крачка към къщата. Жена му режеше рози.

— Какво става с тебе, Рей? — възкликна тя. — Имаш вид на болен.

Реймънд се намръщи.

— Боли ме глава, това е всичко. Нищо, ще ми мине. Нали го знаеш Бърт Мънро, дето искаше да дойде с мене другата седмица?

— Да.

— Е, сега пък не иска да дойде.

— Защо, какво му пречи?

— Защото не му стиска. Страх го е от такава гледка.

Жена му се засмя смутено.

— То, ако ме питаш, и на мене няма да ми е приятно.

— Ти си жена, а той божем е мъж.

На другата сутрин Реймънд седна отпуснат на закуска и почти не хапна. Жена му имаше тревожен вид.

— Главата май още те боли, Рей. Защо не направиш нещо?

Реймънд не отговори на въпроса ѝ.

— Трябва да пиша на Ед и се чудя какво да му обясня.

— Какво има да се чудиш?

— Ами страхувам се, че съм изстинал. И не знам дали ще мога да отида в четвъртък. Доста път е, а и в залива е студено.

Госпожа Банкс се замисли.

— Защо не го поканиш да дойде у нас някой път? Все ти ходиш при него, а той нито веднъж не е идвал.

Лицето на Реймънд просветна.

— Господ да те поживи! Как не се сетих? Вярно, от години все аз му ходя на гости. Ще му драсна няколко реда и ще го поканя.

— И ще поканим още много гости на печени пилета — предложи госпожа Банкс.

Реймънд се замисли.

— Не, това не е нужно. Ед е толкова близък приятел, че не върви никак да каним още цяла сюррия гости. Да знаеш само колко обича бира. Ще му драсна няколко реда още сега.

Той извади перодръжка, хартия и шише мастило. Докато перото се колебаеше над листа, лицето на Реймънд се смръщи.

— Дяволите да го вземат тоя Мънро! Толкова тревоги ми създаде. Ама откъде можех да знам, че ще излезе такъв пъзльо.

[1] *Левитан* (библ.) — морско чудовище, символ на злото. ↑

10

Когато Пат Хъмбърт се роди, родителите му бяха хора на средна възраст; а преди да навърши двайсет, те вече бяха схванати, зловни старци. Животът на Пат преминаваше в атмосфера на старост, сред праха и болестите, жалбите и самотнието на старостта. Докато подрастваше, родителите му се отнасяха пренебрежително към всяко негово мнение, защото бе толкова млад. „Като стигнеш до нашите години, ще мислиш по-другояче“ — казваха му те. По-късно започнаха да гледат с ненавист на младостта му, защото тя не знаеше що е болка. Тяхната възраст, внушаваха те, ги издига на много по-високо стъпало и по възвишеност и непогрешимост ги доближава до бога. Дори ревматизмът е желателен, ако с него трябва да се заплати великата мъдрост на старостта. Втълпяваха на Пат, че е немислимо един младок да притежава каквато и да било добродетел. Младостта е само лутане, далечна подготовка за прекрасната старост. Младите не бива да мислят за нищо друго освен за дълга си към старите, за уважението и почитта, които дължат на старите. От друга страна, старите не дължат никакво уважение на младите.

Когато Пат стана на шестнайсет години, цялата работа по фермата легна върху него. Баща му се оттегли на едно меко кресло до непоклатимата печка в гостната, откъдето само издаваше нареждания, декрети и упреци.

Хъмбъртови живееха в стара, нескопосно построена къща с пет стаи: вечно заключена гостна, студена и отвратителна като смърт, гореща, задушна дневна, в която винаги вонеше на мехлеми и илачи, две спални и една голяма кухня. Старците седяха по цял ден в креслата с възглавнички и вдигаха врява, ако Пат не се върнеше поне няколко пъти от работа в полето, за да подсили огъня в печката. Към края на дните си те наистина го ненавиждаха за това, че е млад.

А живяха дълго. Пат беше трийсетгодишен, когато за един месец умряха и двамата. Несретни, недоволни и озлобени от живота, те

въпреки това здраво се стискаха за последната искрица живот и починаха след упорита борба.

Пат изживя два неописуеми месеца. Три седмици се грижи за майка си, докато тя лежеше скована в леглото и само хриптеше. Той всякак се мъчеше да облекчи мъките ѝ, а тя го гледаше със студен, обвинителен поглед. Дори когато издъхна, в очите ѝ все още се четеше укор.

Пат отключи отвратителната гостна; съседите се строиха пред ковчега, нещо като публика за службата. От спалнята долиташе досадното хлипане на стария Хъмбърт.

След погребението ѝ Пат стана за втори път болногледач и това продължи нови три седмици. После съседите се строиха пред още един ковчег. Преди двете погребения гостната стоеше все заключена, отваряха я само за месечното почистване. Капаците бяха вечно затворени, за да пазят от слънцето зеления килим. В средата на стаята имаше мраморна маса с варакосани крака, а на нея — гобленче, „Вечерната молитва“ на Мийе, върху което стоеше голяма Библия с орнаментирана кожена подвързия. От двете страни на Библията се мъдреха две тумбести вази, пълни с букети сухи цветя. В гостната имаше и четири стола с прави облегалки, по един за всяка стена — два за ковчега и два за онези, които бдяха пред него. На стените висяха три големи картини в златни рамки — увеличени и оцветени фотографии на старите Хъмбърт, които гледаха строго и бяха заснети така, че погледът им следеше всеки, дръзнал да влезе в тази стая. Третата картина представяше трупа на Илейн^[1] в лодката, която плуваше по унилата река. Плащаница висеше през борда и докосваше водата. На ъгловата масичка се виждаха под стъклен звънец три препарирани авлиги, кацнали на черешово клонче. От тази стая дотолкова лъхаше студ и нещо погребално, че в нея влизаха само мъртъвци и опечалените. Тя наистина беше нещо като малък частен дом за покойници. Оттук Пат беше изпратил три лели и един вуйчо.

Пат стоеше мълчалив край гроба, докато съседите оформяха пръстта. Купчината земя на майчиния му гроб беше вече похлътнала, оставяйки пукнатина околоръст. Сега мъжете заглаждаха новата купчина, оформена като двускат покрив. Умееха да работят със земята тези хора; и бразди да прокарват, и гроб да тъкмят, винаги си изпитваха работата. След като купчината бе идеално загладена, те

продължаваха да я обикалят и да я потупват тук-таме с лопатите. Жените вече се бяха качили на бричките и чакаха мъжете си. Един по един те запристъпяха към Пат, стискаха му ръката и измърморваха някакво съболезнование. После каруците, кабриолетите и бричките потеглиха и една след друга се изгубиха в далечината. Пат остана сам в гробището, втренчен в двата гроба. Сега, когато никой нищо не искаше от него, той не знаеше какво да прави.

Есента се усещаше във въздуха, с мириса си, с поривите на вятъра, който ту духваше, ту изведнъж замираше. По оградата на гробището бяха накацали диви гълъби — до един обърнати в една посока и до един неподвижни. Парче стар, пожълтял вестник се запремята по земята и се лепна за глезените на Пат. Той го вдигна, погледна го за миг, па го захвърли. Откъм пътя долетя скърцане на каруца. Т.Б. Алън завърза коня за оградата и се приближи до Пат.

— Тая вечер е по-добре да не седиш сам — подзе смутено той. — Ако нямаш нищо против, заповядай на вечеря у нас... пък може и да преспиш.

Пат се отърси от унеса, в който бе изпаднал.

— Трябва да се махна отгук — каза той и се зачуди какво друго да каже. — Няма смисъл да стоя тук.

— Така е, по-добре е да се махнеш от гробището.

— Да, но ми е трудно да си тръгна, господин Алън. Това е нещо, което, как да ви кажа, хем ти се иска да го запомниш, хем ти се ще да го забравиш. А е трудно да си тръгнеш, защото тогава разбираш, че всичко е свършено... завинаги.

— Така де, ама защо не дойдеш да вечеряме у дома?

Пат остави всички задръжки и си призна:

— Никога в живота си не съм вечерял вън от къщи. Те — посочи той с глава гробовете, — те не обичаха да излизат по мръкнало. Нощният въздух не им понасяше.

— Значи, няма да е зле да дойдеш да хапнем у дома. Не бива да се прибираш в празната къща, поне тази вечер. Човек трябва да се пести малко. — Той хвана Пат под ръка и го поведе към изхода. — Ти се качи на твоята кола и ме следвай. — На излизане от гробището стигна и до елегия. — Най-хубаво е човек да умре през есента. Пролетта не е време за умирачка, още не знаеш сушаво ли ще бъде

лятото или дъждовно, каква ще е родитбата. А наесен всичко вече е минало.

— На тях им беше все едно, господин Алън. Те никога не се интересуваха от реколтата, а ревматизмът ги караше да ненавиждат дъжда. Искаха само да живеят. Да се чудиш защо.

За вечеря сложиха студено телешко, пържени картофи с лук и тестен сладкиш със стафиди. Госпожа Алън се мъчеше да утеши Пат, като говореше за родителите му — колко добри и свестни хора били, колко честен бил баща му и какви гозби готвела майка му. Той разбираше, че тя си криви душата, за да го успокои, но това не беше нужно. Пат не страдаше от безутешна скръб. Само го беше налегнала толкова тежка апатия, че всяка дума му струваше усилия.

В съзнанието му изплува нещо, което се случи при погребението. Когато вдигнаха ковчега от двата стола, единият от мъжете се спъна в мраморната маса. От сътресението едната ваза със сухите цветя се катурна и бутна Библията. Пат съзнаваше, че поне от благоприятие би трябвало да възстанови предишния ред. Столовете трябваше да отидат към съответните стени, вазата и Библията — да се изправят. И накрая трябваше отново да заключи гостната. Паметта на майка му изискваше това.

Алънови го убеждаваха да преспи у тях, но след малко той им каза с половин уста лека ноц и се помъкна навън да запретне коня. Небето беше тъмно и студено помежду ярките звезди и хълмовете сякаш кънтяха от студа. Като насън Пат дочуваше тропота на конски копита по пътя, писуканията на нощните птици и шумоленето на вятъра в сухите листа. Ала много по-реални за него бяха гласовете на родителите му. „Иде студ — казваше баща му. — Мразя студа повече и от плъховете.“ Сега пък се обади майка му: „Като каза плъхове... в избата май са се завъдили плъхове. Пат не е сложил капани тази година. Казах му да сложи, ама него вятър го вее.“

„Сложил съм отрова в избата — отвърна Пат. — Капаните не вършат работа.“

„Най-добре е котка — възрази майка му с пискливия си глас. — Казвах аз да вземем една-две котки, но увира ли му главата на Пат?“

„Бях взел котки, мамо, но те ядат черните змии, от което побесняват и се разбягват.“

Когато се прибра, къщата му се видя непоносимо пуста и мрачна. Пат запали газената лампа и печката в кухнята. Щом дървата се разгоряха, отпусна се на един стол и се почувствува много удобно. Помисли си, че ще е най-добре да пренесе леглото си в кухнята и да спи до печката. А къщата ще оправи утре или някой друг ден.

Когато отвори вратата на дневната, лъхна го студен, безжизнен въздух. В носа го удари миризма на погребални цветя, на старост и лекарства. Той забърза към спалнята си и пренесе леглото в затоплената и осветена кухня.

След малко духна лампата и си легна. Огънят в печката пукаше лекичко. Известно време нощта бе тиха, после изведнъж къщата започна да се изпълва със злокобни шумове. Пат откри, че тялото му е сковано и студено. Ослушваше се да чуе нещо откъм дневната, я скърцането на пружинените кресла, я тежкото дишане на старците. Къщата припука и макар че очакваше да чуе някакъв звук, Пат едва не подскочи. Главата и краката му овлажняха от пот. Измъкна се, клетият, тихичко от леглото и отиде да заключи вратата на дневната. После се върна и се пъхна разтреперан под завивките. В нощта отново се възцари тишина и той се почувствува много самотен.

Сутринта Пат се събуди с неприятното чувство, че трябваше да свърши някаква работа. Помъчи се да си спомни каква. Да, разбира се, трябваше да оправи Библията, да изправи вазата със сухите цветя, а след това да почисти цялата къща. Беше длъжен да свърши всичко това, макар цялото му същество да се противеше на отварянето на дневната. Душата му се свиваше само като си представеше гледката: двете кресла от двете страни на печката, възглавничките на креслата, които сигурно още носеха отпечатъци от телата на родителите му. Той много добре знаеше, че от другата страна на вратата го чака дъх на старост, на мехлеми и отдавна увехнали цветя. Но го чакаше и един дълг, който не може да не бъде изпълнен.

Пат запали печката и си приготви закуска. Докато пиеше горещото кафе, налетяха го мисли, чужди на самата му природа, на досегашния му начин на живот. Тези необичайни мисли го поразиха и с дързостта си, и с простотата си.

„Защо трябва да влизам там? — запита се той. — Нито ще ме види някой, нито ще ме чуе. Щом не искам да вляза, значи, няма да вляза.“

Почувствува се като момче, което е избягало от училище, за да играе сред приятната прохлада на гората. Но сякаш за да задуши тази свобода, до слуха му долетя хленчещият глас на майка му: „Пат трябва да почисти къщата. За нищо няма грижа това момче.“

В този миг го грабна радостта на бунта. „Ти си мъртва! — отвърна той на гласа. — Това е плод само на моите мисли. Няма вече кой да ме кара да върша това или онова. И никой няма да разбере дали съм си свършил работата, или не. Аз няма да вляза там, никога няма да вляза!“

И докато бунтовният дух беше все още силен в него, той отиде до вратата на дневната, измъкна ключа и го запрата във високия бурен зад къщата. После затвори капачите на всички прозорци освен на кухнята и ги закова с дълги пирони.

Радостта от тази новодобита свобода не трая дълго. Работата по фермата го улисваше денем, но още преди залез той се затъжаваше за някогашните задължения, които скъсяваха часовете, та времето течеше неусетно. Даваше си сметка, че го е страх да влезе в къщата, че го е страх от отпечатъците върху възглавничките и от изместената Библия. Беше заключил двата костеливи, стари призрака, но не бе успял да ги лиши от способността да го преследват.

Тази вечер, след като си приготви вечерята, той седна край печката. Подобно на мрачна мъгла ужасна самота се спусна над него. Заослушва се да чуе плахите шумове на старата къща, нейните шепоти и тихи тропоти. Ослушваше се така напрегнато, че след малко долови скърцането на креслата в съседната стая, а по едно време различи и чегъртащия звук от отвиването на капачка от буркан с мехлем. Не, това не можеше да се търпи повече. Пат отиде в конюшната, запрегна коня и подкара колата към магазина.

Около тантурестата печка седяха трима души, загледани унесено в гофрираната ламарина. Те направиха място, за да си сложи Пат стол. Никой не вдигна поглед към него, защото благоприличието изисква човек да не се вторачва в опечаления, тъй както не бива да се вторачва и в сакатия. Пат се настани на стола и също се втренчи в печката.

— Напомнете ми да взема малко брашно, преди да си тръгна — каза той.

Всички разбраха какво значи това. Те знаеха, че на него брашно не му трябва, но на негово място всеки от тях би потърсил подобен

предлог за влизането си в магазина. Т.Б. Алън отвори вратата на печката, надникна вътре и се изплю в огъня.

— В такива случаи човек се чувства отначало много самотен — рече той. Пат му остана благодарен за тези думи, при все че в къщата на обесения за въже не се говори.

— Ще ми трябва също ловджийски патрони и малко тютюн, господин Алън — отплати му се той.

Оттук насетне Пат промени навиците си. Съзнателно търсеше компания. Денем работеше на фермата, но вечер, където се съберяха двама души, той беше третият. Имаше ли вечеринка или някакво тържество в училището, пристигаше пръв и си отиваше последен. Беше чест гост на Джон Уайтсайд. При пожар тичаше пръв. В дни на избори не излизаше от избирателния пункт, докато не го затвореха. От това вечно търсене на компания той доби нещо като нюх, който неизменно го водеше там, където се събират хора.

Пат беше човек грозноват, лонгур с голям нос и дълга челюст. Приличаше много на Линкълн в младите му години. Никаква дреха не му стоеше, както и на Линкълн. Големите му ноздри и уши бяха обрасли с косми — сякаш вътре се криеха някакви власати животинки. Пат не го биваше за разговор; не беше в състояние да внесе оживление в една компания и понеже си знаеше този недостатък, гледаше да го заличи с работа, да помогне на тоз или оногоз, да уреди едно или друго. Обичаше да го избират в комитетите за училищните вечеринки, защото това му даваше възможност да обикаля останалите членове и да обсъжда с тях кое как ще стане; беше в състояние да си губи цели вечери за украсата на училището или да тича от къща на къща, за да събира от едни столове, от други прибори. А случеше ли се да няма с кого да се събере вечер, отиваше с камионетката си в Салинас и гледаше по два филма наведнъж. След онези първи две нощи на страхотна самота той не се задържаше вечер в пустата къща. Ужасяваше се само при мисълта за неоправената Библия, за столовете, които чакаха да отидат на мястото си, за отвратителния дъх на стаята.

Вече десет години Пат Хъмбърт шеташе из долината, търсейки вечно компания. Прави, струва, избрах го в училищното настоятелство; стана също член на масонската ложа и на „Чудаците“ в Салинас и не пропускаше събрание.

Въпреки ненаситната му жажда за компания Пат не можа да се приобщи истински към никоя група. Все витаеше някак по периферията и ако не го заговореха, не обелваше дума. Но хората от долината приемаха неговото присъствие като нещо неизбежно. Те го използваша безмилостно, но едва ли разбираха, че той не искаше нищо повече.

Когато събралите се си тръгнаха и Пат се виждаше принуден да се прибере, той се качваше на камионетката и щом я вкараше в плевника, тичаше право в леглото. И се мъчеше да забрави ужасните стаи отвъд кухнята, макар и не винаги успешно. Понякога те просто се връзваха в съзнанието му. Сигурно вече има един пръст прах и всичко е покрито с паяжини, и стени, и мебели. Когато тази картина нахълтваше и разбиваше отбраната му, преди да е успял да заспи, Пат трепереше в леглото и опитваше всички рецепти за сън, които знаеше.

Пат дотолкова ненавиждаше къщата си, че изобщо престана да се грижи за нея. Старата постройка, кажи-речи, се разкапваше. Една австралийска роза, която години наред не беше повече от храст, изведнъж се съживи и се покатери по къщата. Покри цялата веранда, окичи с гирлянди закованите капаци и провеси дълги ресни от стрехата. За десет години къщата заприлича на огромна купа цветя. Минувачите по пътя се спираха да се дивят на големината и красотата на тази купа. А Пат не я и забелязваше. Той избягваше да мисли за къщата — когато можеше.

Фермата беше от хубавите. Пат я обработваше добре и изкарваше пари от нея; и понеже нямаше за какво да харчи, беше натрупал в банката доста хилядарки. Той обичаше фермата заради самата нея, но я обичаше и за друго — защото поне денем го предпазваше от страховете. Като работеше, ужасът на самотата, смразяващата самотност бягаше от него. Той отглеждаше хубави плодове, но вниманието му беше насочено най-вече към малините. Техните прави редове вървяха успоредно на пътя. Всяка година той изнасяше малини на пазара по-рано от всички други в долината.

Когато семейството на Бърт Мънро се засели тук, Пат беше на четиридесет години. Той се зарадва на новите си съседни. Ето още един дом, където ще може да убива вечерите. И Бърт наистина се оказа мил човек и често канеше Пат. Пат беше добър земеделец, та Бърт току се допитваше до него. Пат не обърна особено внимание на Мей Мънро,

само забеляза — и веднага забрави, — че тя е красиво момиче. Той рядко гледаше на хората като на индивиди, за него те бяха по-скоро противосредство срещу отровата на самотата, спасение от заключените призраци.

Един ден в началото на лятото Пат работеше по малините. Коленичил между редовете, окопаваше корените с мотичка. Плодовете вече се оформяха, а светлозелените листа бяха прелест. Пат минаваше, бавно от корен на корен. Работата му доставяше удоволствие, а приближаването на нощта не го плашеше, защото беше канен на вечеря у Мънро. Както си работеше, изведнъж дочу гласове откъм пътя. И макар че малините, му пречеха да види хората, той ги позна по гласовете — госпожа Мънро и дъщеря ѝ Мей. Неочаквано Мей възкликна с радост:

— Мамо, погледни! — Пат остави работата, да чуе по-нататък. — Виждала ли си по-красиво растение?

— Великолепно е — съгласи се госпожа Мънро.

— Чудех се за какво ми напомня — продължи Мей. — Помниш ли пощенската картичка с онази чудесна къща във Върмонт? Беше ни я изпратил чичо Кедър. Тази къща, обвита с тая зеленина и цветове, прилича на онази от картичката. Ще ми се да видя как изглежда вътре.

— Едва ли ще можеш да видиш. Госпожа Алън казва, че никой от долината не е влизал в тази къща след смъртта на бащата и майката на Пат, а това е било преди десет години. Но не ми е казвала дали е хубаво вътре.

— Не може да не е хубаво... при тази красота отвън. Дали господин Хъмбърт няма да ме покани някой път да я видя?

Гласовете се изгубиха. Когато двете жени отминаха, Пат се изправи и се загледа в къщата. Досега не беше забелязал колко е красива отвън — купа от зеленина, изпъстрена с бели цветове.

— Вярно, че е хубава — каза гласно той. — И прилича на хубава върмонтска къща. Също като върмонтска къща и... какво пък, хубава е, един хубав храст.

После, сякаш храстът и стените бяха прозрачни, пред погледа му се появи гостната. Той тутакси се върна към работата си, мъчейки се да не мисли за къщата. Но в съзнанието му отново и отново се връщаха думите на Мей: „Не може да не е хубава.“ И Пат се чудеше как ли изглежда вътре една върмонтска къща. Познаваше добре голямата,

солидна къща на Джон Уайтсайд, а от останалите къщи най-много се възхищаваше на Мънровата — луксозна работа, но хубава къща в истинския смисъл на думата май не бе виждал. Той прехвърляше през ума си всички познати къщи, но ни една от тях не отговаряше на онази, която Мей явно имаше пред вид. Спомни си картинка от едно списание — стая с лакиран под, с бяла дървена ламперия и вътрешна стълба, все едно къщата на Джордж Уошингтън. Тази картинка му беше направила силно впечатление. Изглежда, Мей имаше наум такова нещо.

Как да види тая картичка с върмонтската къща? Ако рече да я поиска, ще разберат, че ги е подслушвал. Докато мислеше по този въпрос, обзе го неудържимо желание да види някоя хубава къща, която откън прилича на неговата. Той остави мотичката и отиде пред къщата си. Хвърлила було над верандата, спуснала завески от бели звезди над закованите капаци, австралийската роза наистина беше великолепна. Пат не можеше да се начуди как не я е забелязал досега.

Тази вечер той направи нещо, за което не би и помислил преди. На прага на къщата на Мънро се отрече от обещанието да прекара вечерта у тях.

— Отвори ми се неотложна работа в Салинас — обясни той. — Не отида ли още сега, ще изпусна доста пари.

В Салинас отиде право в обществената библиотека.

— Имате ли картини на върмонтски къщи... ама хубави? — попита той библиотекарката.

— В списанията вероятно ще се намерят. Елате! Ще ви покажа къде да търсите.

Когато дойде време да затварят, наложи се да му напомнят това. Той вече беше намерил някои картини на вътрешна уредба — такава уредба, каквато не бе и сънувал. Стаите бяха подредени според определен замисъл; всяко украшение, всяка мебел, дори подовете и стените бяха някак свързани и подчинени на този замисъл. В него се раздвижи някакъв дълбок, инстинктивен усет за хубава наредба. Въпреки че никога не беше виждал такива стаи, такова вътрешно оформление. Всяка от познатите му наредби беше резултат от постепенно и безсистемно натрупване на какви ли не вещи. Леля Софи им подарила ваза, баща му купил стол; слагат печка в камината, защото греела повече; мелничарската фирма „Спери“ издава голям календар и майка му изрязва картината и я туря в рамка; купуват по каталог

широко рекламирана лампа, без да са я виждали. Така се обзавеждаше къща. А това, което видя в списанията, беше друго — тук имаше мисъл и всичко бе подчинено на тази мисъл. Току преди да затворят библиотеката, той попадна на две картини, поставени редом. Едната представяше стая като познатите му стаи, а на другата се виждаше същата стая, само че в нея нямаше и помен от неразборията. Да не повярваш, че това е една и съща стая. За първи път в живота му го обзе желание да се прибере час по-скоро в къщи. Доця му се да се изтегне в леглото и да мисли, защото в подсъзнанието му се зараждаше някаква необикновена, нова идея.

Тази нощ Пат не можа да заспи. В главата му се въртяха толкова много планове. По едно време стана и запали лампата, за да хвърли поглед на спестовната си книжка. Малко преди разсъмване се облече и си приготви закуска, а докато закусваше, погледът му все шареше към заключената врата. И в очите му проблясваше злорадство. „Много е тъмно там — каза си. — По-добре да откова капаците, преди да вляза.“

Когато най-последно се съмна, взе един железен лост, тръгна около къщата и взе да отковава един по един капаците. Прозорците на гостната остави както си бяха, защото не искаше да разбутва австралийската роза. Накрая се върна в къщата и застана пред заключената врата. Представи си картината и това го спря за миг. После си даде кураж: „Няма и да погледна, веднага ще разпердушиня всичко.“ Бравата изпраця под натиска на лоста. Вратата се отвори с жаловито скърцане и пред погледа му се откри отвратителната стая. Беше замъглена от паяжини; лъхна го мирис на застояло и мухъл. Двете кресла си стоеха от двете страни на ръждясалата печка. Въпреки натрупалия се прах все още личеха вдлъбнатините на възглавничките. Но не това бяха страшните неща. Пат много добре знаеше какво го плашеше. Прекоси бързо стаята, като отмахваше паяжините от очите си. Вътре беше тъмно, понеже капаците още не бяха отворени. Но нямаше нужда да търси опипом масата, знаеше точно къде се намира. Нали цели десет години го беше преследвала? Грабна я с все Библията, протича през кухнята и я изхвърли на двора.

Сега вече можеше да не бърза толкова. Страхът се изпари. Прозорците така бяха залепнали, че се наложи да прибегне до лоста, за да ги отвори. През тях полетяха първо пружинените кресла, после картините, украшенията на полицата над камината, препарираните

авлиги. И когато всички мебели, дрехи, ковчорчета и вазички се струпяха на двора под прозореца, Пат събра килимите и изхвърли и тях. Накрая взе да лиска кофи вода по стените и по тавана. Вършеше всичко това с неизразимо удоволствие. Преди да изхвърли столовете, откърши краката им. Докато водата попиваше в старите, потъмнели книжни тапети, той поприбра накуп разхвърляната под прозореца покъщнина и я подпали. Вехтите парцалетини и варакосаната дървения само запушиха и се разнесе нетърпим мирис на прахоляк и влага. Едва когато лисна кофа газ връз купа, лумнаха пламъци. Масата и столовете с пукот се освобождаваха от духовете, оставяйки ги на огъня. Пат наблюдаваше с весел поглед тази клада.

— Ще ми седите вътре толкова години, а? — викна той. — Мислехте, че не смея да ви изхвърля. Ех, да можете да видите отнякъде какво ще направя сега!

Зелените килими изгоряха и от тях остана само червеникава жар. Старите вази и бурканчета се пръснаха на парчета от горещината. Чуваше се как цвърчат в огъня разните мехлеми и ментола. Пат имаше чувството, че наблюдава смъртта на най-големия си враг. И се махна едва когато всичко се превърна в пепел. Водата вече беше попила и тапетите лесно се смъкнаха на дълги, широки ивици.

Още същия ден Пат отиде до Салинас и закупи всички списания за вътрешна архитектура, които можа да намери. След вечеря започна да ги прелиства внимателно, едно по едно. Най-сетне намери идеалната стая. За някои от другите имаше известни колебания, но тази — тази беше безупречна. И той лесно можеше да си направи такава сам. Като махнеше стената между дневната и гостната, щеше да се получи хол трийсет фута^[2] дълъг и петнайсет широк. Прозорците трябваше да се разширят, камината — да се уголеми, а подът — да се изцикли, безироза и лакира. Пат можеше да свърши сам всички тези неща. Ръцете просто го сърбяха за работа. „Утре започвам — реши той, но после се сети друго. — Тя си мисли, че къщата по начало е хубава вътре. Не бива да разбере, че тепърва започвам да я глася. Веднага ще се досети, че съм чул какво е казала за онази къща във Върмонт. Значи, не бива да се разбере какво правя. Хората ще вземат да ме питат защо го правя. — И той сам се запита защо го прави. — По дяволите, това не е тяхна работа! Не съм длъжен да им давам обяснения. Имам си съображения, и толкоз. Ама разбира се! Ще работя

нощем!“ — ухили се той. Хрумването да ремонтира къщата тайно го изпълни със задоволство. Ще работи сам-самичък и никой нищо няма да разбере. После, когато свърши всичко, ще покани няколко души и ще дава вид, че всичко си е било така. Кой ще ти помни как е изглеждала къщата преди десет години?

И той си наложи такъв режим: денем работеше по фермата, а нощем, обзет от въодушевление, се развихряше в къщата. Още докато майстореше новата дограма, докато слагаше гълъбовите тапети и боядисваше в слонова кост дървенията, той виждаше стаята в завършен вид. Дотрябваха ли му материали, отиваше до Салинас надвечер и се връщаше по мръкнало. Работеше до полунощ и си лягаше неизказано щастлив.

Вече не го виждаха ни на заседания, ни на увеселения, ни на гости. Хората взеха да го питат къде се губи, но той имаше готов отговор:

— Записах се в едни задочни курсове, та вечер уча.

Хората се усмихваха. Но го и разбираха — страшно нещо е самотата. Рано или късно фермерите ергени стават малко чудаци.

— А какво учиш, Пат?

— Какво ли? О, карам един курс по строителство.

— Време ти е да се ожениш, Пат. Годинките си вървят.

— Стига глупости! — отвърщаше той, пламнал цял.

Докато работеше по новия хол, Пат си разиграваше театро. Холът е завършен и обзаведен напълно. В камината играят червени пламъци. Лампите хвърлят леки отражения по лакирания под и полираните мебели. „Ще отида у тях и ще й кажа направо: разбрах, че много ти харесват къщите във Върмонт. Не! Такова нещо не мога да кажа, ще я попитам: харесват, ли ти къщите във Върмонт? Щото моят хол доста напомня върмонтска къща.“ Но уводът все не го задоволяваше. Не можеше да намери най-добрия начин да я привлече в къщата си. И в края на краищата заряза увода. Ще мисли за него по-късно.

Ето, сега тя влиза в кухнята. Кухнята си остава по старому, защото така изненадата от хола ще е още по-голяма. Тя се спира пред вратата на хола, а той се пресяга изотзад и я отваря. Ето го хола, потънал в полумрак, но... но това е полумракът на лампите. Пламъците в камината играят като поток, а лампите се отразяват по пода. Могат да се различат цветята на кретонените завеси и тигърът на

килимчето над камината. Металните свещници блестят, но някак сдържано. Всичко е толкова топло и уютно. Пат чак се задушава от радост.

Тъй, значи, тя стои пред прага на хола и... какво ли ще каже? Ако изпитва същото, което изпитва и той, може би нищо няма да каже. Може да ѝ дойде до плач. Интересно е това приятно, всеобемно чувство, когато ти идва да се разплачеш. А може би ще се стъписа за минута-две и само ще гледа. Тогава Пат ще каже: защо не влезеш да поседнеш? С това ледът ще се стопи. Тя ще заговори за хола задъхано, на пресекулки. А Пат ще се прави, че за него това не е кой знае какво. „Е, да, и на мен ми харесва.“ Работейки, той каза гласно:

— Не е лоша, аз си я харесвам. Онзи ден си помислих, че може би имаш желание да я видиш.

Театрото свършваше така: Мей седи в креслото с висока облегалка пред камината. Пълничките ѝ, хубави ръце са положени в скута. Постепенно погледът ѝ става някак замечтан... Пат спираше тук, защото му ставаше неудобно. Струваше му се, че отиде ли по-нататък, то е все едно да наднича през прозореца в стаята на двама души, които искат да бъдат сами. Но най-силният, най-вълнуващият миг във всичко това беше мигът, в който той отваряше вратата, в който тя се спираше на прага, зашеметена от красотата на хола.

След три месеца холът бе завършен. Пат сложи в портфейла си картината от списанието и замина за Сан Франциско. В канцеларията на една фирма за мебели разгърна картината на бюрото и каза:

— Искам такива мебели.

— Нямате пред вид оригинали, нали?

— Какво значи оригинали?

— Как „какво“? Антики. Ще ви излязат не по-малко от трийсет хиляди долара.

Лицето на Пат помръкна. Всичките му планове пропадаха.

— А! Толкова скъпо!

— Можем да ви направим копия — увери го управителят.

— Да, разбира се. Добре. Чудесно. Колко ще струват копията.

Повикаха търговския посредник. Тримата седнаха пред картината от списанието и управителят направи списък на мебелите: масичка, сгъваема маса, столове — дървено кресло тип „уиндзор“, стол с права облегалка, меко кресло с висок гръб, пейка за пред

камината; пъстри черги, кретонени завеси, лампи с матирани стъкла и кристални висулки; бюфет, шарен порцеланов сервиз, металически настолни и стенни свещници.

— Така, това ще ви струва към три хиляди долара, господин Хъмбърт.

Пат се замисли със сбърчено чело. В края на краищата защо да се скъпи?

— Кога ще можете да ми ги изпратите? — попита той.

Докато чакаше да получи съобщение, че мебелите са пристигнали в Салинас, Пат се залови с пода и го направи да заблести като езеро. На излизане от хола забърса едва забележимите отпечатъци от стъпките си. Тъкмо свърши и тази работа и сандъците пристигнаха на сточната гара. Направи четири курса с камионетката до Салинас, за да ги прибере — тайно, нощем. Цялата работа напомняше донякъде заговор.

Разкова сандъците в плевника. После внесе столовете и масите и ги нареди по местата им, след като сто пъти поглежда картината от списанието. Същата вечер в камината лумна огън. Матирани стъкла на лампите се оглеждаха в пода. Тигърът на килимчето над камината сякаш потръпваше на светлината на палавите пламъци.

Пат мина в кухнята и затвори вратата. После много бавно я отвори и застана на прага. Холът излъчваше топлина, топлина, която привличаше. Металните свещници изглеждаха дори по-хубави, отколкото бе си ги представял. По позлатените краища на чиниите в бюфета пробягваха искри. Пат се застоя на прага, като се мъчеше да намери най-подходящия тон.

— Не е лошо — каза той съвсем небрежно. — Онзи ден ми хрумна, че може би ти се ще да видиш къщата ми.

В този миг се сети нещо ужасно. „Господи, та тя не може да дойде тук сама. Момиче в ергенска къща вечер. Хората веднага ще почнат да шушукат. Пък и тя няма да посмее да дойде сама. — Беше горчиво разочарован. — Ще трябва да дойде с майка си. Е, нищо, майка ѝ няма да развали ефекта. Може да застане ей тук, по-назад, че да не пречи.“

Сега, когато всичко бе готово, го спираха непреодолими колебания. Вечер след вечер той все отлагаше и не се решаваше да я покани. Научи наизуст сценария и вече знаеше съвсем точно къде ще

застане тя, как ще изглежда и какво ще каже. Беше подготвил дори варианти на репликите ѝ. Мина седмица и той пак отлагаше посещението у тях, за да я покани.

Един ден с много усилия на волята събра кураж. „Докога ще отлагам? Тази вечер ще отида.“ След вечеря облече най-хубавия си костюм и се отправи към къщата на Мънро. Тя беше само на четвърт миля от неговата. Не, поканата няма да бъде за тази вечер. Нали, преди да дойде тя, трябва да запали камината и лампите. Нощта беше студена и много тъмна. Пат се препъваше по прашния път и си мислеше на какво ли ще заприличат лъснатите му обувки.

В къщата на Мънро светеше навсякъде. Пред пътната врата бяха спрели няколко коли. „Имат гости — каза си Пат. — Ще я поканя друг път. Не бива пред толкова хора. — За секунда дори си помисли да се върне. — Освен това, ако я поканя тъй изведнъж, след като не съм я виждал месеци, това ще ѝ се стори странно. Може да подозре нещо.“

На входа Бърт Мънро го грабна за ръката.

— Ето го и Пат Хъмбърт — провикна се той. — Къде се губиш толкова време, бе човек.

— Нали знаеш, вечер уча.

— Добре, че дойде. Утре мислех да намина към теб. Но ти сигурно вече си научил новината.

— Каква новина!

— Господи, той не знае! Другата събота Мей и Бил Уайтсайд ще се женят. Исках да те помоля да помогнеш за сватбата. Ще се съберем само най-близките. Тебе те бива за тия работи, нали, преди да те прихванат да учиш, все ти тичаше около забавите в училището.

Той се опита да помъкне Пат навътре. Откъм стаята в другия край на коридора долитаха гласове. Пат се съпротивляваше упорито. Събра целия си опит от репетициите и каза колкото е възможно по-небрежно:

— Много хубаво. Другата събота, казваш. С удоволствие ще помогна. Не, не мога да остана сега. Бързам да не затворят магазина. — Той стисна още веднъж ръката на Бърт и излезе бавно.

Горкият, идеше му да се скрие някъде, да се забута някъде на тъмно, та никой да не го види. Пое машинално към дома си. Когато стигна, къщата му се видя неописуемо мрачна и тъмна. Влезе в плевника, изкачи се без колебание по дървената стълбичка и се тръшна

в сеното. Душата му беше пресъхнала от разочарование. Да не влиза в къщата, това сега е най-важното. Боеше се да не би пак да заключи оная врата. Тогава два озадачени духа ще се настанят навеки в хубавия хол, а той ще усеща от кухнята как те се вглеждат тъжно в призрачния огън.

[1] *Илейн* — героиня от рицарския епос за крал Артур и рицарите на Кръглата маса, дъщеря на крал Пелес, влюбена в Ланселот, умряла от несподелената си любов и погребана с лилия в ръка. Алфред Тенисън (1809–1892) ѝ посвещава две стихотворения в цикъла си „Кралски идилии“. ↑

[2] *Фут (стъпка)* — мярка за дължина, равна на 30,48 см. ↑

11

Когато пристигна в Далечния запад през 1850, Ричард Уайтсайд обходи златните мини и реши, че това не е работа за него.

— Земята дава само една реколта злато — рече той. — А разпредели ли се тази реколта между хиляди хора, тя никого не може изхрани. Няма сметка от такова нещо.

И Ричард тръгна да обикаля полята и хълмовете на Калифорния; беше си наумил да вдигне къща за деца, още неродени, че и за техните деца. А по онова време малцина в Калифорния мислеха толкова отдалеч за своите потомци.

Надвечер, в един хубав, ясен ден, той подкара двата си дорести коня към хълмовете, които ограждат Небесните пасбища. На билото спря и впери поглед към зелената долина. И разбра, че тук ще свие гнездо. Обикаляйки надлъж и шир, беше видял редица красиви места, но нито едно не бе го изпълвало с такова блаженство. Ричард си спомни за поселниците от Атина и Спарта, които дирели нови земи по смътните описания на оракулите; сети се за ацтеките, които бързали след своя пътеводен орел. И си каза: „Да се появи сега някакъв знак, друго не ми трябва. Това е то мястото, няма съмнение, но защо не се яви някоя поличба, че да я запомня и да разказвам после на децата.“ Вдигна поглед към небето, ала то беше чисто — ни птица, ни облаче в него. Изведнъж се надигна ветрецът, който духа вечер над хълмовете. Дъбовете помахнаха плахо към долината, на склона се изви малка вихрушка, която грабна няколко листа и ги запрати надолу. Ричард се засмя. „Ето! Колко много чудни градове, създадени по знак от боговете, не по-внушителен от този.“

След малко слезе от колата и разпрегна конете. После им сложи букаите и те заситниха към тревата встрани от пътя. Ричард се навечеря със студено свинско и хляб, сетне разви одеялата и ги разстла на тревата. Сивият здрач се сгъстяваше над долината, а Ричард, вече легнал, се взираше в Небесните пасбища, които щяха да станат негов дом. Ей там в оня край, до хубавата дъбрава — там ще бъде; зад

мястото имаше хълм с малък зелен дол, в който сигурно бълбукаше поток. Виделината доби магическа сила. Ричард вече виждаше хубавата бяла къща със спретната градина отпред, а недалеч от нея — бялата кула на резервоара. Прозорците блещукаха и го канеха с жълтите си светлинни. Голямата входна врата се отвори и цяла сюррия деца — най-малко шест — излетя на верандата. В полумрака те започнаха да се вглеждат към хълма, където Ричард лежеше на одеялата. След малко се върнаха в къщата и вратата се затвори зад тях. С това къщата, градината и бялата кула изчезнаха. Ричард въздъхна с доволство и се изтегна. Небето трептеше от звезди.

Цяла седмица Ричард прегпуска като луд из долината. Накрая купи двеста и петдесет акра; после отиде до Монтерей да уреди документите и когато вече нямаше никакво съмнение, че имотът е негов, потърси архитект.

За шест месеца вдигна къщата, обзаведе я, изкопа кладенец и построи над него резервоарна кула. Още шест месеца наоколо шетаха работници. Земята обаче стоеше недокосната.

Някакъв съсед, разтревожен от тая опака работа, заговори един ден новия стопанин:

— Семейството ли чакате да дойде, господин Уайтсайд?

— Аз нямам семейство — отвърна Ричард. — Родителите ми починаха, а жена още не съм си взел.

— Че тогава за какъв дявол строите такава голяма къща?

— Мисля да живея тук — каза твърдо Ричард. — Не съм дошъл за ден-два. В тази къща ще живеят децата ми и внуците, та и правнуците. В нея ще има да се раждат и да умират много Уайтсайдовци. Поддържа ли се както трябва, тя ще изтрае петстотин години.

— А-а, ясно, разбирам — рече съседът. — Добре го казахте, само че ние тук правим другояче. Първо скършим по-малка къщица, пък като видим, че земята дава, тогава дострояваме. Не е добре да се хвърлят много пари по един имот. Утре ще речете да се преселите.

— Нямам намерение да се преселвам — викна Ричард. — И точно затова строя такава къща. Да не може да я остави никой, нито аз, нито потомците ми. И за още по-голяма сигурност, ще взема мерки да ме погребат тук. Бащиният гроб трудно се зарязва. — Изражението му се смекчи. — Господи, не разбирате ли какво правя? Аз основавам

династия, създавам род със своя крепост, която ще остане ако не завинаги, то поне няколко века. И когато градя тази къща, радвам се при мисълта, че из нейните стаи ще шетат моите потомци, че в нея ще се раждат деца, чиито дядовци още не са заченати. В тази къща аз ще заложа семето на традицията. — Докато говореше, очите му искряха и наоколо отекваха само ударите на дърводелските чукове.

Съседът реши, че има работа с луд човек, но изпита някакво благоговение пред неговата лудост. И го обзе желание да я приветствува някак. Да не беше американец, сигурно щеше да докосне с два пръста шапката си. Двамата синове на този човек сечеха дърва на триста мили от Небесните пасбища, а дъщеря му се беше омъжила и живееше в Невада. С една реч, едва създадено, семейството му се беше пръснало.

Ричард използва за къщата червено дърво, което не гние. И я изпипа по подобие на хубавите неградски къщи в Ню Ингленд, само че отдаде дължимото на климата в Небесните пасбища — заобиколи я цялата с веранда. Покри я с шинди, но само временно, после направи поръчка в Бостън и щом корабът с поръчката пристигна, свали шиндите и ги замени с керемиди. За Ричард този покрив беше важен символ. А за хората от долината — гордост. Благодарение преди всичко на него Ричард стана най-личният гражданин в цялата околност. Стабилен човек, я каква къща вдигна! Не е от ония, дето тичат да дирят злато. Я виж, покривът му керемиден. И е учен човек. Изкарал е университет. И парите му пари, такава голяма, богатска къща без пари се не прави. Да, той и само той щеше да управлява този имот, той, основател и патриарх на голям род. С керемиден покрив! Хората заобичаха още повече Небесните пасбища заради този керемиден покрив. Да беше Ричард политически деец с амбиция да се издигне на местна почва, по-хитър ход не би могъл да измисли. При дъжд сивите керемиди лъщяха, а при слънце светеха като стоманено огледало.

Щом къщата бе завършена, двама работници засадиха овощни дръвчета и подготвиха земята за посев. По зеления склон зад къщата плъзна стадо овце. Нямаше какво повече да се прави. Ричард бе готов за женитба. Когато получи писмо от един далечен роднина, който му пишеше, че е пристигнал в Сан Франциско с жена си и дъщеря си и би искал да се видят, Ричард разбра, че няма защо да обикаля за булка.

Още преди да замине за Сан Франциско, беше убеден, че ще се ожени за дъщерята. Така и трябваше, момичето беше от сой.

Макар и да не мина без задиряне, работата в същност бе уредена още щом се запознаха. Алиша беше готова да се отърве от господството на майка си и да създаде свое собствено домашно царство. Този дом беше направен за нея. Едва влязла в него, тя сложи книжни фестони на полиците в кухненския килер — същите, каквито слагаше някога майката на Ричард. Алиша въведе в къщата изпитания, удобен, неизменен ред; понеделник — пране, вторник — гладене и тъй нататък; два пъти в годината тупане на килимите; всяка есен — приготвяне на сладка, домати, туршии и подреждането им в избата. Фермата преуспяваше, овцете и кравите се увеличаваха, а в градината цъфтяха парички, ружи и всякакви карамфили. Алиша пък чакаше бебе.

Ричард отнапред беше убеден, че всичко ще се развие по този начин. Началото на династията бе сложено. Комините се осаждиха по горните краища. Огънят в камината на дневната димеше толкова, колкото да изпълни къщата с приятния мирис на дърва. Голямата бяла лула от морска пяна, подарена му от тъста, започваше да добива хубав жълтеникав цвят.

Докато Алиша бе трудна, Ричард се грижеше за нея като за болник. Седнеха ли вечер пред камината, завиваше краката ѝ с одеяло. Той трепереше да не би с детето да се случи нещо. Двамата разискваха какво трябва да гледа тя, за да се роди по-леко първородното, и Ричард я изненада с малко бронзово копие на Микеланджеловия „Давид“, което нареди да купят от Сан Франциско. Алиша се изчерви при вида на голото тяло, но не след дълго се влюби в тази статуйка. Когато си лягаше, слагаше я на нощната масичка. Денем, докато шеташе из къщата, я носеше от стая в стая, а надвечер я поставяше на полицата над камината в дневната. Тя често се вглеждаше в чистите, твърди крайници на Давид и по лицето ѝ пробягваше многозначителна мечтателна усмивка. Беше напълно убедена, че детето ѝ ще прилича на Давид.

Ричард току седнаше до нея и галеше успокоително ръката ѝ. Тя обичаше да я гали по дланта, и то по-силничко, за да не я хваща гъдел.

— Няма го вече проклятието — говореше тихо той. — Знаеш ли, Алиша, моят род и твоят, които сега са се пораздалечили, са живели

сто и тридесет години в една къща. И са се сродили с хора от сой, хора от Ню Ингланд. Баща ми разправяше някога, че в тяхната къща са се родили седемдесет и три деца. Родът се е роил до времето на дядо ми. Баща ми е бил единствено дете, аз също. Това му отрови живота. Умря само на шейсет години, аз бях още хлапак. Когато станах на двайсет и пет и още не бях навлязъл в живота, старата къща изгоря до основи. Не знам от какво стана този пожар. — Той положи ръката й на ръчката на креслото така внимателно, сякаш бе немощна животинка. От камината се беше отърколил въглен. Той го върна в огъня и пак взе ръката на Алиша. Тя се усмихваше едва забележимо на „Давид“ над камината. — В древно време имало такъв обичай — продължи Ричард. Гласът му стана тих и някак далечен, като че идваше от онова древно време. Понататък Алиша се научи да познава кога той ще заговори за древните — по строежа на главата му, по тона и изражението му. Защото той се вживяваше дълбоко в древните времена на Херодот, Ксенофонт и Тукидид. За безпросветния запад разказите на Херодот бяха толкова нови, сякаш самият Ричард бе ги съчинил. Той всяка година препрочиташе „Мидийските войни“, „Пелопонеската война“ и „Десет хиляди“. Сега погали ръката на Алиша малко по-силно. — В древно време, когато бедствие след бедствие сполетявало някой град, хората започвали да мислят, че са прокълнати или че са предизвикали гнева на някой от боговете. Тогава те натоварвали на кораби цялата си покъщнина и заминавали да основат някъде нов град. А стария оставяли безлюден — да влиза в него който ще.

— Ричард, подай ми, ако обичаш, статуйката — помоли го Алиша. — Понякога ми се иска да я подържа.

Той скочи и сложи „Давид“ в скута й.

— Слушай, Алиша, преди да изгори къщата ни, в течение на две поколения се бяха родили само две деца. Аз натоварих вещите си на кораб и отплавах на запад, да създам нов дом. Сто и трийсет години са били нужни да се изгради домът, който изгубих, нали разбираш това? Не можех да го заменя с друг. Една нова къща на старото място щеше да бъде нещо много болезнено за мен. Щом видях тази долина, разбрах, че тук е мястото на новото огнище. И ето че вече се задава поколение. Много съм щастлив, Алиша.

Тя посегна да стисне ръката му от благодарност, че го е направила щастлив.

— Чакай — възкликна той, — при първото ми идване тук дори видях знамение. Запитах боговете дали това е най-подходящото място и те ми отговориха. Това е хубаво, нали, Алиша? Да ти разкажа ли за знамението и за първата нощ на хълма?

— Ще ми разкажеш утре вечер — отвърна тя. — Сега ми се ще да си легна.

Той стана и отви одеялото от краката ѝ. Тя се облегна на рамото му и с негова помощ изкачи стълбите.

— Има нещо загадъчно в къщата, Алиша, нещо дивно. И то е новата душа, първата издънка на едно ново поколение.

— Той ще прилича на статуйката — каза Алиша.

Ричард ѝ затъкна добре завивките, да не настине, и се върна в дневната. Вече чуваше деца в къщата. Те щапуркаха нагоре-надолу по стълбите, ровеха в пепелта на камината. Чуваше ги как се викат едно друго на верандата. Преди да си легне, сложи трите дебели книги на най-горната полица на библиотеката.

Раждането беше много тежко. Когато всичко свърши и Алиша остана да лежи бледа и изнемощяла, Ричард взе малкия и го положи до нея.

— Да — отрони тя, обзета от тиха радост, — прилича на статуйката. Знаех си аз. И ще го кръстим Давид, разбира се.

Докторът от Монтерей слезе долу с Ричард и двамата седнаха край камината. Току бърчеше чело и въртеше пръстена на средния си пръст. Ричард отвори бутилка коняк и наля в две чашки.

— Вдигам наздравица в чест на моя син, докторе.

Докторът намести очилата си и подсмъркна като кон.

— Великолепно питие. По-добре вдигнете наздравица в чест на жена си.

— Разбира се.

Пийнаха.

— А сега за сина ми.

— Не, още веднъж за жена ви.

— Защо? — учуди се Ричард.

Докторът почти беше наврял носа си в коняка.

— Така, вместо жертвоприношение. Насмалко щяхте да останете вдовец.

Ричард изпразни на един дъх чашата си.

— А! Аз мислех... не знам. Мислех, че първото винаги се ражда трудно.

— Налейте ми още една чашка — поиска докторът. — Повече деца вие няма да имате.

Както му наливаше, Ричард се вцепени.

— Какво искате да кажете? Разбира се, че ще имам още деца.

— Не от тази жена. От нея дотук. Речете ли да имате второ, няма да имате жена.

Ричард седеше притихнал. Изведнъж секна тупуркането на децата, което чуваше през последния месец. Сега те сякаш едно по едно се измъкнаха крадешком през входната врата.

Докторът се усмихна кисело:

— Защо не се натряскате, щом го приемате толкова тежко.

— О, не! Не ми е до напиване.

— Ваша воля. Тогава налейте ми още веднъж, че ще измръзна, докато стигна в къщи.

Едва след шест месеца Ричард каза на жена си, че не може да има повече деца. Изчакваше я да възстанови силите си, преди да ѝ съобщи неприятната вест. И когато най-сетне реши да стори това, почувствува се виновен, че толкова време е крил от нея. Тя държеше бебето в скута си и от време на време се навеждаше, за да лапне разперените му пръстчета. Детето я гледаше с още блуждаещ поглед и се смееше олигавено, когато тя смучеше пръстчетата му. През прозореца струеше слънце. В далечината се чуваше как единият от работниците подканяше с равен, напевен глас конете, с които брануваше. Алиша вдигна глава и се понамръщи:

— Не е ли време да го кръстим, Ричард.

— Време е — съгласи се той. — Ще направя необходимото в Монтерей.

Тя се замисли, явно ѝ беше трудно да реши нещо.

— Смяташ ли, че вече е много късно да променим името му.

— Не, не е много късно. Но защо искаш да го променяш. Как искаш да го кръстим?

— Джон. Джон е хубаво име. — Тя вдигна поглед да разбере дали той одобрява това име. — Освен туй баща ми се казва така. Той ще се зарадва. А пък и аз все се колебаех дали да го кръстим на

статуйката, въпреки че това е библейският Давид. Ами той е... той е гол и...

Ричард не се и опита да разбере логиката ѝ. Вместо да умува, изведнъж ѝ каза истината. Всичко се свърши за секунда. Не беше допуснал, че това ще отнеме толкова кратко време. Алиша му се усмихна с особена, тайнствена усмивка, която го озадачи. Тази усмивка, донейде загадъчна, донейде тъжна и пълна със скрита мъдрост, сякаш го отлъчи от мислите ѝ. Алиша, която той така добре познаваше, изчезна зад нея. „Колко си глупав. Аз зная неща, пред които твоите знания изглеждат смешни“ — казваше усмивката. Бебето протегна ръце към лицето ѝ и тя взе да огъва напред-назад пръстчетата му.

— Ти само почакай — каза Алиша. Докторите не всичко знаят. Имай малко търпение, Ричард. Няма да останем с едно дете. — И тя обърна бебето и пхна ръка под пелените.

Ричард излезе навън и седна на стъпалата пред входа. Къщата зад гърба му, която само до преди няколко минути беше тиха и пуста, отново кипеше от живот. Имаше да върши толкова много неща. Живият плет, който ограждаше цветната градина, не беше подкастриран от шест месеца. Много отдавна беше подготвил за озеленяване една квадратна площ в страничния двор, която още чакаше да бъде засята. Още нямаше къде да простират спалното бельо. Ричард протегна ръка и погали перилото на стълбата, сякаш то беше конска шия.

Почти непосредствено след заселването си тук Уайтсайдови станаха първите хора в Небесните пасбища. Бяха образовани, имаха чудесна ферма и макар да не бяха от най-големите богаташи, разполагаха с пари. И най-важното — имаха всички удобства, живееха в чудесна къща. Тя символизираше тяхното семейство — просторна, луксозна за онова време, топла, гостоприемна и... бяла. Самият ѝ размер внушаваше уважение, ала най-вече бялата боя, често подновявана, я поставяше над всички други къщи в долината и тя господствуваше над тях тъй, както рейнски замък господства над цялата околност. Всички се възхищаваха от тази бяла къща, а освен това тя им даваше чувство за сигурност. И беше олицетворение на авторитет, култура, разум и добро възпитание. Дори само по външния вид на тази къща съседите можеха да преценят, че Ричард Уайтсайд е джентълмен, комуто е чужда всякаква низост, грубост или глупост. Те

се гордееха с нея по същия начин, по който подвластните на един херцог се гордеят с господарската къща. Някои от съседите бяха по-богати от Уайтсайд, но съзнаваха, че такава къща не могат да построят дори да я прекопират точно. И тъкмо тази къща беше главната причина Ричард да стане съдник на долината при дребни спорове, да решава кое е добре и кое зло. От друга страна, упованието на съседите в него изпълваше Ричард с бащинско чувство към цялата долина. С течение на годините той започна да гледа на всички проблеми на долината като на свои собствени и това радваше хората.

Минали не минали пет години, интуицията подсказа на Алиша, че може да има второ дете.

— Ще повикам доктора — рече Ричард, когато тя му каза това. — Той най-добре ще прецени дали е безопасно, или не.

— Не, Ричард, докторите не разбират. Повярвай ми, жената познава себе си по-добре от всеки доктор.

Ричард я послуша, защото се боеше да не би докторът да каже не. „Това е то божествената жилка у жената — обясняваше той на себе си. — Природата е заложила в нея този инстинкт, за да може човешкият род да се множи.“

Шест месеца всичко вървеше добре, сетне изневиделица дойде страшното. Когато най-после повикаха доктора, той така се вбеси, че не можа дума да каже на Ричард. Докато докторът акушираше, Ричард изживя неописуем ужас. Седеше в дневната, стискаше ръчките на креслото и се вслушваше в стенанията, които долитаха от спалнята горе. Лицето му беше посивяло. След безкрайни часове стенанията секнаха. Ричард така се беше побъркал от напрежение и страх, че дори не вдигна глава, когато докторът влезе при него.

— Дайте бутилката — изрече уморено докторът. — Този път ще прием за един невиждан глупак.

Ричард нито го погледна, нито продума. Докторът продължаваше да го гледа начумерен, после каза по-меко:

— Жена ви е жива и само един бог знае как. От такива мъки би могъл да измре цял взвод войници. Слаби били жените! Глупости, те имат сили на чудовища. Но детето е мъртво. — Изведнъж му се дощя да отмъсти на Ричард, задето не го беше послушал. — От него дори няма какво да се погребее. — И той се обърна и мигом напусна къщата,

защото не понасяше да му е жал за когото и да било, а му беше много жал за Ричард Уайтсайд.

Алиша остана инвалид. Малкият Джон не знаеше майка си здрава. Откак се помнеше, баща му все я качваше и сваляше на ръце по стълбите. Алиша рядко говореше, ала в погледа ѝ все по-често и по-често просветваше онази загадъчна, пълна с мъдрост усмивка. И въпреки недъга си ръководеше удивително добре домакинството. Преди всяко ядене тя даваше нареждания на яките селски момичета, за които работата в тази къща беше истинска подготовка за бъдещата им женитба. От леглото или от пружиненото кресло Алиша планираше всичко.

Всяка вечер Ричард я занасяше на ръце до кревата. Тя лягаше, подпряна на белите възглавници, а той присядаше на стол до нея и я галеше по ръката, докато ѝ се доспеше. Всяка вечер тя го питаше:

— Доволен ли си, Ричард?

— Доволен съм — казваше той. И после ѝ разправяше за работата по фермата, за хората от долината. Нещо като всекидневен доклад. Докато той ѝ говореше, познатата усмивка озаряваше лицето ѝ, за да изчезне едва когато очите ѝ натезежа и той духнеше лампата. Това беше обред.

За десетия рожден ден на Джон му поканиха гости. Надошлите от цялата долина дечурлига обикаляха на пръсти голямата къща и се чудеха и маеха на великолепието, за което досега бяха само чували. Алиша седеше на верандата.

— Защо сте толкова тихи, деца? — обади се тя. — Тичайте, играйте си.

Но те не можеха да тичат и да крещят в къщата на един Уайтсайд. Все едно да крещят в черквата. След като обиколиха всички стаи, взе да не ги свърта в къщата. И вкупом отидоха в плевника, откъдето лудешките им крясъци долитаха до Алиша, която седеше усмихната на верандата.

Тази вечер, щом си легна, Алиша отново попита:

— Доволен ли си, Ричард?

Лицето му още сияеше от радостта, която му бе доставил рожденият ден.

— Доволен съм — отвърна той.

— Не се тревожи за деца, Ричард — продължи тя. — Имай малко търпение. Всичко ще се оправи. — Това беше нейната велика, вездесъща мъдрост. — Потърпи малко. Времето лекува всяка скръб.

Ричард съзнаваше, че нейната мъдрост е по-голяма от неговата.

— Няма да чакаме дълго — продължи тя.

— Какво няма да чакаме?

— Помисли, Джон е сега на десет години. След още десет ще се ожени и тогава... Не се ли сецаш? Родът е спасен, Ричард.

— Да, разбира се. Няма опасност за нашето огнище. Мисля си да започна да му чета Херодот. Вече е достатъчно голям.

— Утре Мъртъл трябва да почисти спалните за гости. Не са проветрявани от три месеца.

Джон Уайтсайд цял живот щеше да помни как баща му му четеше тримата големи автори — Херодот, Ксенофонт и Тукидид. Лулата от морска пяна беше добила вече изящен, червеникавокафяв цвят.

— Цялата история е тук — говореше му Ричард. — Всичко, на което човечеството е способно, е събрано в тези три книги. Любовта и интригите, безчестието, късогледството и мъжеството, благородството и скърбите на човешкия род. По тези книги, Джон, можеш да съдиш за бъдещето, защото не е възможно да се случи събитие, което да не се е случвало преди и да не е отбелязано в тези книги. В сравнение с тях Библията е крайно бедна история на лица, които я са съществували, я не.

И Джон помнеше как баща му се отнасяше към къщата — за него тя беше символ на семейството, храм, изграден около огнището.

Джон караше последната година в Харвардския университет, когато баща му почина скоропостижно от пневмония. Алиша му писа да не се връща, преди да е изкарал годината. „Ти с нищо не можеш да помогнеш, каквото трябваше да се направи, вече е направено — се казваше в писмото. — Последното желание на баща ти беше да завършиш.“

Когато най-после се завърна у дома, Джон намери майка си много състарена. Тя вече не ставаше от кревата. Той седна до нея и тя му разправи за последните дни на баща му.

— Поръча ми да ти кажа едно — обясни Алиша. — „Накарай Джон да разбере, че на всяка цена трябва да продължи рода. Аз искам

да живея в поколенията.“ И малко след тези думи изпадна в унес. — Джон гледаше през прозореца заобления хълм зад къщата. — Това продължи два дни. И през всичкото време той говореше за деца, само за деца. Чуваше ги да тичат нагоре-надолу по стълбите, усещаше ги да дърпат завивките на леглото му. Искаше дори да ги взема на ръце и да ги носи. После, малко преди да умре, бълнуванията свършиха. Щастлив, той каза: „Аз видях бъдещето. Ще се народят деца, много деца. Доволен съм, Алиша.“

Джон беше подпрял глава на дланите си. Внезапно майка му, която никога не упорствуваше, а оставяше всеки проблем да бъде разрешен от времето, се надигна, в леглото и заговори остро:

— Вземи да се ожениш! Искам да видя сватбата ти. И вземи яка жена, която ще може да ражда. След твоето раждане аз не можех да раждам повече. Имаше опасност да умра, ако дойдеше още едно. Веднага си намери булка. Искам да я видя. — И тя пак се отпусна на възглавниците, но очите ѝ бяха тъжни, а лицето — лишено от онази мъдра усмивка.

Джон не се ожени още шест години. През това време майка му толкова се съсухри, че се превърна в същински скелет, покрит само със синкава, почти прозрачна кожа. Но не се даваше. И все гледаше с укор сина си; отправяше ли поглед към него, Джон го хващаше срам. Най-после един състудент на Джон дойде със сестра си да види долината. Гостуваха у тях цял месец и накрая Джон направи предложение за женитба на Уила и тя прие. Когато съобщи това на майка си, тя пожела да остане насаме с момичето. След половин час Уила излезе от стаята ѝ червена като кръв.

— Какво има, мила? — попита я Джон.

— О, нищо. Всичко е в ред. Майка ти ме отрупа с въпроси, а после дълго се вглежда в мен.

— Тя е много стара — обясни Джон. — А и мозъкът ѝ закърня.

Той влезе в стаята на майка си. Трескавото намръщено изражение вече го нямаше, лицето ѝ бе озарено от някогашната загадъчна и мъдра усмивка.

— Всичко е наред, Джон — рече тя. — Щеше ми се да дочакам внуци, но няма да мога. Стига, че устисках и дотук. Уморена съм вече.

Тялото почти видимо се освобождаваше от хватката на силната ѝ воля. Същата нощ тя изпадна в безсъзнание и след три дни умря така

кротко и тихо, че имаше вид на задрямала.

Джон Уайтсайд гледаше на къщата малко по-различно от баща си. Той я обичаше повече. Тя беше външната обвивка на тялото му. И както съзнанието му можеше да оставя тялото и да се рее някъде, така и той оставяше къщата, но неизменно се връщаше в нея. Белосваше я всеки две години, сам разсаждаше цветя в градината и подкастриаше чемширения жив плет. Но по влияние в долината не можеше да се сравнява с баща си. Джон не беше толкова строг и толкова уверен във всяко нещо. Ако трябваше да разреши някакъв спор, беше премного склонен да прави отстъпки и на двете страни. Голямата лула от морска пяна беше вече толкова потъмняла, че стоеше почти черна.

Уила Уайтсайд обикна долината от самото начало. Алиша беше сдържана и мълчалива, човек, който някак те сковаваше. Хората от долината рядко я виждаха, а когато това ставаше, тя се държеше любезно и мило, беше великодушна и внимателна към тях. И все пак те се чувствуваха като крепостници в замъка на феодала.

Уила обичаше да ходи на гости у жените от долината, да сяде в кухнята, да пие силен чай и да говори за безброй важни за домакинството неща. Размяната на готварски рецепти стана страст за нея. Тръгнеше ли на гости, не забравяше да вземе бележника, в който записваше всевъзможни лакомства. Съседките ѝ говореха на „ти“ и често — дори сутрин — се отбиваха при нея да изпият чаша чай в кухнята. Може би донейде под нейно влияние Джон стана доста общителен. И изгуби онзи авторитет, който баща му отстояваше със своята сдържаност. Джон обичаше съседите си. В топлите летни следобеди сядаше в шезлонга си на верандата и събираше всички, които се случеха свободни. На верандата се бистреше политика, ставаха малки събрания на по чаша лимонада. На тази веранда се градеше обществено-политическата структура на цялата долина и това винаги се превръщаше в приятно занимание. Джон гледаше на живота около себе си с някаква добродушна насмешка и неговото поведение допринесе да се сложи край на всякакви политически ежби и религиозни разпри, които обикновено тровят атмосферата в такива провинциални краища. Когато в мъжките разговори станеше дума за някакъв важен въпрос от местно или национално значение, или за някакво бедствие, Джон изваждаше трите дебели книги, намираще в

тях сходно положение в древния свят и го прочиташе на глас. Той беше толкова пристрастен към древните, колкото и баща му.

В неделя пък често идваха на обед семейно съседни, а случваше се — и някой пътуващ проповедник. Жените помагаха в кухнята да се приготви обедът. На трапезата свещеникът усещаше как неговият фанатизъм се изпарява в атмосферата на задушност и търпимост; и се стигаше дотам, че след поднасянето на сладкиша и на ябълковия сок, запаленият баптист се смееше от сърце на глумите с някои баптистки обреди.

Всичко това изпълваше Джон с дълбоко доволство, но най-голямата му радост, центърът на неговото съществуване беше дневната. Кожените кресла с техните вдлъбнатини и издутини бяха отливки от неговата анатомия, част от самия него. На стените имаше картини, с които той беше израснал, офорти на елен, швейцарски алпинисти и планински кози. Те бяха толкова тясно свързани с неговия живот, че той вече не ги и забелязваше, но ако някоя от тях изчезнеше, то би било все едно да му отрежат крак или ръка. Ред на най-голямото му удоволствие идваше вечер, когато огънят припламваше в тухлената камина. Джон сядаше в креслото, си и поглаждаше голямата лула. Сегиз-тегиз я потриваше о носа си, за да я излъска още повече. И четеше „Георгики“ на Вергилий или пък Варо^[1]. Присвила устни, Уила бродираше под лампата покривчици с цветни мотиви, които изпращаше като коледни подаръци на роднините си от източното крайбрежие, които също ѝ пращаха такива покривчици.

Джон затвори книгата си и отиде до писалището. Ролетката все заяждаше и трябваше да се насили. Изведнъж тя поддаде и отхвъркна с трясък. Уила отвори уста. Болезненото напрежение, което се изписваше на лицето ѝ в мигове на усилено съсредоточаване, изчезна.

— За бога, какво правиш?

— Нищо. Търся едни работи.

Цял час той работи нещо, наведен над писалището, после каза:

— Я чуй това, Уила.

Тя отново се отпусна.

— Така си и мислех... поезия.

Джон ѝ изчете стиховете си и зачака с някак виновен вид. Уила мълчеше тактично. Но мълчанието ѝ продължи толкова, че стана нетактично.

— Май не са толкова хубави — засмя се омърлушено той.

— Да, не са.

Той смачка листовите и ги хвърли в огъня.

— Мислех си, че може да излезе нещо.

— Какво четеше, Джон?

— Преглеждах Вергилий и реших да си опитам силите, защото... как да ти кажа, не е възможно да четеш нещо хубаво и да не се поблазниш и ти да напишеш нещо хубаво. Но както и да е. — Той затвори ролетката и взе друга книга от библиотеката.

Неговият дом беше дневната. В нея Джон се осмисляше и се чувствуваше щастлив. Под меката светлина на лампите всички негови частици се събираха в едно определено, със свои очертания цяло.

Животът на повечето хора протича по една и съща крива. Нанагорницето на младежките амбиции, заобленият връх на зрелостта, след него полегатият склон на разочарованието и накрая равнина, в която очакваш смъртта си. Животът на Джон Уайтсайд протичаше по права линия. Той нямаше амбиции; фермата не само му осигуряваше сносен живот, но му даваше и възможност да наема работници за обработването ѝ. Той не искаше нищо повече от онова, което имаше или можеше лесно да получи. Беше един от малцината, които можеха да задържат един миг и да му се наслаждават. И си даваше сметка, че живее добре, дори повече от добре.

Само едно му липсваше в този живот. Нямаше деца. А жадуваше за деца почти толкова, колкото беше жадувал и баща му. Уила все не раждаше, въпреки че не по-малко от него беше петимна за деца. Но те никога не разговаряха на тази тема, тя ги смущаваше.

На осмата година от женитбата им, по някакво химическо или божие чудо, Уила зачена, изкара безболезнена, нормална бременност и роди здраво дете.

Чудото не се повтори повече, но Уила и Джон и на това бяха благодарни, безкрайно благодарни. Желанието за самоувековечаване, което досега спеше в Джон, излезе на бял свят. Година след година той пореше земята с плуга, брануваше я с грапата, тъпчеше я с валяка. Събудилото се чувство за дълг към поколенията го превърна от приятел на фермата в неин господар. Той хвърляше семена в земята и с четири очи чакаше да поникнат зелените посеви.

За разлика от мъжа си Уила не се промени. Тя прие детето, Уилям, в реда на нещата, без да се захласва до припадък по него. Джон казваше, че било одрало кожата на баща му, но никой друг не виждаше такава прилика.

— Как ти се струва, умничко ли е? — питаше Джон жена си. — Ти повече се занимаваш с него. Има ли някакви умствени способности?

— Горещо-долу. Нормално.

— Струва ми се, че се развива много бавно — казваше нетърпеливо Джон. — Кога най-после ще дойде време да разбира всичко?

На десетия рожден ден на Бил Джон отвори дебелия том на Херодот и започна да му четете. Бил седеше на пода и гледаше с недоумяващ поглед баща си. Всяка вечер Джон му четеше по няколко страници от книгата. Една вечер — след седмица — той вдигна поглед от книгата и видя, че Уила му се смее.

— Какво има? — попита Джон.

— Погледни под стола си.

Той се наведе и видя Бил да си прави къщичка от кибритени кутии. Погълнато от работата си, детето дори не беше забелязало, че баща му е прекъснал четенето.

— Ама той не слуша ли?

— Не е чул нито дума. Още от първата вечер. На второто изречение му стана безинтересно.

Джон затвори книгата и я прибра в библиотеката. Но гледаше да не издаде с нищо дълбокото си огорчение.

— Може би е още малък за такова четиво. Ще изчакам година и ще опитам пак.

— Никога няма да му хареса, Джон. Той не е като теб и баща ти, другояче е устроен.

— Какво го влече тогава? — попита отчаян Джон.

— Същото, което влече другите момчета от долината: пищови, коне, крави, кучета. Изплъзна ти се той, Джон, и ако питаш мен, никога няма да го хванеш.

— Каж ми истината, Уила! Тъпо ли е това дете?

— Не — каза замислена тя. — Не е тъпо. В някои отношения той е дори по-упорит и по-умен от теб. Но е различен, Джон, и по-добре да

знаеш това още отсега.

Джон Уайтсайд започна да губи интерес към земята. Тя нямаше да пропадне. Един ден Бил щеше да се заеме с нея. И къщата нямаше да пропадне. Бил не беше никак глупав. Като малък той проявяваше технически наклонности и доста се интересуваше от машини. Правеше си сам вагончета, а за Коледа искаше да му подаряват парни локомотивчета. Джон забеляза у момчето и нещо друго, нещо, което беше чуждо на техния род. То не само беше много потайно, но имаше и остър търговски усет. Бил продаваше играчките си на другите момчета и когато те им омръзнаха, откупваше ги на по-ниска цена. В неговите ръце малките парични подаръци се умножаваха по необясним начин. Веднъж Джон подари на сина си юница, а той веднага я размени за цяло прасило, след което отгледа прасетата и ги разпродаде. Тогава Джон каза на Уила:

— Бил наистина е по-умен от мен. На времето баща ми също ми подари юница и аз я гледах, докато умря от старост. Бил е по-друга семка, в него може би има нещо пиратско. Но децата му сигурно ще се метнат на нашия род. Много е силна нашата кръв. Жалко, че е толкова потаен във всичко.

Коженото кресло на Джон, лулата и книгите му отново го откъснаха от фермата. А стана и щатен в училищното настоятелство. Фермерите пак започнаха да се събират на разговорка в неговата къща. Косите му взеха да побеляват, а с това растеше и влиянието му в долината.

Къщата на Уайтсайд и Джон — това беше едно неразделно цяло. В мислите си хората от долината никога не свързваха Джон с нивите, с каруцата или с магазина. Неговият портрет в тяхното съзнание неизменно включваше къщата. Той или седеше в коженото си кресло, погълнат от дебелиите книги, или се излежаваше в някой от шезлонгите на просторната веранда, или с кошница и ножици в ръка режеше цветя в градината, или заел челното място на трапезата в къщи, режеше внимателно и с вещина печеното.

На запад, където, ако две поколения от един род са живели в една къща, къщата се смята за стара, а родът — за пионерски, хората се отнасят към такива къщи с почит, примесена с презрение. Но старите къщи са рядкост на запад. Тези неспокойни души, американците, населили тия земи, никога не ги свърта дълго на едно място. Построят

някоя паянтова къща, па се вдигнат да си търсят късмета другаде. Старите къщи почти неизбежно са студени и грозни.

След като Бърт Мънро се пресели със семейството си в Небесните пасбища, не му трябваше много време, за да разбере какво положение заема Джон Уайтсайд. Щом му се удаде възможност, той се присламчи към компанията, която се събираше на верандата у Уайтсайд. Неговата ферма граничеше със земята на Уайтсайд. Не след дълго Бърт бе избран за член на училищното настоятелство и това му даде възможност да се вижда с Джон и служебно. Една вечер на събрание на настоятелството Джон цитира някаква мисъл на Тукидид. Бърт изчака да се разотидат настоятелите.

— Исках да ви попитам за книгата, която споменахте, господин Уайтсайд...

— „Пелопонеската война“ ли? — Джон извади книгата от библиотеката и я подаде на Бърт.

— Аз... такова... ще ми се да я прочета, ако ми я дадете.

Джон се подвоуми само секунда.

— Разбира се, вземете я. Тя ми е останала от баща ми. Като я прочетете, мога да ви дам и други.

След този разговор двете семейства се сближиха. Започнаха да си ходят на гости — било на вечеря, било на приказка. Дотрябваше ли му някакво сечиво, Бърт тичаше при Джон.

Една вечер — година и половина след заселването на Мънрови в долината — Бил влезе мудно в дневната и се изправи пред родителите си. От нервност беше рязък.

— Аз ще се женя — изтърси той. Каза го така, сякаш съобщаваше много лоша вест.

— Какво-о? — възкликна Джон. — Защо не си ни казал нищо досега? За коя?

— Мей Мънро.

Едва сега Джон проумя, че това е добра вест, а не самопризнание за извършено престъпление.

— О, та това е чудесно! Толкова се радвам! Тя е много свястно момиче... нали, Уила?

Жена му избягваше да го погледне в очите. Същата сутрин беше ходила у Мънро. Бил стоеше като кол в средата на стаята.

— Кога мислите да я свършите тази? — попита Уила.

На Джон му се стори, че в гласа ѝ прозвуча едва ли не неприязън.
— Скоро. Щом завършим къщата в Монтерей.

Джон стана от креслото, взе почернялата лула от полицата над камината и я запали. После се върна на мястото си.

— Ти все се спотайваш — изрече бавно той. — Защо не си ни казал нищо досега?

Бил мълчеше.

— Значи, ще живеете в Монтерей. Няма ли да доведеш жена си у нас? Няма ли да живеете в тази къща, да обработвате тази ферма?

Бил поклати отрицателно глава.

— Да не би нещо да те е срам, Бил?

— Не, тате. Няма от какво да ме е срам. Никога не съм обичал да говоря за моите си работи.

— Не мислиш ли, че те са малко и наши работи? — попита Джон с горчивина. — Ние сме едно семейство. Твоите деца ще бъдат наши внуци.

— Мей е израснала в града — отприщи се Бил. — Всичките ѝ приятелки живеят в Монтерей, това са съученичките ѝ от гимназията. На нея ѝ е скучно тук, нито има къде да иде, нито с кого да се види.

— Разбирам.

— Като каза, че иска да живеем в града, аз влязох в съдружие с агента на „Форд“ там. Търговската дейност винаги ме е привличала.

Джон кимна бавно. Отначало се беше ядосал, но сега му мина.

— Дали все пак няма да се съгласи да живеете у нас, Бил? Място поне има достатъчно. Ако иска, можем да преустроим част от къщата за вас.

— Но на нея не ѝ се живее тук. Всичките ѝ приятелки са в Монтерей.

Уила беше стиснала уста.

— Погледни баща си! — обади се властно тя.

Джон се сепна и вдигна глава, опитвайки се да се усмихне.

— Е, сигурно ще се уредите добре. Имате ли достатъчно пари?

— Разбира се. Колкото щещ. Виж какво, тате, ние правим доста голяма къща, искам да кажа, твърде голяма за двамина. Та си говорехме с Мей дали няма да се съгласите да живеете с мама при нас.

Джон продължаваше да се усмихва от немай-къде.

— И какво ще стане тогава с тази къща и с фермата?

— Ние и за това си говорихме. Можеш да продадеш този имот — ще вземеш толкова пари, че ще ви стигнат за цял живот. Ако речеш, една седмица ми стига да го продам.

Джон въздъхна и се отпусна в креслото.

— Бил, да знам, че ще те заболи, ще взема да те напердаша с тояга — ядоса се Уила.

Джон запали лулата и понатъпка тютюна.

— Не можеш се откъсна за дълго — каза кротко той. — Един ден така ще ти домъчнее за дома, че няма, да издържиш. Това място е в кръвта ти. Като ти се родят деца, ще разбереш, че е най-добре да отраснат тук. Може да поживееш в града известно време, но няма да се задържиш там. Нищо, поживейте в Монтерей, Бил, ние ще ви чакаме и ще поддържахме през това време и къщата, и градината. Вие ще се върнете, не може да не се върнете. И дечицата ще се катерят по резервоарната кула. Ще ви дочакаме. Баща ми си умря с отворени очи за деца — усмихна се глупаво той. — Почти бях забравил това.

— Като ще взема една тояга... — мърмореше Уила.

Бил излезе смутен от стаята.

— Ще се върне, ще се върне — заповтаря Джон.

— Ще се върне, разбира се — отекна мрачно жена му.

Той трепна и я изгледа подозрително.

— Убедена ли си в това, Уила? Или го казваш само за мое успокоение? Ако е така, изглежда, много съм остарял.

— Убедена съм, разбира се. Аз никога не говоря на вятъра.

Бил се ожени в края на лятото и веднага се пренесе в новата си къща в Монтерей. През есента Джон Уайтсайд започна да става неспокоен — също както преди раждането на Бил. Боядиса къщата, макар още да не се нуждаеше от боядисване. И окастри безмилостно храстите в градината.

— Земята не ражда достатъчно — каза един ден на Бърт Мънро. — Защото отдавна съм я зарязал. А може да даде много повече, ама иска работа.

— Така е — каза Бърт. — Ние и двамата не взимаме достатъчно от нея. Знаеш ли, все се чудя защо не вземеш стадо овце. По твоите хълмове сума овце могат да пасат.

— Докато баща ми беше жив, имахме овце. Това ми се струва толкова отдавна. Но нали ти казах, всичко съм зарязал. Я какъв

храсталак е навсякъде.

— Че изгори го — посъветва го Бърт. — Ако го изгориш тази есен, напролет ще имаш чудесно пасище.

— Добре се сещаш. Само че много е настъпил към къщата. Ако река да го изгоря, ще ми трябват помощници.

— Аз ще ти помогна, а ще хвана и Джими. С твоите двама работници и с теб ставаме петима. Само иде изчакаме да завали и като го подпалим сутрин, докато не е излязъл вятър — няма опасност.

Есента настъпи рано. През октомври върбите по доловете на Небесните пасбища се жълтнаха като пламъци. Едва видими във висинето, големи ята диви патици полетяха на юг, а в птичия двор питомните им посестрими само пляскаха криле, протягаха шии и кряскаха жаловито. Косовете подскачаха из нивите и се сбираха около водача си. Въздухът лъхаше на студ. Джон Уайтсайд се стягаше за зимата. По цял ден работеше в овощната градина и заедно с работниците подкастриаше дръвчетата.

Една нощ се събуди и чу, че вали — дъждът трополеше по керемидите и шумолеше в градината.

— Уила, будна ли си? — прошушна той.

— И още как.

— Това е първият дъжд. Искан да го чуеш.

— Аз се събудих точно преди да завали. Ти пропусна най-хубавото — поривите на вятъра. Така беше захъркал.

— Няма да вали дълго. Първият дъжд е само колкото да отмие прахоляка.

Сутринта пекна слънце и въздухът, умит от дъжда, беше като кристал. Тъкмо бяха закусили, когато Бърт Мънро и синът му Джими изтопуркаха по задната стълба и влязоха в кухнята.

— Добрутро, мадам. Добрутро, Джон. Викам си, точно днес му е времето да изгорим храсталака. Чудесен дъждец падна нощес.

— Добре си го намислил. Сядайте да пийнете по едно кафе.

— Току-що станахме от закуска, Джон. Не мога да сложа нищо в уста.

— Ти, Джими? Чаша кафе?

— И аз не мога.

— Добре тогава, да започваме, преди да е изсъхнала тревата.

Джон слезе в избата, чийто вход беше до стълбата за кухнята. След минута се появи с тенекия газ. Щом двамата работници дойдоха от овощната градина, Джон раздаде на всички мокри чували.

— Няма вятър — рече Бърт. — Време само за тая работа. Ще подхванем оттук, Джон. Ние ще стоим между огъня и къщата, докато изгори по-широка ивица. Няма смисъл да рискуваме.

Джон запали газената факла и мина с нея по края на храсталака. Той запука и запращя. Пламъците запълзяха по земята между смолистите коренища. Мъжете се движеха след огъня нагоре по хълмчето.

— Стига дотук — извика Бърт. — Вече сме далечко от къщата. Аз мисля ние двамата да го подпалим откъм горната страна.

Той тръгна покрай храсталака, следван от Джими. В този миг на хълма се изви и заигра малка вихрушка, която тръгна надолу. Тя навлезе палаво в огъня, грабна малко искри и въгленчета и ги запрати към бялата къща. После, сякаш уморен от тази игра, стълбецът въздух рухна. Бърт и Джими вече тичаха обратно. Петимата претърсиха навред земята и стъпкаха всички искри.

— Добре, че я видяхме — каза Джон. — Нищо и никаква вихрушчица, но току-виж — подпалила къщата.

Бърт и Джими заобиколиха храсталаците и ги подпалиха от горната страна. А Джон и двамата му работници останаха между огъня и къщата и следваха пламъците нагоре по хълма. Въздухът се засиня от дим. За четвърт час огънят изяде почти всичкия храсталак.

Изведнъж откъм къщата се чу вик. Самата къща едва се виждаше през гъстия дим. Петимата хукнаха надолу. Димът се поразреди и те видяха от един от горните прозорци да се кълби черен пушек.

Обезумяла, Уила тичаше към тях по изгорялата земя.

— Чух, че нещо припука в избата — изплака тя. — Отворих вратата и едва не се задуших. Вече цялата къща гори.

Бърт и Джими дотичаха след Джон.

— Маркучите при резервоара ли са? — викна Бърт.

Джон извърна поглед от горящата къща.

— Не знам — едва изрече той.

Бърт го сграбчи за ръката.

— Хайде! Какво чакаш? Все можем да спасим нещо. Можем да измъкнем поне част от покъщнината.

Джон се освободи от ръката му и се помъкна едва-едва към къщата.

— Нищо не искам да спасявам — каза той.

— Ти си луд! — изкрещя Бърт и хукна към резервоара да търси маркучите.

Сега прозорецът бълваше дим и пламъци. Отвътре долиташе пукот и трясък; старата къща се бореше за живота си.

Единият от работниците се приближи до Джон.

— Да беше затворен тоя прозорец, все можеше да се направи нещо — каза той, като че ли се извиняваше. — Толкова е суха пустата му къща. А прозорецът тегли като комин.

Джон отиде до навеса и седна на магарето за рязане на дърва. Уила се взря за секунда в лицето му, па застана мълчалива до него. Вече димяха и външните стени, а в къщата сякаш бушуваше ураган.

Изведнъж стана нещо колкото странно, толкова и жестоко. Страничната стена на къщата се откъсна и падна като декор, разкривайки дневната, още незасегната от огъня. Докато те гледаха изумени, огнените езици се втурнаха в стаята. От горещината кожените кресла взеха да потръпват и да се гърчат като живи същества. Стъклата на картините се пръснаха и офортите мигом се превърнаха в черни дрипи. Над камината се виждаше голямата черна лула. После пламъците обзеха цялата стая и всичко се изгуби от погледа. Тежкият керемиден покрив се сгромоляса, под тежестта му рухнаха стените и плочата и къщата се превърна в огромна безформена клада.

Бърт се беше върнал от резервоара и стоеше безпомощен до Джон.

— От вихрушката ще да е — взе да обяснява той. — Някоя искра е отхвъркнала в избата и е паднала в газта. Това ще е, Джон, не може да бъде друго.

Джон го погледна и колкото и да беше потресен, се усмихна.

— Да, Бърт, не може да бъде друго — отекна той.

Веднъж осигурил победата си, огънят гореше тихо. От пожаращето се вдигаха високи пламъци. И вече нямаше и подобие на къща. Джон Уайтсайд стана от магарето, разкърши рамене и въздъхна. Погледът му се спря за миг върху пламъците, на мястото, където преди малко се намираше дневната.

— Е, свърши се — рече той. — Сега, струва ми се, знам какво изпитва душата, когато вижда да зариват в черната земя тялото, което е обитавала. Да вървим у вас, Бърт. Искам да се обадя по телефона на Бил. При него все ще се намери една стаичка и за нас.

— Защо не останете при нас? Място колкото щеш.

— Не, Бърт, ще отидем при Бил.

Джон пак се загледа в горящата купчина. Уила понечи да го хване под ръка, но се отказа. Той забеляза движението ѝ и я възнагради с усмивка.

— Жал ми е само за лулата — каза Джон.

— Да, по-хубава лула не съм виждал — откликна възторжено Бърт. — По музеите има какви ли не лули, но така хубаво опушена няма. Сигурно дълго е пушено с нея.

— Дълго — потвърди Джон. — Много дълго. А пък да знаеш какъв аромат даваше!

[1] *Марк Теренций Варо* (116-27? пр.н.е.) — римски учен и писател. ↑

В два часа следобед автобусът за туристи потегли от станцията в Монтерей на обиколка из полуострова. Бръмчи автобусът по завоите на широко рекламирания маршрут „Седемнадесет мили“, а очите на пътниците — все във внушителните богатски къщи. Като се взираха тъй през прашните прозорци, туристите дори малко ги досрамяваше, чувствуваха се като хора, които надничат в чужда стая, но това им доставяше и удоволствие. Автобусът мина бавно през градчето Кармел и допълзя по хълма до мисионерската черква с килнатия купол, където младият шофьор спря край пътя и вдигна крака на таблото, а туристите слязоха да разгледат мрачната стара черква.

Като се върнаха на местата си, част от преградата, която хората на път издигат помежду си, падна.

— Чухте ли? — обади се един с вид на преуспял в живота човек. — Екскурзоводката каза, че черквата е построена като кораб, със стоманен кил, вбит дълбоко в земята. Заради земетресенията... все едно кораб в бурно море. Само че това не помага.

Младият свещеник с голобрадо розово лице и ново шевиотено расо, който седеше през два стола зад него, възрази:

— Напротив, помага. Толкова земетресения са ставали тук, а тя стои; стои, хем е правена от кал.

Тук се намеси един много възрастен, но здрав човек с трескав поглед.

— Чудни неща стават по тоя свят — каза той. — Миналата година изгубих жена си, бяхме женени повече от петдесет години. — Старецът се огледа усмихнат в очакване някой да реагира и забрави чудните неща, които стават по тоя свят.

Младоженците седяха хванати под ръка. Момичето го стискаше здраво, да не го изпусне.

— Питай шофьора къде отиваме сега.

Автобусът се движеше бавно по наклона на Кармелската долина. Край пътя се редяха овощни градини, площи с ангинари, червени

скали, украсени със зелени лиани. Денят преваляше и слънцето клонеше към изхода на долината, към океана. Пътят се отдели от реката и по един хълм ги изведе на тесен хребет. Тук шофьорът спря рязко и направи четири-пет маневри, докато обърне автобуса. После изключи двигателя и се обърна към пътниците:

— Дотук сме, народе. Аз ще си поизпъна краката преди да тръгнем обратно, така съм свикнал. А вие можете да се поразтърпите наоколо.

Туристите слязоха схванати от автобуса, скупчиха се на върха и се загледаха в Небесните пасбища долу. Последните слънчеви лъчи превръщаха въздуха в златист прозрачен воал. Равнината беше изпъстрена със зелени, жълти и виолетови квадрати — овощни градини, ниви и разорана земя. От здравите фермерски къщи, заобиколени с градинки, се виеше дим, който горнякът разчистваше. От долината долиташе тихият звън на хлопки; някъде залая куче, но толкова далеч, че туристите доловиха лая му като шепот. Точно под хребета стадо овце се беше скупчило да ношува около един дъб.

— На това място му викат Лас пастурас дел сиело — обясни шофьорът. — Тука отглеждат много хубави зеленчуци... а малините и другите плодове най-рано тука стават. Името, дето ви го казах, значи Небесните пасбища.

Туристите продължаваха да гледат долината. Преуспелият се прокашля и каза с глас на пророк:

— Ако правилно виждам бъдещето, то е такова: един ден в тази долина ще се издигнат големи къщи, каменни къщи с паркове, игрища за голф, с портали и огради от ковано желязо. В тях ще живеят богаташи — хора, на които е омръзнало да се мъчат в града, хора, които са взели своето, и търсят някое спокойно място да си гледат живота. Да имам достатъчно пари, ще купя цялата долина. Ще я купя и един ден ще я разпродавам малко по малко. — Той млъкна и направи движение, сякаш да вземе в ръка долината. — Да... и нека бог ми е свидетел, аз самият ще дойда да живея тук.

— Ш-шт! — смушка го жена му.

Той се огледа виновно и видя, че никой не го слушаше.

Теменужената сянка на хълма пълзеше напред към средата на долината; някъде долу изквича прасе. Младоженецът откъсна поглед от равнината и се усмихна с откровение на жена си, която му отвърна

също с усмивка, само че укорна. Неговата усмивка казваше: „Само си го помислих. Толкова хубаво би било... но е невъзможно, разбира се.“ А нейната отговори: „Естествено, че е невъзможно. Трябва да мислиш за кариерата си, всички наши приятели очакват да станем нещо. Трябва да си създадеш такова име, че да се гордея с тебе. Нямах право да бягаш от отговорност и да се погребеш в такъв затънтен край. Все пак би било хубаво.“ Усмивките им се разсеяха, но останаха в очите им.

Младият свещеник се отдели от групата и се уедини. Произнесе шепнешком молитва, но работата го беше научила да се моли за едно, а да мисли за друго. „В тази долина би могло да има една черквица — мислеше той. — Тук няма беднотия, няма миазми, няма неразбории. Енорияшите ми ще си изповядат греховците, от които и помен не остава след покаянието и някоя и друга молитва към светата Дева. Колко е спокойно тук; няма да ги има гадостите и развихрените страсти, които да ме карат да съжалявам, да се двоумя или да се срамувам. Хората от тези къщи ще ме заобичат. Ще ми викат «отец» и аз ще бъда благ и справедлив с тях. — Той се намръщи и прогони тези мисли. — Не, аз не съм добър свещеник. Ще се самобичувам, като отида сред беднотията с нейните миазми и кавги. Нямам право да бягам от трагедиите, които са божие дело. А на такова място може да си отдъхна, когато умра.“

Старецът съзерцаваше долината с трескавите си очи, а тишината шумолеше в глухите му уши като ветрец в кипарисови клони. Отвъдните хълмове само му се мержелееха, но той добре различаваше златистите отблясъци и виолетовия здрач. Нещо взе да го дави и очите му се наляха със сълзи. Той се плесна безпомощно по бедрата. „Никога не съм имал време да мисля. Все неприятности и главоболия, как да мислиш? Ако мога да поживея малко тук... о, тогава ще премисля всичко, което съм преживял, и може да излезе нещо, нещо завършено и смислено, а сега е такъв хаос, такава бъркотия. Тука нищо няма да ме безпокои и ще мога да мисля.“

Шофьорът пусна угарката си на пътя и я стъпка.

— Хайде, народе — прикани ги той. — Трябва да движиме.

После им помогна да се качат и затвори вратите след тях, но туристите се залепиха на прозорците и продължиха да се взират в

Небесните пасбища, над които сега въздухът синееше като езеро, а под него тънеха в тишина фермите.

— Да ви кажа, все си мисля колко е добре да си има човек едно местенце тука — обади се шофьорът. — Па да си гледа крава, няколко прасета, може и едно-две кучета. С такава фермица гладен няма да останеш. — Той запали мотора, който изрева за миг и после се укроти. — Може и да ви се види смешно, ама аз умирам да гледам долината оттука и да си мисля колко спокойно и лесно може да си живее човек в нея.

Шофьорът превключи скоростния лост и автобусът полетя към дългата Кармелска долина, към слънцето, което потъваше в океана в края на долината.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.